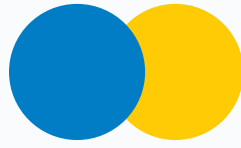

Календар на 2024 р.

Ukraińskie Pismo Podlasia

5 (189) 2023

Cena 6,00 PLN VAT 5%

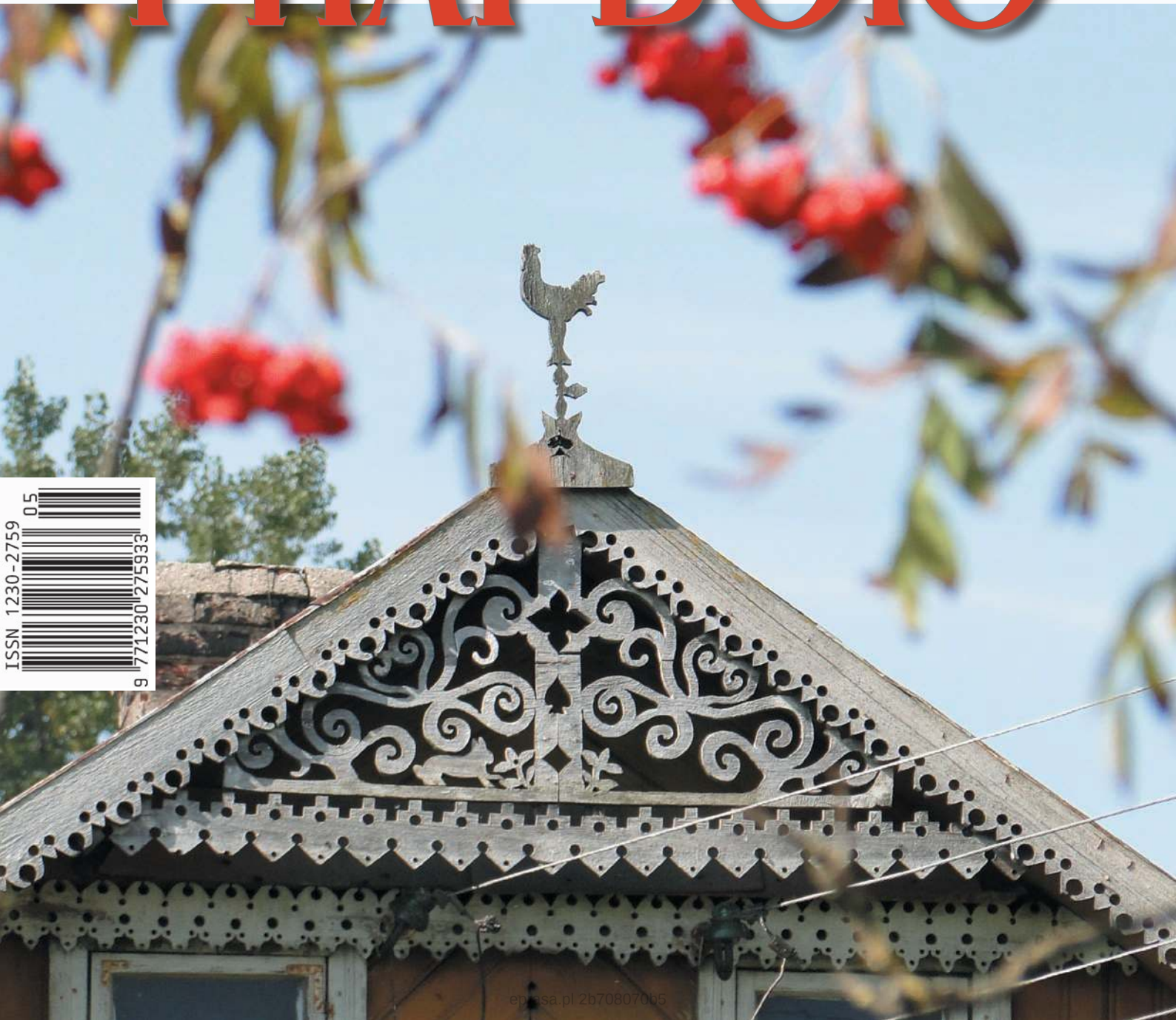

NAD BUHOM

I NARWOJU

www.nadbuhom.pl

НАД БУТОМ І НАРВОЮ

ПІДЛЯСЬКА НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНА НАГОРОДА

Лавреати за 2023 р.

Підляська науково-літературна нагорода присуджується особам, які заслужені для функціонування, дослідження, творення та розвитку української культури і мови Підляшшя.

Категорія

«Літературна творчість»

Євгенія Жабінська

Категорія

«Наукова діяльність»

Василь Назарук

Категорія

«Популярно-наукова діяльність»

Мирослав Степанюк

Категорія

«Публіцистична творчість»

Юрій Місілок

Профінансовано з коштів Національного інституту свободи – Центру розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030.

НАД БУГОМ І НАРВОЮ NAD BUHOM I NARWOJU

№ 5 (189) ОСІНЬ 2023 ☀ Nr 5 (189) JESIEŃ 2023

ЗМІСТ НОМЕРА ❖ SPIS TREŚCI

Ju. Nawryluk, Uwolnienie języka	1
Г. Купріянович, Підляська науково-літературна нагорода присуджена вдруге	2
Laureaci Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za rok 2023	3
ЮГ, Данилова спадщина історичної пам'яті	6
З іменем короля Данила	6
L. Łabowicz, Wieści nie tylko z podlaskich miast i wsi	7
A. Szczygół, 500-lecie Kleszczel w bibliotece	11
L. Łabowicz, „Noworu po swojemu”. Pierwsze spotkanie literackie laureatów konkursu „Piszemo po swojemu”	13
B. Ващук, Говору по-своєму	14
М. Панфілюк, Солдат і нечиста сила	15
Н. Григорук, Усе повно люди в хаті	15
А. Данилюк, «Не говору по-своєму»	16
С. Кулик, Вірші	16

L. Łabowicz, „Put in”. Jak Ukraina i jej sympatycy walczą śmiechem z rosyjskim barbarzyńcą	18
S. Sawczuk, Połowiecka historia – czy płynie w nas stepowa krew?	22
Ю. Гаврилюк, Полтава 1903: Збірний портрет українського відродження	23
М. Рощенко, Бувало і нині (Кліщелювська бувальщина)	28
Х. Костевич, «По-моєму»	39
ред., З організованого життя над Бугом і Нарвою	40

НАША ОБКЛАДКА

Мистецьке здоблення щита дерев'яної хати у великому селі Чижах, що недалеко від Гайнівки. Півнік на хресті, якого частина вже обламалась, мав відганяти своїм кукуріканням всяку нечисту силу. **Стор. III:** Дорога асфальтована, але церква традиційно дерев'яна, така як її ще у XVIII ст. спорудили. **Стор. IV:** Тут храм вже зовсім інший, хоч не менш давній – собор Різдва Пресвятої Богородиці у Холмі, збудований на місці дещо меншої церкви, зведеної велінням князя і короля Данила Романовича, де він і спочив на свій вічний сон. У вересні па-нахиду за душу руського монарха відправляли тут православні і римо-католицькі ієрархи та ієреї. Фото Ю. Гаврилюка.

Uwolnienie języka

Pierwszym pisarzem urodzonym w Bielsku był Józef Tokarzewicz (1841-1919), potomek Rusinów Tokarewiczów – w takim brzmieniu w 1779 roku zapisano nazwisko pradziadka Józefa, Tomasza Tokarewicza. Co więcej, pisząc krytyczną recenzję na „Cztienija po istorii Zapadnoj Rossii” Michaiła Kojałowicza, opublikowaną na łamach wydawanego w Petersburgu polskiego tygodnika „Kraj” (1884), deklarował, że „ludu ruskiego... niżej podpisany jest właśnie synem rodzonym: z wiary, z pochodzenia, ze krwi”. Żadnej jednak powieści w języku ukraińskim nie napisał, chociaż doskonale zdawał sobie sprawę z takiej właśnie językowej przynależności potocznej mowy mieszkańców rodzinnych stron, co wyraził chociażby w polemicznym artykule dotyczącym m.in. ortografii ukraińskiej, zamieszczonym w 1908 roku w kijowskim, ale też polskim czasopiśmie „Nasza Przyszłość”: „Jeden z rozumniejszych pisarzy ukraińskich, Żytecki, w rozprawie zamieszczonej przed kilku laty w «Kijewskiej Starinie» dowodził – a moim zdaniem to i dowiódł, że narzeczem rusińskim najczystszy, najmniej obarczonym złowrogimi naleciałościami postronnymi – narzeczem zasłoniętym niegdyś od niszczycielskiego wpływu tatarszczyzny, jest narzecze używane przez lud wiejski moich tu okolic – na pograniczu dwóch dawnych województw: podlaskiego i brzesko-litewskiego – to jest mniej więcej w pobliżu Wysokiego Litewskiego, Kleszczel, Orli, Bociek, Drohiczyzna, Siemiatycz i Mielnika. [...] W owym zakątku, wolnym od nacisku kolonizacji zachodniej (mazowieckiej), szerzącej się w kierunku więcej północnym (około dzisiejszego Ciechanowca, Brańska, Białegostoku, Goniądza), a zabezpieczonym od wschodu nieprzebytym leśnym gąszczem Puszczy Białowieskiej – przechował się w pierwotnej czystości najdawniejszy z żyjących dialektów języka ukraińskiego».

Sam Tokarzewicz pisał jednak wyłącznie po polsku, był to bowiem język, który w XVII-XVIII wieku stał się językiem publicznym i „kulturalnym” na terenach całej Rzeczypospolitej. Poza tym był w istocie Polakiem, chociaż oczywiście w znaczeniu obywatela mającej się odrodzić Rzeczypospolitej, a nie plemiennego „Polaka-katolika”, stąd też jego udział w 1863 roku w antyrosyjskim powstaniu styczniowym i późniejsza działalność emigracyjna – w kierunku radykalnie demokratycznym. W tym kontekście interesująca jest uwaga polskiego historyka Leszka Podhorodeckiego w „Zarysie dziejów Ukrainy” o młodych lwowskich działaczach narodowych, którzy założyli Towarzystwo Szewczenki i „uzasadniali prawa narodu ukraińskiego do samodzielności politycznej, co spotkało się z poparciem ze strony radykalnych działaczy polskiej emigracji, jak Jarosław Dąbrowski, Walery Wróblewski i Józef Tokarzewicz”.

Pierwszym czysto literackim dziełem Tokarzewicza jest powieść „Pan Ślepy-Paweł”, początkowo drukowana w prasie, zaś w 1881 roku wydana w Warszawie pod „rusińskim” pseudonimem T. Hodi – wg „Słownika ukraińsko-polskiego i polsko-ukraińskiego” (Lwów 1931) „rodi” znaczy „niestety; dość już, daj spokój; tylko” (jak pisał Michał Fedorowski, wśród licznych pseudonimów, którymi dla zmylenia rosyjskiej cenzury posługiwał się Tokarzewicz, był także „Karol d’Asses (= dosyć, tłumaczenie rusińskiego Hodi)”). Pseudonim w tym wypadku jak najbardziej na miejscu, bowiem fabuła powieści rozgrywa się w Bielsku i – zamaskowanej pod Niewyhrycze nad rz. Czarłą – wsi Hryniewiczze Wielkie (Hryniewiczzy Weliki) nad rz. Białą,

gdzie znajdowała się cerkiew parafialna (zniszczona podczas działań wojennych w 1915 roku). Dzieło jest adresowane do polskiego czytelnika, stąd też nawet nabożeństwo paschalne w hryniewickiej cerkwi jest opisane z tłumaczeniem cerkiewnośłowiańszczyzny na język polski, włącznie z „Zaiste wskrzesił Chrystus z martwych, śmiercią swą śmierć zwyciężywszy! a tym co w grobach byli, życia udzieliwszy!”. Są tu jednak frazy w języku ukraińskim, lecz włożone są wyłącznie w usta dwojga przedstawicieli „prostego ludu”. Kilka zdań wypowiada Paraska, służąca hryniewickiego parocha grecko-unickiego (rzecz dzieje się w latach 20. XIX w.): „— Jakij win pan mołodyj! Toj sam czortiuk, szczo i buu. (...) — Kołyś nam husi strilau, a jak husi wże nestało, to priszou hołubytysia. Treba było aż sobaku do chliwa zamknuty, szczo takoho hostia ne pokusau”. Jeszcze oszczędniej wystawia się Hryćko Mańkut, „zwany tak dlatego, że bił ręką lewą jak nikt przed nim prawą”: „— A na was tam Weliki-Iwan idut... Stoit szczo pri dorozi i zo starostoju cerkownym rozmowlaje”.

Jak widzimy, Tokarzewicz te wypowiedzi, jak i powiedzonko „Ne umiju ni czytaty, ni pisaty, a choczut na korola obraty” stylizuje bardziej pod gwarę Rusinów znad Dniepru czy bliskich do Brześcia okolic nad Bugiem niż rzeczywistą gwarę hryniewiczzan znad Białej, zapewne po to, aby nadać im ukraińskiej językowej jednoznaczności. Historycznej jednoznaczności dodaje „podanie starowieku”: „Tam, pod cerkwią niewyhrycką leży kilku władyków halickich, potomków księcia Daniły” – kto wie, może rzeczywiście zasłyszane w Hryniewiczach? Znaczące są też słowa bohatera powieści, studiującego na trzecim roku Uniwersytetu Wileńskiego bielskiego popowicza, zachowanego w hryniewickiej popównie Michalinie: „Pokochałem Micę. Pokochałem ją szczerze, wzniośle, jak chłop ruski i jak Michał-Anioł” oraz „«Hromada, wielki czołowik» powiada Ruś kochana”. Podkreślają bowiem dystans między „ludźmi kulturalnymi”, w tym wypadku spolonizowanym (wówczas by powiedziano spolszczałym) duchowieństwem unickim a „pospolicym ludem” – *chłopską Rusią*, zachowującą nie tylko ruską wiarę, ale też ojczysty język i obyczaje.

Mimo ukraińskich wtężeń językowych, także w postaci pojedynczych i innych lokalnych inkrustacji, powieści „będącej według słów Tokarzewicza jego własną autobiografią” (Władysław Pobóg-Malinowski) za swoją literaturę uznać raczej nie możemy. Podobnie zresztą, jak pisanych w Moskwie opowiadań Ipolita Kraskowskiego (1844-1899; Ипполит Феофилович Красковский). Wprawdzie jego krewny brał udział w polskim powstaniu listopadowym, walcząc w Puszczy Białowieskiej, on sam jednak, będąc synem prawosławnego proboszcza w Dubiczach Cerkiewnych (Dubyczy Cerkowny), otrzymał już czysto rosyjską edukację w seminarium w Wilnie i akademii duchownej w Petersburgu. Po krótkim epizodzie pedagoga w rosyjskiej szkole duchownej w Warszawie Kraskowski w 1871 r. zaczął pracę dziennikarską dla wydawcy i działacza politycznego, uważanego za najbardziej wpływowego publicystę rosyjskiego drugiej połowy XIX wieku, inicjatora i twórcę nowoczesnego nacjonalizmu rosyjskiego, a więc Michaiła Katkowa, który w latach 1863-1887 redagował „Moskowskije Wiedomosti”. Pisał też opowiadania, wydane w 1884 r. w postaci dwutomowego zbioru „Na zapadnoj okrajinie Rossii”.

Zakończenie na str. 39

Підляська науково-літературна нагорода присуджена вдруге

У 2023 р. вже вдруге присуджено Підляську науково-літературну нагороду, якої метою є промоція української мови та культури Підляшшя шляхом вшанування та нагородження людей, які відіграють важливу роль у функціонуванні, дослідженні, творенні та розвитку української культури та мови Підляшшя. Це важлива подія для українського середовища Підляшшя, адже кожен регіон, кожна країна, кожне середовище пишається людьми, які заслужені для його розвитку, відіграли важливу роль у житті суспільства та записалися своїми досягненнями в історію. Для вшанування таких людей встановлюються різні форми нагород і відзнак. Вони мають різний характер і форму залежно від можливостей і потреб даного середовища.

Українське середовище Підляшшя не мало досі такої форми вшанування людей, які зробили внесок у функціонування, дослідження, творення та розвиток української культури та мови нашого регіону. Цей вакуум було заповнено минулого року створенням Підляської науково-літературної нагороди. Була вона заснована весною 2022 р. рішенням управ Підляського наукового інституту та Союзу українців Підляшшя, тобто двох українських структур, що діють на Північному Підляшші. Саме в цій частині регіону, між Бугом і Нарвою, за останні кілька десятиліть сформувалося середовище людей, які усвідомлюють свою приналежність до українського культурно-етнічного національного простору, які усвідомлюють, що мова, яку вживають мешканці Підляшшя, це говірки української мови. І нарешті, це люди, які почали системні дії, яких метою є збереження нашої культурно-мовної спад-

щини та формування усвідомлення її цінності серед мешканців регіону. Завдяки цьому розвинулося тут різноманітне і багатогранне українське національне життя.

Проте варто пам'ятати, що Підляшшя складається з двох частин. Так історично склалося, що сьогодні українське життя більш розвинуте на Північному Підляшші. На Південному Підляшші ситуація набагато складніша, не має там зараз навіть українських організаційних структур, а українська мова і культура все менше помітні в житті регіону. Проте варто пам'ятати, що саме в південній частині регіону українська національна діяльність розвинулася набагато раніше і більш масово почала формуватися там модерна українська національна ідентичність, розвивалося українське національне життя. Саме 100 років тому там творилися структури українського товариства «Рідна Хата», українські кооперативи, театральні гуртки, хори, читальні. Цього року Підляська науково-літературна нагорода набрала загальнопідляського характеру, адже серед її лавреатів є також визначна постать родом саме з Південного Підляшшя, з села Ольшанки біля Кодня над Бугом.

Організаційно-фінансові можливості для створення Підляської науково-літературної нагороди відкрило отримання Підляським науковим інститутом дотації на реалізацію публічного завдання «Промоція української мови та культури Підляшшя», що фінансується Національним інститутом свободи – Центром розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки. Заснування та присуджування Нагороди в 2022 та 2023

роках є однією із трьох дій цього публічного завдання. Партнером Підляського наукового інституту при реалізації цього публічного завдання є Союз українців Підляшшя.

Підляська науково-літературна нагорода присуджується у чотирьох категоріях: «Літературна творчість», «Наукова діяльність», «Популярно-наукова діяльність», «Публіцистична творчість». Може вона присуджуватися фізичним особам, які заслужені для функціонування, дослідження, творення чи розвитку української культури та мови Підляшшя в окремих категоріях. У категорії «Літературна творчість» нагорода присуджується особам родом із Підляшшя, які творять літературу українською мовою (літературною мовою або підляською українською говіркою). У категорії «Наукова діяльність» нагорода присуджується науковцям, які заслужені для досліджень Підляшшя, зокрема української культури та мови регіону або історії чи сьогодення української громадськості Підляшшя. У категорії «Популярно-наукова діяльність» нагорода присуджується особам, які здійснюють заходи щодо популяризації знань про Підляшшя, зокрема про українську культуру та мову Підляшшя або історію чи сьогодення української громадськості Підляшшя. У категорії «Публіцистична творчість» нагорода присуджується журналістам та іншим творцям, які ведуть журналістську чи репортажну діяльність у різних формах: пресі, радіо чи телебаченні, займаючись питаннями, пов'язаними з Підляшшям, зокрема українською культурою та мовою регіону або історією чи сьогоденням української громадськості Підляшшя.

Нагороду присуджує Капітула, у склад якої увійшли особи, заангажовані у діяльність задля збереження та розвитку української мови і культури Підляшшя, вказані управами суб'єктів, що заснували Нагороду, тобто Підляського наукового інституту та Союзу українців Підляшшя. У 2023 р. членами Капітули були: д-р Андрій Артем'юк, Лука Бадовець, д-р Андрій Скатеринчук, д-р Григорій Купріянович.

Капітула почала роботу в червні 2023 р. та збиралася на трьох засіданнях. На третьому з них, 12 вересня 2023 р., прийняла і проголосила рішення про присудження Підляської науково-літературної нагороди за 2023 рік. Відтак, лауреатами Підляської науково-літературної нагороди за 2023 рік стали: у категорії «Літературна творчість» – Євгенія Жабінська, у категорії «Наукова діяльність» – проф. Василь Назарук, у категорії «Популярно-наукова діяльність» – д-р Мирослав Степанюк, у категорії «Публіцистична творчість» – Юрій Місіюк.

Інформація про нагороду, про процес її присудження та лаудатії на честь лауреатів Нагороди за 2023 р. з фотографіями з їхнього життя та діяльності поміщені на веб-сайті Підляського наукового інституту: www.pninstytut.org

Заснування та вручення, вже вдруге, Підляської науково-літературної премії є новим елементом життя української громади Підляшшя. Це форма оцінки зусиль, відданості та праці людей, які в різних сферах відіграють значну роль у житті нашого краю, роблять вагомий внесок у збереження культурної та мовної спадщини наших предків, чий внесок і важливість не завжди помічається. Мусимо вшановувати цих людей, яким завдячуємо те, що наша культура, мова, традиція розвиваються і знаходять продовження. Варто надіятись, що в наступних роках вдасться спільним зусиллям Підляського наукового інституту, Союзу українців Підляшшя та всього українського середовища Підляшшя, продовжити присуджування Підляської науково-літературної нагороди, адже людей, які її достойні, не бракує в нашому середовищі.

Григорій КУПРІЯНОВИЧ

Laureaci Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za rok 2023

Kategoria „Twórczość literacka” EUGENIA ŻABIŃSKA

Eugenia Żabińska (Eugenia Gawryluk) – ukraińska podlaska poetka, autorka trzech tomików poezji. Utwory poetyckie pisze w gwarze ukraińskiej rodzinnej Orli oraz w ukraińskim języku literackim. Twórczość poetycką rozpoczęła w latach 80. XX wieku. Zadebiutowała w 1987 roku poezją w ukraińskiej gwarze podlaskiej na łamach pierwszego numeru drugoobiegowego ukraińskiego pisma podlaskiego „Osnowy” (Bielsk Podlaski). W 1988 roku została zwyciężczynią II Konkursu Młodych Twórców Kultury Ukraińskiej w Polsce. Jej utwory poetyckie publikowane były na łamach Ukraińskiego Pisma Podlasia „Nad Buhom i Narwoju” (Bielsk Podlaski), a także w periodykach ukraińskich w kraju i za granicą: „Nasze Słowo” (Warszawa, w szczególności w dodatku „Krynica”), „Swito-Wyd” (Nowy Jork – Kijów), „Zerna” (Zwickau-Lwów-Parыз). Ukazały się trzy tomiki jej poezji: „Mamo, kim my je?” (Bielsk Podlaski 1989), „Koły prychodyt’ tysza” (Bielsk Podlaski 1995) i „Nazustricz mrijam. Poeziji” (Kijów 2019, w serii „Switowa duchownicia ukrajinstwa”, cz. 15). Jest także autorką utworów publicystycznych poświęconych problematyce tożsamości, w szczególności roli języka ojczystego w edukacji młodego pokolenia. Członkini Narodowego Związku Pisarzy Ukrainy od 2002 roku.

Dorastała w podlaskim miasteczku Orla. Uczyła się w II Liceum Ogólnokształcącym im. B. Taraszkiewicza z białoruskim językiem nauczania w Bielsku Podlaskim. Absolwentka Wydziału Biologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Ukończyła

również podyplomowe studia matematyczne na Uniwersytecie w Białymstoku. Mieszka w Bielsku Podlaskim. Już trzecią dekadę pracuje jako nauczycielka biologii i matematyki, początkowo w Szkole Podstawowej w Sakach, a obecnie uczy w Szkole Podstawowej w Kleszczelach.

Eugenia Żabińska (pierwsze utwory publikowała jako Żenia Żabińska) stała się jedną z najwybitniejszych przedstawicielek nowej generacji pisarzy podlaskich, którzy zwrócili się do języka ojczystego w burzliwych latach 80. XX wieku. Jej poezja była odzwierciedleniem poszukiwań własnej tożsamości tego pokolenia ukraińskojęzycznych prawosławnych mieszkańców Podlasia, które wchodziło w dojrzałe życie w latach 80. XX wieku i odkrywało, że ich język i kultura są częścią ukraińskiej przestrzeni etniczno-kulturowej. Inną sferą poezji Eugenii Żabińskiej stały się osobiste, często intymne przeżycia i refleksje nad światem. Wiersze poetki zachwycają subtelnością, delikatnością i liryzmem.

Kategoria „Działalność naukowa”

BAZYLI NAZARUK

Bazyli Nazaruk – ukraiński literaturoznawca, tłumacz, wykładowca akademicki, ukrainista, pochodzący z Południowego Podlasia. Autor wielu publikacji poświęconych twórczości ukraińskich pisarzy Pantelejmona Kulisza, Wołodymyra Samijlenki, Mykoły Bazana, Bohdana Ihora Antonycza, Ostapa Łapskiego, Jakowa Hudemczuka, Tadeja Karabowicza, sztuce Jerzego Nowosielskiego, Bazylego Albiczuka. Tłumaczył na język polski utwory Tarasa Szewczenki, Iwana Dracza, Bohdana Ihora Antonycza, Stepana Kryżaniwskiego, Ostapa Łapskiego. W dorobku naukowym ma także monografię *Twórczość poeticka Bohdana Ihora Antonycza* (Warszawa 2007) oraz książkę *Futuryzm na Ukrainie. Manifesty i teksty literackie* (Warszawa 1995). Współautor cenionego *Małego słownika ukraińsko-polskiego, polsko-ukraińskiego* (Warszawa 1998). Autor artykułów o ukraińskich pisarzach w Polsce, w tym z Podlasia. Wniósł znaczący wkład w odkrycie, badanie i popularyzację twórczości południowopodlaskiego malarza Bazylego Albiczuka. Współpracował z periodykami ukraińskimi w Polsce, w szczególności z tygodnikiem „Nasze Słowo”.

Urodził się w 1946 r. w ukraińskiej rodzinie we wsi Olszanki (koło Kodnia) na Południowym Podlasiu. W 1947 r. tak jak cała jego rodzina został w ramach akcji „Wisła” deportowany na Mazury. Ukończył ukraińskie Liceum Pedagogiczne nr 2 w Bartoszycach (1964). Absolwent filologii ukraińskiej na Uniwersytecie Warszawskim (1970). Obronił rozprawę doktorską pt. „Twórczość poeticka Iwana Dracza” (1976) oraz uzyskał stopień doktora habilitowanego na podstawie monografii o twórczości B. I. Antonycza (2009). Długoletni pracownik, a następnie kierownik Katedry Ukrainistyki (do 1990 r. Katedry Filologii Ukraińskiej) Uniwersytetu Warszawskiego. Profesor wizytujący na Ukraińskim Wolnym Uniwersytecie w Monachium (Niemcy). Przez ponad 40 lat pracował jako tłumacz, w

tym w centralnych instytucjach państwowych Polski, również podczas wizyt państwowych, będąc świadkiem kształtowania się międzypaństwowych stosunków polsko-ukraińskich. Ekspert z zakresu programów oświatowych, podręczników szkolnych oraz egzaminów maturalnych z języka ukraińskiego. Egzaminator przy egzaminach państwowych z języka ukraińskiego. Profesor nadzwyczajny i rektor Wyższej Szkoły Menedżerskiej w Legnicy. Współzałożyciel i kierownik Redakcji Ukraińskiej Polskiego Radia. Inicjator i konsultant naukowy filmu dokumentalnego o polsko-ukraińskim sojuszu polityczno-wojskowym 1920 r. „Trudne Braterstwo”. Zastępca redaktora naczelnego rocznika „Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze”. Członek Rady Naukowej Podlaskiego Instytutu Naukowego.

Bazyli Nazaruk jest jednym z najbardziej znanych i cenionych ukraińskich uczonych w Polsce w dziedzinie literaturoznawstwa. Wybitny przedstawiciel pokolenia Ukraińców Południowego Podlasia, doświadczonego przymusową deportacją podczas akcji „Wisła”, który wbrew okolicznościom zewnętrznym zdołał zachować własną tożsamość ukraińską, a następnie działać na rzecz ukraińskiej nauki i kultury w Polsce. Podkreślić należy jego wkład w badanie i popularyzację dorobku pisarzy ukraińskich mieszkających w Polsce, a także twórczości Bazylego Albiczuka. Jako wykładowca akademicki nie tylko przybliżył literaturę ukraińską Polakom, ale także kształtował wiele pokoleń studentów ukraińskich z Polski.

Kategoria „Działalność popularnonaukowa”

MIROŚLAW STEPANIUK

Mirosław Stepaniuk – regionalista, przyrodnik i krajoznawca. Od dziesięcioleci podejmuje aktywne działania służące badaniu i popularyzacji dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego Podlasia. W kręgu jego zainteresowań znajdują się różne wymiary życia Podlasia, w szczególności zachowywanie kultury i tradycji oraz lokalnych gwar ukraińskich. Dziedzictwo kulturowo-językowe regionu postrzega jako głęboko osadzone w realiach środowiska naturalnego i walorów przyrodniczych Podlasia oraz w jego historii i współczesności. Był jednym z członków-założycieli największej organizacji ukraińskiej regionu – Związku Ukraińców Podlasia, pełnił funkcje wiceprzewodniczącego i przewodniczącego ZUP, a także przewodniczącego Oddziału Białostockiego ZUP. Współzałożyciel i przewodniczący kilku organizacji pozarządowych, w tym odgrywającego wielką rolę w zachowaniu i promowaniu tradycji regionu Stowarzyszenia Dziedzictwo Podlasia oraz Lokalnej Grupy Działania „Puszcza Białowieska”. Pomysłodawca i koordynator kilkudziesięciu projektów, zarówno regionalnych, jak i międzynarodowych, służących zachowaniu ukraińskich tradycji Podlasia, podlaskich gwar ukraińskich, mających na celu ochronę walorów krajoznawczych i dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego, rozwój i promocję turystyki. Autor licznych prac naukowych i popularnonaukowych o tematyce przyrodniczej i kulturowej. Redaktor, współredaktor i współautor kilku książek, m.in. *Dziedzictwo kulturowe Regionu Puszczy Białowieskiej* (2003), *Natura 2000 Dolina Górnej Narwi* (2004), *Tratwą przez puszcze, czyli krótka historia osadnictwa i eksploatacji Puszczy Białowieskiej* (2006), *Słownik nazw miejscowych regionu Puszczy Białowieskiej* (2007), *Kraina Otwartych Okiennic – przewodnik turystyczny* (2007), *Zdobnictwo drewnianych budynków mieszkalnych* (2007), *Gwary Północnego Podlasia* (2008), *W krainie tura i żubra – historia, kultura, zabytki ziemi bielsko-hajnowskiej* (2013). Prowadził badania naukowe dotyczące w szczególności struktury i dynamiki

Kategoria „Twórczość publicystyczna” JERZY MISIEJUK

krajobrazów na różnych poziomach organizacji oraz podstaw metodycznych inwentaryzacji i waloryzacji środowiska przyrodniczego na potrzeby ochrony przyrody i rozwoju gospodarczego.

Pochodzi z podlaskiej wsi Szostakowo koło Hajnówki. Absolwent Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie w zakresie kształtowania i ochrony środowiska. Wieloletni pracownik naukowy Politechniki Białostockiej. W latach 2012-2015 dyrektor Białowieckiego Parku Narodowego. Obecnie pracuje jako specjalista ds. ochrony krajobrazu, wartości kulturowych i historycznych w Podlaskim Biurze Planowania Przestrzennego w Białymstoku. Od kilku lat wraz z żoną prowadzi kemping Narva w sercu Krainy Otwartych Okiennic, w Dolinie Górnej Narwi, na skraju wsi Puchły. Ma dwie córki. W niezwyklej sposób łączy swoje pasje życiowe z pracą zawodową.

Mirosław Stepaniuk jest jedną z najbardziej znaczących postaci środowiska ukraińskiego Podlasia. W sposób znaczący przyczynił się, zarówno w pracy zawodowej, jak i działalności społecznej, do poznania, zachowania i popularyzacji ukraińskiego dziedzictwa kulturowego Podlasia oraz walorów przyrodniczych i krajobrazowych regionu.

Jerzy Misiejuk – dziennikarz, redaktor oraz producent telewizyjny i radiowy, od ponad trzydziestu lat przygotowujący ukraińskie programy radiowe i telewizyjne na Podlasiu. Autor pierwszych audycji radiowych w języku ukraińskim w Polskim Radiu Białystok, gdzie w latach 1991-2004 pracował jako dziennikarz i redaktor audycji „Ukraińska Dumka”, która prezentuje funkcjonowanie kultury, języka i tradycji ukraińskich Podlasia oraz jego historię i współczesność. Od 1995 r. dziennikarz telewizyjny. W 1995 r. odbył staż w Toronto w Kanadzie w firmie producenckiej „Kontakt” produkującej programy telewizyjne w języku ukraińskim. Od 1999 r. autor audycji telewizyjnej w języku ukraińskim, która początkowo była cotygodniową 10-minutową częścią bloku „Sami o sobie”, a od 2003 r. emitowana jest jako program „Przegląd Ukraiński” w TVP Białystok. Od 2001 r. zewnętrznym producentem audycji i właścicielem firmy producenckiej Jerzy Misiejuk Produkcja Programów. Nadał „Przeglądowi Ukraińskiemu” rolę ważnej i mającej duże oddziaływanie audycji informacyjnej, prezentującej życie kulturalne i społeczne społeczności ukraińskiej Podlasia, w której szczególne miejsce zajmuje prezentacja folkloru i tradycji ludowej, nauczania języka ukraińskiego, felietony na tematy historyczne i społeczno-kulturalne, rozmowy z ciekawymi ludźmi. W 2002 r. w Użhorodzie na Zakarpaciu w Ukrainie na IV Międzynarodowym Festiwalu Programów Radiowych i Telewizyjnych Mniejszości Narodowych „Mój kraj ojczysty” ukraińska część magazynu „Sami o sobie” otrzymała wyróżnienie, a Jerzy Misiejuk został nagrodzony dyplomem honorowym Międzynarodowej Konferencji Organizacji Dziennikarskich za wybitne zasługi w rozwoju stosunków międzynarodowych między organizacjami dziennikarskimi i podkreślanie roli środków masowego przekazu.

Pochodzi z podlaskiego Widowa koło Bielska Podlaskiego. Absolwent III Liceum Ogólnokształcącego w Białymstoku, następnie studiował Prawo oraz Organizację i Zarządzanie na Uniwersytecie Warszawskim. W latach 80. XX w. jeden z inspiratorów i liderów ruchu ukraińskiego na Północnym Podlasiu, organizator licznych ukraińskich wydarzeń turystycznych i kulturalnych. Od 1983 r. współzałożyciel, współwłaściciel i budowniczy skansenu w Białowieży – zespołu budownictwa drewnianego ludności ruskiej Podlasia. Współzałożyciel i współwłaściciel powstałego w 1987 r. skansenu w Koźlikach nad Narwią, będącego nie tylko unikalnym miejscem zachowania tradycyjnej architektury drewnianej regionu, ale także ważnym ośrodkiem życia kulturalnego i społecznego społeczności ukraińskiej Podlasia. Od 1997 r. nieprzerwanie przewodniczy Towarzystwu Przyjaciół Skansenu w Koźlikach. Współzałożyciel i członek władz ukraińskich struktur organizacyjnych w regionie: kół Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego, Związku Ukraińców w Polsce, Związku Ukraińców Podlasia. Hobby: podróże, opera, żeglarstwo, nordic walking.

Jerzy Misiejuk jest pionierem i znaczącą postacią ukraińskiego dziennikarstwa radiowego i telewizyjnego na Podlasiu, z długim i różnorodnym doświadczeniem pracy w mediach elektronicznych. Przygotowywana przez niego w ciągu ostatniego ćwierćwiecza audycja telewizyjna dla społeczności ukraińskiej Podlasia „Przegląd Ukraiński” cieszy się dużym uznaniem widzów i odgrywa znaczącą rolę w ukraińskiej przestrzeni medialnej na Podlasiu.

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021–2030

Данилова спадщина історичної пам'яті

Князь Данило робив щиро
Своє руське діло,
Що замислив, то відразу
В роботі кипіло.

Саме так південнопідляський поет Василь Ткач описав віршем енергійність володаря Волині і Галича, князя Данила Романовича (1201-1264). Вірш був надрукований у публіцистично-поетичному збірнику, виданому у 1907 році в Холмі, де 21 вересня при парафіяльній церкві Св. Іоана Богослова був відкритий пам'ятник руському монархові – погруддя, твір рук мистців з Ковеля, зображає його вінченосним. Отже, хоч наукові заходи і церковні урочистості були пов'язані з історією Холмського православного єпископства, заснованого первісно в Угровеську, городі, який розташовувався північніше Холма, на східному березі Бугу, цей королівський вінець нагадує про подію з-перед 770 років, що відбулася у 1253 році, коли: «Прийняв же Данило од Бога вінець у городі Дорогичині, коли він ішов на війну проти ятвягів із сином Львом і з Сомовитом, князем лядським».

Завдяки анонімним дієписцям, які досить точно описали життя Данила, знаємо й інші підляські епізоди у його біографії, як:

— відвоювання Дорогичина з рук «крижевників» у 1238 році: «І пішли вони на них із великою силою, узяли город місяця березня»;

— збудування у 1240-х роках в Дорогичині церкви: «І оддав його у руки Данилу, і він, обновивши його, спорудив церкву прекрасну на честь святої Богородиці, і сказав: “Се город мій, бо я раніш здобув його списом”»;

— перша згадка про Більськ, при описі подій 1252 року: «Потім же послав із братом і з сином Романом людей своїх. І взяли вони оба Городен, а самі удвох вернулися од Більська»;

— повідомлення про моління перед іконою в городі Мельникові, при описі подій 1258 року: «І, помолившись Богу святому, Спасу ізбавите-

лю, — а це ікона, яка є у городі Мельниці в церкві святої Богородиці і нині стоїть у великій честі, — дав йому обітницю Данило-король прикрасою оздобити її».

Не можна й забувати, що Дорогичин і Мельник на деякий час опинилися у підпорядкуванні холмської єпископії, позаяк межі новозаснованих єпархій назагал відповідали межах княжих уділів, а ці два городи буди саме у володіннях Данила і його перших нащадків (потім повернулися до складу єпископства у волинському Володимирі, з якого західної частки Данило вирізав нову єпархію).

Отже, Холм для нас не далекий не лише географічно (орієнтовно 200 км від Більська), але й історично. До того ж, своїми діями у Дорогичині, Данило Романович дав спонуку для введення цього підляського города в модерну українську літературу — чи-

тайте поему «Данило Галицький» Миколи Бажана та повість Антона Хижняка з таким же заголовком. Також варто поцікавитися, які нові історіографічні здобутки дали обґрунтування для призначення ювілею 800-річчя перенесення єпископської катедри з Угровеська до Холма саме на поточний рік.

ЮГ

Пам'ятник на фото Юрія Мазурика, члена Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України.

З іменем короля Данила

Указом Президента України від 30 липня 2003 р. № 769 заснована державна нагорода України для військовиків і держслужбовців – орден Данила Галицького.

Указом Президента України від 23 серпня 2017 р. № 234 24 окремі механізовані бригади Збройних Сил України присвоєно ім'я Короля Данила.

24-та окрема механізована бригада імені короля Данила (24 ОМБр) – військове з'єднання механізованих військ у складі Сухопутних військ Збройних сил України чисельністю в бригаду. Базується в м. Яворів на Львівщині. Перебуває у складі оперативного командування «Захід».

Від початку російської агресії у 2014 році частини бригади були залучені на багатьох напрямках війни на сході. Влітку 2014 року бійці бригади брали участь у боях за Лиман, Лисичанськ, брали участь в операції із блокування російського кордону в Секторі Д. Блокуючи кордон, 11 липня 2014 року бригада зазнала втрат під час росій-

ської ракетної атаки під Зеленопіллям. У Секторі А частини бригади вели бої в Георгіївці і Лутугині, Новосвітлівці і Хрящуватому, під Луганським аеропортом. Восени 2014 року бригада була залучена у важкі бої в районі 32-го блокпосту.

В ході російського вторгнення в Україну 2022 року бригада обороняла Попасну і Лисичанськ, після ротації бригада брала участь у визволенні правобережжя півдня України.

Wieści nie tylko z podlaskich miast i wsi

BARSZCZEWO. 7-18 sierpnia w „Sosnowym Zacisku” w Barszczewie koło Białegostoku odbył się drugi turnus terapeutyczno-wypoczynkowy dla ukraińskich i białoruskich matek z dziećmi „Odbuduj siebie na Podlasiu”. Odpoczynek na łonie przyrody był połączony z intensywnymi zajęciami sportowymi, edukacyjno-psychologicznymi i artystycznymi. Codziennie odbywały się treningi psychoterapeutyczne, zajęcia z rękodzieła i tańca oraz warsztaty muzyczne (na foto).

Turnus, którego organizatorem była spółdzielnia Socjalna „Sukurs” z Zaścianek, odbył się w ramach projektu „Odbuduj siebie na Podlasiu – FriLuft-terapii dla dzieci i kobiet uchodźczyń, 2023” przy wsparciu finansowym Funduszu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (UNICEF) Spilno Białystok.

MIELNIK. 12 sierpnia w amfiteatrze Topolina odbyły się XXXII Muzyczne Dialogi nad Bugiem – impreza, która wyrasta z festiwalu, organizowanego od 1991 r. przez środowisko ukraińskie Podlasia. Obecnie są to prezentacje wielu kultur, w tym nie tylko mniejszości narodowych zamieszkujących region.

Tegoroczne Muzyczne Dialogi nad Bugiem poprzedziła konferencja popularnonaukowa „Gawędy o kulturach 2023”. Następnie w malowniczej nadbużańskiej scenerii było można posłuchać występów zespołów, które mają w swoim repertuarze piosenki w różnych językach, w tym ukraińskie. Wystąpiły miejscowe grupy śpiewacze: „Wrzosi” z Wilanowa, „Krynica” z Radziwiłłówki oraz „Nowina” z Moszczony Królewskiej, a także działający przy Podlaskim Instytucie Kultury w Białymstoku Zespół Pieśni i Tańca „Kurpie Zielone”. Zaprezentowały się również grupy folkowe „Orkiestra Świętego Mikołaja” z Lublina i „Hoverla” z Wrocławia oraz miejscowy zespół grający muzykę w stylu disco „Prymaki”.

CZEREMCHA. 12-13 sierpnia oraz **9-10 września** w ramach Pracowni „Kultura Regionu” w Gminny Ośrodku Kultury odbywały się warsztaty śpiewu białego z Ludmiłą Wostrikową, liderką zespołu „Horyna” z Równego. Cieszyły się one dużą popularnością zarówno wśród mieszkańców Czeremchy i pobliskich miejscowości, jak i gości z dalszych stron. Na zakończenie zor-

ganizowano mini-koncert, na którym uczestnicy warsztatów zaprezentowali się z poznanym repertuarem.

11-12 września Ludmiła Wostrikowa uczyła również ludowych tańców ukraińskich.

Warsztaty dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury EtnoPolska. Edycja 2023.

CZEREMCHA. 18-19 sierpnia w Gminnym Ośrodku Kultury odbyły się warsztaty plastyczne skierowane do dzieci i młodzieży. Objęły one podstawy warsztatu malarskiego i graficznego oraz techniki wykorzystywane do realizacji murali. **21 sierpnia** uczestnicy zajęć rozpoczęli kolektywne malowanie muralu na ścianie GOK Czeremcha. Wiele osób przychodziło w ciągu kolejnych kilku dni, aby przyłączyć się do pracy, spędzić wspólnie czas i dodać do muralu coś od siebie. Efekty ich pracy były gotowe **25 sierpnia**.

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury EtnoPolska. Edycja 2023.

KLESZCZELE. 20 sierpnia pod hasłem „Wieloma językami” odbył się jubileuszowy koncert z okazji 500-lecia nadania praw miejskich Kleszczelom. Nawiązywał on do wielokulturowego dziedzictwa miasteczka, a jednym z uczestników był ukraiński zespół folklorystyczny „Hiłoczka” z sąsiedniej Czeremchy, działający przy Związku Ukraińców Podlasia. Dzieci z „Hiłoczki” nie tylko zaśpiewały, ale też pokazały taniec ukraiński. Wystąpił również zespół działający przy założonym w 2018 r. Kole Gospodyń Wiejskich w Dobrowodzie, kontynuujący tradycje swojej wsi. Ponadto po ukraińsku zaśpiewała znana polska piosenkarka, aktorka, kompozytorka i multiinstrumentalistka Karolina Cicha.

W ciągu całego 2023 roku w Kleszczelach odbywa się wiele wydarzeń związanych z obchodem jubileuszu 500-

-lecia nadania praw miejskich „Kleszczelach 1523-2023”. **27 maja** miała miejsce uroczysta sesja Rady Miejskiej w Kleszczelach, **11 czerwca** w Repczycach zorganizowano „Piknik z LGD”, **30 lipca** odbył się „Ogólnopolski Bieg Królewski”, a **20 sierpnia** – jubileuszowy koncert.

W ramach obchodów **18 listopada** w Kleszczelach zaplanowany jest drugi dzień VII Podlaskiej Ukraińskiej Konferencji Naukowej „Rola miast w dziejach Podlasia”, której głównym organizatorem jest Podlaski Instytut Naukowy.

Ponadto w ramach jubileuszu 500-lecia nadania praw miejskich Kleszczelom ma miejsce wiele wydarzeń towarzyszących. **2 maja** w parku miejskim odbył się piknik rodzinny „Imieniny

u króla”, a **14-16 lipca** do Kleszczel zawitało „Muzeum na kółkach” – mobilny projekt, który na szeroką skalę przybliża historię Żydów w Polsce oraz przywraca pamięć o lokalnej społeczności żydowskiej. Ważnym elementem świętowania jubileuszu jest też comiesięczny cykl spotkań i wykładów „Wokół histo-

rii Kleszczel i regionu” oraz spotkania w Przedszkolu w Kleszczelach poświęcone legendom i lokalnej mitologii „Legendy Ziemi Kleszczelowskiej”.

Wydarzeniami towarzyszącymi jubileuszowi miasteczka są następujące działania: konkurs wiedzy o Kleszczelach w miejscowej szkole podstawowej; wydanie książki autorstwa Marii Klimowicz „Ludzie i wydarzenia – Kleszczelach 1991-2021”; „500 róż na 500-lecie” – inicjatywa Koła Gospodyń „Malwa” w Kleszczelach; dwie wystawy przygotowane przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Kleszczelach: wystawa fotograficzna o Kleszczelach „Każde miejsce opowiada swoją historię”, prezentowana przy miejscowej szkole, na której można zobaczyć wiele archiwalnych zdjęć z miasteczka (*na foto*), oraz wystawa przedstawiająca sylwetki postaci związanych z Kleszczelami „Zapisani w historii Kleszczel” w auli Szkoły Podstawowej w Kleszczelach (*na foto*); ponadto wydarzeniem towarzyszącym jubileuszowi jest inicjatywa Stowarzyszenia Kreatorzy Rzeczywistości „Ręcznik dla Kleszczel”.

CZEREMCHA. 22 sierpnia w Gminnym Ośrodku Kultury można było oglądać film animowany „Mavka i strażnicy lasu” («Мавка. Лісова пісня»), opowiadający o mitycznej strażniczce lasu, która musi bronić skrytego w puszczy źródła życia przed chciwością bezdusznej księżniczki. To ukraińska produkcja w reżyserii Ołeha Małamuża (Олег Маламуж) i Ołeksandry Ruban (Олександра Рубан), inspirowana „Pieśnią lasu” Łesi Ukrainki (Леся Українка) i mitologią słowiańską.

Światowa premiera filmu miała miejsce **1 marca**, a polska premiera kinowa – **4 sierpnia 2023 r.** Obecnie to najbardziej dochodowy ukraiński projekt filmowy, który znajduje się w pierwszej dwudziestce najbardziej dochodowych filmów w historii dystrybucji filmowej w Ukrainie.

STAWISZCZE – CZEREMCHA. 23 sierpnia w świetlicy wiejskiej w Stawiszczach w gminie Czeremcha odbyły się warsztaty wykonywania kotletów z płatków owsianych. Danie zdobyło I nagrodę w konkursie kulinarnym, organizowanym w ramach projektu „Smaki tradycji”, w kategorii „dania bezmięsne”.

Z kolei **29 sierpnia** w świetlicy w Czeremchu odbyły się warsztaty wykonywania parowców z mięsem i okrasą. Danie zdobyło I nagrodę w kategorii „dania mięsne”.

Warsztaty odbywały się w ramach projektu „Smaki tradycji”, realizowanego przez Gminny Ośrodek Kultury w Czeremchu w partnerstwie z Gminą Czeremcha. Częścią działania były również konkurs oraz pokazy kulinarne.

Projekt był realizowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

BIAŁYSTOK. 24 sierpnia na placu przed Teatrem Dramatycznym odbył się festyn miejski organizowany z okazji Dnia Niepodległości Ukrainy. Był on skierowany do przebywających w mieście i regionie uchodźców wojennych z ogarniętej wojną Ukrainy oraz miał służyć ich integracji z białostoczanami.

Wśród atrakcji były występy artystyczne, między innymi wokalne i instrumentalne wykonania pieśni ukraińskich, animacje, gry, konkursy i zajęcia plastyczne zorganizowane przez podmioty realizujące projekt Spilno Białystok (UNICEF). Czekają też wiele propozycji skierowanych do najmłodszych uczestników. Wystąpiły m.in. zespoły „Dumka” z Bielska Podlaskiego, który działa przy Związku Ukraińców Podlasia, oraz „Kalina” z Białegostoku.

W tym roku to ważne święto narodu ukraińskiego obchodzono równo półtora roku po rosyjskiej napaści na Ukrainę, która zaczęła się **24 lutego 2022 r.**

BIAŁYSTOK. 24-27 sierpnia odbywał się festiwal „Wschód Kultury/Inny Wymiar”, który od kilkunastu lat prezentuje dorobek kulturowy wschodnich sąsiadów Polski, a także bogactwo wielokulturowości Podlasia. W tym roku w ramach imprezy miało miejsce ponad 30 wydarzeń obejmujących cztery wymiary – muzykę, sztukę, film i społeczność. Były koncerty, wystawy fotografii, spacer edukacyjny, będące okazją do poznania twórczości różnych narodów i kultur. Nie zabrakło też akcentów ukraińskich.

24 sierpnia w Centrum im. Ludwika Zamenhofa w Białymstoku odbył się wernisaż wystawy Justyny Mielnikiewicz, polskiej fotografini i dokumentalistki, na stałe mieszkającej w Tbilisi w Gruzji, pod nazwą „W Ukrainie”. Jak można przeczytać w opisie wystawy: „Justyna Mielnikiewicz od 2014 roku dokumentuje wydarzenia w Ukrainie. Część prezentowanych na wystawie zdjęć pochodzi z jej autorskiego albumu „Ukraine runs through it”, który pokazuje zdarzenia, ludzi oraz ich losy od rewolucji godności do roku 2019. Pozostałe zdjęcia ukazują czas wojny, tworząc zapis ludzkich dramatów, rozstań, zniszczeń, śmierci i pustki ostatnich kilku miesięcy”.

Wystawę można było oglądać do **22 października**.

BIAŁYSTOK. 25 sierpnia w Studiu Rembrandt Radia Białystok grupa śpiewacza „Malinki” z Malinnik nagrywała materiał na swoją płytę. Nagranie to nagroda dla śpiewaczki ludowej Wierry Niczyporuk, liderki zespołu za zdobycie I miejsca w kategorii „solista”

w konkursie „Jawor – u źródeł kultury”, promującego twórczość ludową. Uroczysta gala finału regionalnego konkursu odbyła się **15 maja** w białostockich „Spodkach”, a finał krajowy – **16 czerwca** w Parku Etnograficznym w Tokarni koło Kielc. Wiera Niczyporuk wystąpiła na obu tych wydarzeniach, prezentując gwarę ukraińską repertuar z Podlasia. W Tokarni śpiewaczka zaśpiewała pieśń „Jawor nad rykoju na bereh schi-liwsia”.

Wiele dawnych pieśni malinnickich, będących najczęściej lokalnymi wariantami utworów śpiewanych w różnych regionach Ukrainy, znajdzie się na nagrywanej płycie. Będą to m.in. „Tam u polu oziereczko” (wariant popularnej pieśni ukraińskiej «Там у полі озерецько»), „Łuczyna”, „Oj tam za horamy kozy pasła”, „Oj tam za Dunajom” „Tam w Kijowu na rynoczku” (wersja znanej ukraińskiej pieśni czumackiej «У Києві на риночку»), „Ja j u kumońki”, „Wstaniu w ponediłoczok”, „Tam na hory cyhany stojali” (lokalny wariant popularnej pieśni «Ой на горі цигани стояли»).

ZBUCZ. 3 września na terenie wczesnośredniowiecznego grodziska odbył się XVI Festyn Archeologiczny – Grodzisko 2023. W programie były prezentacje umiejętności wojów, pokazy walk i uzbrojenia, pokaz łucznictwa konnego, pokazy rzemiosła średniowiecznego, takiego jak tradycyjne kowalstwo, wytop żelaza, wyrób papieru, barwienie tkanin, bicie monet, wyrób dziegiu itp., a także prezentacje zespołów nie tylko z Podlasia. Ponadto można było skosztować wyrobów regionalnej kuchni, oferowanej przez liczne stoiska kół gospodyń wiejskich.

Po raz kolejny w Zbuczcu spotkali się pasjonaci historii, ale też miłośnicy muzyki ludowej, w tym w wykonaniu lokalnych zespołów i solistów, kultywujących tradycję śpiewania „po swojemu”, czyli w miejscowej gwarze ukraińskiej. Była to okazja do odkrywania tajemnic archeologii oraz dobrej zabawy.

Od wielu lat głównym celem festynu jest wypromowanie unikatowego zabytku archeologicznego z IX-X wieku. Dotychczas przeprowadzone prace wykopaliskowe na terenie grodziska przez pracowników Instytutu Archeologii i Etnografii Polskiej Akademii Nauk

potwierdzają, że jest to jedno z najstarszych zachowanych grodzisk schroniowych na terenie Podlasia. Ponadto celem imprezy jest promowanie kultury lokalnej.

Festyn odbył się w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa.

WOJEWÓDZTWO PODLASKIE.

4 września rozpoczął się nowy rok szkolny 2023/2024. To już 30. rok, w którym w szkołach województwa podlaskiego odbywają się lekcje języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej. Podobnie jak w roku ubiegłym nauczanie jest prowadzone w sześciu placówkach. Są to:

- Przedszkole Nr 9 Leśna Polana w Bielsku Podlaskim (160 przedszkolaków uczących się języka ukraińskiego),
- Szkoła Podstawowa nr 4 im. A. Mickiewicza w Bielsku Podlaskim (102 uczniów w klasach ukraińskich),
- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Czeremsze (51 uczniów w pięciu grupach),
- Niepubliczna Szkoła Podstawowa św. św. Cyryla i Metodego w Białymstoku (21 uczniów w trzech grupach),
- Przedszkole Samorządowe nr 26 Integracyjne im. Joanny Strzałkowskiej-Kuczyńskiej w Białymstoku (punkt międzyprzedszkolny – 8 przedszkolaków i uczniów młodszych klas szkoły podstawowej),
- Szkoła Podstawowa nr 9 im. 42 Pułku Piechoty w Białymstoku (32 uczniów).

Łącznie we **wrześniu 2023 r.** naukę języka ukraińskiego w województwie podlaskim rozpoczęło **374 dzieci i młodzieży** z przedszkoli i szkół podstawowych, z czego 262 w Bielsku Podlaskim, 51 w Czeremsze i 61 w Białymstoku. Na początku ubiegłego roku szkolnego na lekcje języka ukraińskiego było zapisanych 421 uczniów, a więc znacznie więcej niż w bieżącym roku. Tak duży spadek liczby uczniów (o 47 osób) nie był notowany w ciągu ostatnich co najmniej kilkunastu lat, a być może nawet w całej historii nauczania języka ukraińskiego na Podlasiu. Największy ubytek jest w tym roku widoczny w bielskiej „czwórce”, z której w **czerwcu** odeszły dwie liczne klasy ukraińskie.

Negatywne tendencje związane z nauczaniem języka ukraińskiego w województwie podlaskim były już widoczne w ubiegłym roku, kiedy to również zanotowano spadek liczby dzieci uczących

się języka ukraińskiego. W tym roku utrzymuje się tendencja spadkowa. Ponadto z początkiem września Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku zlikwidowało stanowisko metodyka języka ukraińskiego.

Pozytywem związanym z nauczaniem języka ukraińskiego jest to, że udało się uruchomić klasę ukraińską na poziomie klasy pierwszej w Szkole Podstawowej nr 4 im. A. Mickiewicza w Bielsku Podlaskim. W ubiegłym roku taka klasa nie powstała ze względu na zbyt małą liczbę chętnych dzieci. Tym roku znowu funkcjonuje odrębna klasa ukraińska z 14 pierwszoklasistami.

PUCHŁY. 8 września w Cerkwi Opieki Matki Bożej w Puchłach odbył się tradycyjny już Koncert Muzyki Cerkiewnej „Na Aleksandra”, poświęcony pamięci rodziny Dykałowiczów, ostatnich właścicieli Puchłów.

Na koncercie zaprezentowały się trzy chóry: Chór Dojlidzkiego Stowarzyszenia Miłośników Muzyki pod dyr. Sławomira Jurczuka, Męski Kameralny Zespół Wokalny „Pafos” pod dyr. Michała Uścińowicza oraz Chór Parafii Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy w Bielsku Podlaskim pod dyr. Marty Zinkiewicz.

Organizatorem koncertu było Dojlidzkie Stowarzyszenie Miłośników Muzyki.

BIELSK PODLASKI. 9 września w Bielskim Domu Kultury odbył się jubileusz 20-lecia istnienia męskiego zespołu „Kuranty”. Mimo że obecnie jest to zespół białoruski, w jego repertuarze znajdują się także piosenki w innych językach, w tym w ukraińskim.

„Kuranty” powstały w 2003 r. z inicjatywy nieżyjącego już Pawła Lemieśa, który przez wiele lat organizował pielgrzymki z Podlasia do świętych miejsc w Ukrainie. Zespół od początku wykonywał piosenki w języku białoruskim, polskim, rosyjskim czy ukraińskim, ale starał się wzbogacać repertuar o utwory mało znane, dotychczas nie śpiewane na Podlasiu. W taki sposób spopularyzował m.in. piosenkę ukraińską „Oj, zakuwała sywa zozuła” («Ой, закувала сива зозуля»). W przeszłości występował też z repertuarem ukraiń-

skim na takich imprezach, jak Festiwal Kultury Ukraińskiej na Podlasiu „Podlaska Jesień”.

Od lat dyrygentem „Kurantów” jest Alina Nigierewicz, a akompaniatorami Jerzy Szarko oraz Jerzy Demianiuk. Zespół działa przy Bielskim Domu Kultury.

Podczas sobotnich uroczystości z repertuarem nie tylko białoruskim, ale też ukraińskim, a nawet greckim wystąpili jubilaci. Były wspomnienia i podziękowania oraz uhonorowanie zasłużonych osób. Złotym Medalem Za Długoletnią Służbę uhonorowano Marię Babulewicz, która podczas pracy w Bielskim Domu Kultury opiekowała się zespołem. Brązowym Medalem Zasłużony Kulturze Gloria Artis uhonorowano wieloletnią dyrygent zespołu Alinę Nigierewicz. Ponadto Alina Nigierewicz, Jerzy Antoniuk oraz Jan Grygoruk otrzymali nagrody burmistrza Bielska Podlaskiego Jarosława Borowskiego.

Na jubileuszowym koncercie oprócz „Kurantów” gościnnie wystąpiły zespoły wykonujące muzykę disco „Lailand” i „Zorka” z Białegostoku, a także grupa „Luna” z Parcewa, która zaśpiewała po ukraińsku, polsku i białorusku.

CZEREMCHA. 14-28 września odbyło się podsumowanie projektu Pracownia „Kultura Regionu”, który w 2023 r. realizował Gminny Ośrodek Kultury w Czeremsze. W ramach zadania miały miejsce następujące działania: warsztaty teatralne, które zwieńczył spektakl teatru improwizowanego, warsztaty ukraińskiego śpiewu białego, ponadto warsztaty taneczne i plastyczne. Działaniem projektu było też stworzenie muralu na ścianie GOK-u. Reportaż zdjęciowy i filmowy z działań projektowych jest dostępny na stronie FB

www.facebook.com/GOKCzeremcha

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury EtnoPolska. Edycja 2023.

WŁODAWA. 17 września w Muzeum – Synagodze w ramach Festiwalu Trzech Kultur we Włodawie odbył się premierowy koncert płyty grupy „Poleski Skład Smyczkowy” z udziałem pana Edmunda Brożka z Włodawy oraz zespołu śpiewaczego „Polesie_PL” (Julita Charytoniuk, Ewa Grochowska,

Agnieszka Szokaluk). Płyta jest pierwszym wydawnictwem poświęconym niemal zaginionej muzyce instrumentalnej nadbużańskiego Polesia. To efekt kilkuletniej archiwalnej i terenowej pracy badawczej, w tym poszukiwania tanecznych melodii nagranych 60 lat temu w okolicach Włodawy.

Na płycie znalazły się starodawne, archaiczne melodie z pogranicza polsko-ukraińskiego: polki, oberki, kozak, hopak. Są przyśpiewki wykonane zarówno gwarą polską, jak i ukraińską. Są też nuty zasłyszane u miasteczkowych żydowskich muzyków z Włodawy czy Chełma oraz inne utwory.

Projekt współtworzą artystki i artyści od wielu lat zajmujący się polską i ukraińską muzyką tradycyjną, uczennice i uczniowie wybitnych wiejskich mistrzów.

Płyta ukazała się nakładem Towarzystwa dla Natury i Człowieka dzięki funduszom zebranym w internetowej zbiorce.

CHELM. 19-21 września odbyły się uroczystości jubileuszowe 800. rocznicy przeniesienia siedziby diecezji prawosławnej z Uhruska do Chełma „Prawosławne dziedzictwo wiary i kultury na Ziemi Chełmskiej”.

W ramach wydarzenia **19 września** w zabytkowej cerkwi św. Jana Teologa w Chełmie miał miejsce IV koncert pieśni liturgicznych i paraliturgicznych ku czci Bogurodzicy w Chełmie. Z kolei **20 września** w Chełmskiej Bibliotece Publicznej im. Marii Pauliny Orsetti odbyła się konferencja naukowa, w której wzięli udział naukowcy z Polski i Ukrainy. Prezentowano na niej zagadnienie jubileuszu w perspektywie teologiczno-historycznej.

20 września odbyła się też panachida za spokój dusz księcia Daniela Romanowicza, hierarchów i wiernych prawosławnej diecezji chełmskiej. Nabożeństwo odbyło się w Sanktuarium Maryjnym na Górze Chełmskiej. Wspólnie modlili się przedstawiciele kościoła prawosławnego i rzymskokatolickiego, pielgrzymi i wierni obu wyznań chrześcijańskich. Modlitwę wznosili prawosławny arcybiskup lubelski i chełmski Abel oraz rzymskokatolicki metropolita lubelski Stanisław Budzik. Podczas nabożeństwa śpiewał chór parafii prawosławnej św. Jana Teologa w Chełmie.

Zapoczątkowane przez Daniela Romanowicza Sanktuarium Maryjne na Górze Chełmskiej

21 września celebrowano Boską Liturgię, po której przy cerkwi pw. św. apostoła Jana Teologa poświęcono pomnik ku czci księcia Rusi Halicko-Wołyńskiej Daniela Halickiego.

Głównym organizatorem uroczystości było Chełmskie Centrum Kultury Prawosławnej.

LUBLIN. 20 września w Trybunale Koronnym świętowano jubileusz 90-lecia Związku Literatów Polskich Oddział w Lublinie. Na gali zostały wręczone Krzyże Zasługi, Odznaki „Zasłużony dla Kultury Polskiej” oraz

Cerkiew pw. św. apostoła Jana Teologa

dyplomy uznania wojewody z medalem. Odznaką Honorową „Zasłużony dla Województwa Lubelskiego” został odznaczony Tadeusz Karabowicz (Тадей Карабович), ukraiński poeta z Chełmszczyzny, krytyk literacki, literaturoznawca, tłumacz, redaktor naczelny „Ukraińskiego Zaułka Literackiego” («Український літературний провулок»), współtwórca (wspólnie z żoną Aliną Karabowicz) Skansenu Kultury Materialnej Chełmszczyzny i Podlasia w Holi.

Ludmiła ŁABOWICZ
Fot. L. Łabowicz, Ju. Hawryluk

500-lecie Kleszczel w bibliotece

W 2023 roku Kleszczele świętują rocznicę 500-lecia zatwierdzenia przez króla Zygmunta I Starogo lokacji miasta Kleszczele na prawie chełmińskim, przywilejem lokacyjnym z dnia 22 marca 1523 roku. W kalendarzu imprez zorganizowanych z tej okazji znalazło się szereg

wydarzeń, które łączą przeszłość z teraźniejszością Kleszczel i przypominają o chlubnej przeszłości.

W związku z obchodami rocznicy Miejska Biblioteka Publiczna w Kleszczelach zorganizowała między innymi wystawę „Każde miejsce opowiada swoją historię”. O podziale

Uczestnicy cyklu spotkań „Legends Ziemi Kleszczelowskiej”

nie się zdjęciami miejscowości poproszeni zostali mieszkańcy Kleszczel i okolicy. Chodziło przede wszystkim o archiwalne fotografie ukazujące Kleszczel na przestrzeni dziesięcioleci. Wystawę zorganizowano przy wsparciu finansowym Kół Gospodyń Wiejskich w Daszach i Dobrowodzie oraz Ochotniczej Straży Pożarnej w Kleszczelach. Zostały na niej zaprezentowane zebrane fotografie miejscowości. Najstarsza ma ponad 110 lat. Każde pojedyncze zdjęcie upamiętnia tylko jeden obraz miejscowości, ale zestawione razem ukazały obraz Kleszczel na przestrzeni wielu dziesięcioleci. Wystawa została zaprezentowana na uroczystym apelu zorganizowanym przez bibliotekę publiczną i świetlicę szkolną w auli szkoły, dokładnie w rocznicę wydarzenia – 22 marca 2023 roku. 6 kwietnia fotografie zostały na stałe zamontowane przy Szkole Podstawowej w Kleszczelach.

Historię każdego miasta na przestrzeni dziejów tworzyli ludzie mieszkający w nim i pracujący dla niego. Wiele osób związanych z naszym miastem złotymi zgłoskami wpisało się w jego historię. Ich sylwetki zostały zaprezentowane na wystawie „Zapisani w historii Kleszczel”. Wystawa została zorganizowana przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Kleszczelach i prezentuje sylwetki kilkunastu osób, którymi mogą szczycić się mieszkańcy Kleszczel, a których życiorysy należało przybliżyć młodszemu pokoleniu. Można ją obejrzeć w auli Szkoły Podstawowej w Kleszczelach.

Laureaci konkursu literackiego „Jestem stąd”, konkursu plastycznego „Pomaluj swój świat” i konkursu fotograficznego „To jest mój świat”

Przy organizacji Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kleszczelach zależało, aby fotografie skłoniły do refleksji i przemyśleń, aby starsze osoby podzieliły się swoimi wrażeniami z dziećmi i wnukami i razem poszukiwali śladów historii tych miejsc i ludzi. W zdjęciach bowiem zapisana została historia Kleszczel i ludzi, którzy kiedyś tu żyli.

Tonie jedyne działania podjęte przez bibliotekę w związku z rocznicą. Zorganizowano również szereg konkursów: literacki „Jestem stąd”: I miejsce Julia Kasjaniuk, Gabriela Kupryciuk, II miejsce Wiktoria Karman, III miejsce Sebastian Podolec, wyróżnienie Anna Micewicz, plastyczny „Pomaluj swój świat”: kategoria kl. I-IV – I miejsce Agata Żywłuk, II miejsce Jakub Trochonowicz, Szymon Grzywa-

czewski, III miejsce Aleksandra Polak, kategoria kl. V-VIII – I miejsce Julia Pszczółak, II miejsce Magdalena Fiedoruk, III miejsce Zuzanna Skibińska, Nikola Jastrzębska, wyróżnienie Nikola Haponiuk, Patryk Olesiuk, fotograficzny „To jest mój świat”: I miejsce Karolina Olesiuk, II miejsce Julia Kasjaniuk, III miejsce Julia Pszczółak i Wiktoria Karman, historyczny „Kleszczel – Moja Mała Ojczyzna”: I miejsce Ewa Kirdylewicz, II miejsce Julia Pszczółak, III miejsce Gabriela Kupryciuk i Paweł Tarasiuk. Prace zwycięzców konkursu plastycznego i fotograficznego zostały zaprezentowane na wystawach w bibliotece.

Dzieciom z przedszkola organizowany został cykl spotkań „Legends of Kleszczel” (6 spotkań) oraz konkurs plastyczny „Legends of Kleszczel and Surroundings”. Biblioteka współpracowała również z Ogólnopolskim Stowarzyszeniem Przyjazny Transport przy promocji karty pocztowej z wizerunkiem dworca kolejowego w Kleszczelach.

Szczególne podziękowania należą się osobom, które podzieliły się fotografiami z prywatnych zbiorów i ludziom, którzy wspierali działania biblioteki, w szczególności Kółom Gospodyń Wiejskich w Daszach i Dobrowodzie oraz Ochotniczej Straży Pożarnej w Kleszczelach.

Anna Szczygół

Kierownik Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kleszczelach

„Howoru po swojomu”

24 września 2023 roku w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Bielsku Podlaskim odbyło się pierwsze spotkanie literackie z laureatami Podlaskiego Konkursu Literackiego „Piszemo po swojomu”, organizowanego przez Podlaski Instytut Naukowy w partnerstwie ze Związkiem Ukraińców Podlasia. Była to okazja, aby przybliżyć sylwetki oraz twórczość osób nagrodzonych w konkursie, a także porozmawiać na temat pisania gwarami ukraińskimi Podlasia.

W spotkaniu wzięła udział czwórka laureatów konkursu „Piszemo po swojomu”. Byli to: Helena Aleksiejuk – laureatka I miejsca w kategorii „Dramat”; Agnieszka Daniluk – laureatka III miejsca w kategorii „Poezja”; Jerzy Plewa – laureat I miejsca w kategorii „Proza” oraz Walentyna Waszczuk – laureatka III miejsca w kategorii „Wspomnienia”. Są to przedstawiciele różnych pokoleń, a także autorzy reprezentujący różne gatunki literackie.

Spotkanie prowadził Jurij Hawryluk, który przedstawiał postaci poszczególnych twórców oraz ich doświadczenie w pisaniu „po swojomu”, w ciekawy sposób nawiązując do twórczości innych Podlasian piszących gwarami ukraińskimi, a także swojej własnej twórczości literackiej.

Laureaci opowiadali o swoim doświadczeniu w pisaniu gwara ukraińską, o utworach, które wzięły udział w konkursie oraz o okolicznościach ich powstania. Ponadto każdy z nich przedstawił wybrany utwór lub też jego fragmenty. Spotkanie było więc doskonałą okazją, aby usłyszeć utwory w interpretacji samych autorów, przy czym można było usłyszeć nie tylko fragmenty nagrodzonych prac, ale też inne utwory z dorobku uczestników konkursu.

Helena Aleksiejuk na konkurs zgłosiła sztukę teatralną „Timoszka”. Był to jej debiut literacki, jednak na tyle udany, że utwór zajął pierwsze miejsce. Dramat jest poświęcony postaci wciąż mało zna-

nego na Podlasiu malarza-prymitywisty pochodzącego ze wsi Dubno Tymoteusza Muški. Ten kaleki twórca, nazywany „Nikiforem Północy”, swój talent rozwinął dopiero w Domu Opieki Społecznej „Kalina” w Suwałkach. Sztuka jest nie tylko hołdem złożonym utalentowanemu twórcy z podlaskiej wsi, który pomimo przeciwności losu robił to co w życiu kochał najbardziej, czyli malował, ale też formą przybliżenia tej wyjątkowej postaci w jego ojczystych stronach.

Valentyna Waszczuk w konkursie „Piszemo po swojomu” otrzymała III miejsce w kategorii „Wspomnienia” za utwór „Howoru po swojomu”, w którym opisała, jak w czasach jej dzieciństwa spędzonego w Dydułach świętowano Boże Narodzenie i Nowy Rok. Przedstawiła zebrany także swoją twórczość literacką oraz ciekawe przysłowia i powiedzenia z czasów swej młodości.

Agnieszka Daniluk, młoda nauczycielka z Bielska Podlaskiego, należy to tego pokolenia, które najczęściej nie posługuje się już swoją ojczystą gwara. Ona sama rozmawia jeszcze „po swojomu”, ale jak podkreślała na spotkaniu – głównie wtedy gdy jedzie na wieś, do Kożyna. W swoim wierszu „Ne howoru po swojomu” w lakonicznej formie przedstawiła doświadczenie swojego pokolenia, w którym kwestia językowa łączy się też z kwestią tożsamości.

Jerzy Plewa ze wszystkich uczestników spotkania może się pochwalić największym dorobkiem twórczym – na swym koncie ma już pięć wydanych książek, w tym zbiór opowiadań pisanych gwarą ukraińską wsi Kuraszewo „Nasze село, правда i wydumane”. Swoje opowiadania od dłuższego czasu publikuje też na łamach Ukraińskiego Pisma Podlasia „Nad Buhom i Narwoju”. Jak podkreśla, jego utwory powstały na kanwie opowieści mężczyzn, którzy na różnych spotkaniach – na wieczurkach, lub na wiejskiej ławeczce, opowiadali prawdziwe, ale często też podkoloryzowane historie. Chociaż są one najczęściej smutne, to ich tragizm jest często podszyty humorem i ironią. Zgromadzonej publiczności autor przedstawił fragment opowiadania „Pili, Ksenia i hazety” ze swojej książki „Nasze село, правда i wydumane”.

Spotkanie literackie spotkało się z dużym zainteresowaniem, dlatego też w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Bielsku Podlaskim zebrała się liczna publiczność. Zebrani wzięli udział w żywej dyskusji na temat hownia po swojemu, pisania gwarą, a także na temat kwestii związanych z tożsamością. Było to więc nie tylko miejsce do kontaktu z żywym słowem pisany gwarą ukraińskimi różnych wsi na Podlasiu (Dubna, Dydul, Kożyna, Kuraszewa), ale też doskonałe forum wymiany myśli na temat gwary, twórczości literackiej oraz związku języka ojczystego z własną tożsamością.

Kolejne spotkania literackie z laureatami Podlaskiego Konkursu Literackiego „Piszemo po swojemu” zaplanowane są w Lublinie, Hajnówce, Dubiczach Cerkiewnych i Orli. Organizatorem spotkania w Bielsku Podlaskim był Podlaski Instytut Naukowy, partnerem – Związek Ukraińców Podlasia, a współorganizatorem – Miejska Biblioteka Publiczna w Bielsku Podlaskim.

Konkurs odbył się jako jedno z trzech działań zadania publicznego „Promocja języka i kultury ukraińskiej Podlasia”, sfinansowanego ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030.

Ludmiła LABOWICZ
Zdjęcia autorki artykułu

Говору по-своєму

Я хочу розказати, як в молодості святковала свята: Руздво і Нови Руок. Жила я на вйосці в біднуй сім'ї в маленькій дерев'яній хаті. Вдома нас було 6 чоловік: тато, мама, баба, старша сестра, старший брат і я наймолодша. Нас у вйосці було 6 колежанок одноліток. Ми були барзо привикши до себе. Разом ходили до школи, разом бавилися, а як пудрослі, то вже ходили в пуост Піліповку перед Руздвом на покуділе. Збіралися по колієйці у кожоді дома і робили на дротах скарпетти, рукавиці, шалікі, училися спивати колядок.

В домах було пусто і скромно, бо на пуост знимали фіранкі, заслони, ручники, капи і всьо милі і тримали чисте пуд празнік. Бліжей свята ми зачинали робити квитки з бібулкі до ікон, ленцюшкі з паперу і соломи на йолку і всякі цацкі на йолку, і всьо училися колядок. Пара дьон перед святом, то вішалі фіранкі, заслони, ручники, застилалі на пудлоги капи і ходнікі, виткани на кроснах.

Мама пеклі м'ясо, хліб, тісто і вендили ковбасу. А вже на Коляду од раня варили кісіль із овса, пеклі пампушкі, варили борщ з сушаних грибуов, щолок з сушаних груш і яблук, пірожкі з капустою, смажили следзі в тістови. Ми убірали йолку своїмі ленцюшками і цацками, а ще вішалі червони малютки яблика. Було барзо радосно на серці і весьоло на души. Всі ждали вечора, бо цігли день ніч не їлі. Подаркув ніхто не получав од Діда Мороза і пуд йолкою тоже не було подаркув.

З'їлі вечеру, спивали дві колядки і сіно з-пуд обруска занесли до хліва коровам, коням і овечкам. Неслі ще трошу їдла з коляди. Трошу поспали і на два часа ночі їхали санками до церкви. А ранюток, як вернулись з церкви, то мама ішли до саду і потрасали яблуні і груши і говорили такімі словами: «Встань, прочнися, Ісус Христос народився», коб легі овощи родили. Трошу по церкві одпочивали і вставали на снелане. Їлі тоє, що осталося з вечери, і м'ясо, ковбасу, тісто.

Я шиковалась до колядованя, тепло одягалась, бо ми з колежанками ходили колядовати не оно в своєюй вйосці, а ще до сусідньої вйоскі. Колядовали до самого вечора. Були потомйони і голодни. Часом хтось почастовав цятками, щолоком, но ми не мілі часу, бо треба було іти далі. Скуончили, подилилі гроши і пошли по домах. Тут наїлися і пошли спати.

Ціли тиждень до Нового Року були святиї вечора. Ми з колежанками збіралися, але ніч не робили. Договорувалися про Голотуху, як будем ворожити і як будем гуляти. Голотуха то перед Новим Роком — Богати Вечур. Наши мами шиковали мнуого доброго їдла. Смажили пончки, котлети, варили голубці і пеклі кішку. На Голотуху був богати вечур, коб в Новум Рокови був достаток. Всі разом з'їлі богату вечеру і збіралися на гуліцю молодьож — дивчинята і хлопці.

Снігу було руовно з плотом, але ми в валянках і кожухах далі ради знимати брамки у господаруов і ховалі за клунями, коб господари шукалі на другі день. Хлопці затигнулі санкі з подворка аж на клуню. Бралі друобне сіно і сипалі доруожкі од хлопця до дивчини, бо хотілі, коб вони поженілись. Ще бігали і стукали в окно до люди і питались, як називається. Як хтось сказав ім'є, то так буде називатись муж. Дивчинята і хлопці обнимали остроколи на плотови. Як вишла пара, то добре, буде весіле, а як лішка, то ще не буде весіля. Потум приходили до однеї хати і ставляли черевикі або кальоши одін за другим. Так переставляли і чий вийшов, то той перши оженіться або вийде замуж. Ще приносили курку і сипалі пшеницю на купкі. Чию пшеницю курка зачне перша дзьобати, то тая перша вийде замуж. Так гуляли і гощовали до пувночи. А як настав Нови Руок, то поздравляли, радовалися і розходилися по домах.

Мої молодіє літа пройшли барзо радосно і весьоло.

Валентина ВАЩУК

Солдат і нечиста сила

Казка і то наша пудляська

Колись Росія і наши терени займала і то довгі час. І перед імператором Александром II (освободителем) солдати-рекрути служили в войську аж 25 літ. І такі солдат, ворочавшись уже додому (колі на щасце не згинув на війни чи і так), був уже стариком. Ну, йому на потиху могли дати в подарок так звану поповську волоку десатину землі. А земля ценилася як золото. Бо мужик у той час жив в рабстві. І його можна було і продати, і купити. Ясно, то робили багати поміщики. Такая була Росія і тепер вона такая сама!

І одьон такі солдат одслуживши в войську 25 літ, ворочався додому, а дорога далека і на собі мів марну одежу і сумку. І надходив вечур і дійшов до хутора. І бачит маленьку хатку, а напротів і то далей: хороши дом, але в окнах темно. А в малой хатинці в окнах світло. І вже вечур і скрунув до хатки і переступив єе порог. І в хаті двоє людей і то в старшим віку і диткі. Може внуки? І питається, чи можна в їх переночовати, бо вун уже одставной солдат і ворочається додому і напевно батькув уже вживих не зостане. Вони згодилися і хотя в хатци і тисно. Накормили його чим хата богата. І вун їх питається:

— А що то за хата напротів?

Вони кажут:

— То наша хата, але там вельми страшит і хто здумав у юй переночовати, в міг одтуль утикав.

А солдат на тоє:

— Не тоє я пережив в армії, бо були війни, буйкі з разни-ми ворогами і буду боятися якеїсь «нечистей» сили? Іду туди і переночую!

Господари кажут:

— Иди і хай Бог тебе хороніт!

І вун пошов до теї хати. І в кухні стоїт велика руська піч і з глибокім підпічком і тут білзько стоїт і лужко і вун стомляни положився на їм і вже начав дремати, а тут чує з подпінка жалобни волаючи крик:

— Викіну, викіну, викіну.....

І то раз за разом. І такого крику вун у своїм жиццю ще не чув, навіть коли його ворог умирав од його меча чи стрільби. І вун так само злякався, але не стерпів, бо нерви уже не витримались із якімсь чортом, і од себе гукнув од серця:

— Да викідай... — і то з руськім матом.

І тут щось з-под печи шулюгнулось як чародійська ружджка і в кухні забліщали падаючися світлючи як сонце золотие червоньци і покрили цілу подлогу кухні. І то якась сила хотила їх викінити «своїм горщком» з-под печи. І один тільки солдат догадався виконати приказ тої же сили. А яка то була сила? Може Божа, або іншей сили? Ми не знаєм. Але видно солдат заслужив на тие червоньци. Бо їх позбирав в свою сумку, закрив і решта ночи переночовав і нихто бульш не кричав: викіну. Над ранком попрощався з господарями, кажучи:

— Ніхто вас бульш не буде страшити.

І вони подяковали, а вун пошов в свій путь і дом.

Микола ПАНФІЛЮК

Сюю казку я колись почув од свого батька, як був ще малий.

Усе повно люді в хаті

Пішу оно про свою сім'ю

Жила небогата сім'я под назвіском Гольонко і мієлі штирох синуов. Борис, Клементій, Іван і Андриєй. Борис бив кульгави, то ладів обувку і шив башмакі — а в тих часах вони біли вельмі потрібни. Зіму повчився у шевця і поняв, што з того буде житі, але не оженівся, то помагав братам.

Клементій з молодих літ любів обробляти землю, то як доруос, то купілі йому четвертуху поля (три гектари) і став сам господаровати. То рудня пудстроїла йому дівку сяку-таку, але багатоватого батька, котори дав якогось хлівка і зліпілі хатку і собіє проживали.

А Іван з Андриєйом поставілі з дерева хату на дві сім'ї. В 1905 рокові хата била поставлена, найбуольша хата у селіє Курашево. То Андриєй подумав і пошов до Вуорлі до жида, штоб научитися ставіті хати, ну і так вийшло, то ще той жид научив його ладіті часи, то бив на околіцію часови майстьор. Як я зайду до діда, то часуов било по десеть штук, звонілі всякімі голосамі.

Уже перед женячкою поставів хату у Голодах, в'ядомо, якіє то білі хатюонкі з такімі окнами, але за тоє той господар то бив українець і уміє в іграті на скрипці, то научив Андриєя іграті на скрипці. Ну уже Андриєй пуднюося у гору. Сталі і дівкі бігаті за їм, але ж сподобалась Доміна з такої сім'їє дванадцять діті, ну і што ж дасть тесть, як часто бачив дно у кілішкови. Для їїє било деветнадцять літ, а йому двадцять шиєсть. Вуон став музикантом на околіцію, мієлі бубна з собачої скуори, ну в'ядомо у хаті часто не било, бо то весієле, то христіни, то музики на мостові, бо бив дерев'яни. Танцьовали буольш на босо як обути. І в'ядомо, часто бив пудхмельяни, то діткі сипались як з рукава.

І в 1906 р. уроділася Ганна, в 1907 уроділася Катя — то била моя мама. У 1909 р. уроділася Настя, а в 1911 р. син Гриць. В 1914 р. уроділася дочка Ліда.

В 1916 уродівся син Вася, але в десеть дьон умер на дюхтярук, в тих лієтах то бив помур на дієті. В 1918 р. уроділася дочка Надя, а 1920 дочка Маруся і два тижні по породові умерла хороша Доміна в тридцять шиєсть лієт. Ну і што ж? Батькуов у Андирєя уже не било і што далієй? Похорони одбіліся сьомого квієтня на Благовієщине. Зостало сієм малих діті, але Буог не без мілості... В Чижах била такая пара, што не мієлі діті, але білі нестариє, по сорок лієт. То била рудня Доміни. І вони взяли Марусю. Але ж знов за три рокі несподієвано умірає тая прибрана мама і знов Марусю додому. Сталі приходіті баби, небито помагаті, але вдень до діті, а вночи до Андирєя, а вуон уже злапав і розпусту *нащот етого...* В некоторых сієм'ях стала сварка, мужики сталі тресті жунок за чуприни. А Андриєй як Андриєй, подумав, што вуон вплив на велику воду — баби його люб'ят, ну і хороше, вуон гожи, весьоли, музикант, гроши завеліся у кішенях, але што далієй? А брати Доміни подумалі: «Треба з тим штось робіті». Розглянуліся і знашли у Борисувці дієвку в сорок лієт — Александрю. Вона била невельмі гожа, то троху кривів-

ся, але як переночувала кілька ночув, то і згодівся. Діті уже не било, то била баба для Андри'я, але не маті дітям. Вона їх не біла, варила, обмивала, але серця материнського не міла. Што лічилося до ліпшого, то било для її і Андри'юві. Як которась хітрийша дочка спитала: «Мамо, а што у туом горчково вариться?», то мачоха одказала: «Лікарство для тата».

Але син удався хітри і цікави. Як виняв з горчка м'ясо, то тато так з їм поговорив, што два дні не сів на задніцю, бо хлюба лежала на поліці високо, хоч і непотрибна, але там била. Як раз синок поломав, то тато пудорвав йому ухо. Але і так била тая маті золотая (передумавши на теперишні час). Нарешті усі діті дорослі, всі білі хороши, так што не било біди повидавати замуж. Ганну оддалі за одінака Антонія. Вуон бив розпуста, не умів зашнуровати черевіка, не умів пельтькі зав'язати. Йому било дев'янадцять літ, а Ганні сімнадцять. Хоч міла вона нажечоного, то не позволів Андри'й, бо мів оно три гектари поля, а Антоні дванадцять гектарув.

А Настю одалі до Тривежи за Івана. Вуон бив велізні і бридізни, але мів шиєсть гектарув пшеничної землі. Вона вельмі не хотіла. Поїхалі з молодим уночи, а молодая плакала у комори і давай ворочатись з Тривежи і забралі. То вона 2 місеці з їм не спала. Іван злий поїхав до тестя, каже: «Забірайте Настю додому». Андри'й каже: «Дурню, ти так зроби, як я кажу – зафундууй колегам. Як ти вуойдеш до комори, нех упхнут Настю і вас защеппнут». І так зробілі. Ну і вишов син – Васіль.

А Ліду оддалі до Прибудок за Тімоха. То бив не хлопець, пригнони, нуос як веліка картофля. Але жив бізько ліса і робів бочки, цебрикі, діжжі до хліба. Тоже не хотіла, але Андри'й випіхав, бо бралі без посагу.

А Надю забралі в Германію, вернулаь як усі колежанкі повиходілі замуж. Ну што ж, запознала католіка з Лядув, батько Андри'й не

хоче, гвалт у хаті, мачоха помагає Андри'юві, што не треба, а вони люб'ят одно друге. Вуон хоче трохи посагу, ніц не дає батько. Моя мама Катя уже жила в другуй хаті і міла свою корову і оддала для сестри у посаг.

Ну, то ще женіться Гриць. Взяв Вірку з свого сьола. Для її штось одбіло, стала любіті сусіда Орсентія, і то жонатого. Але Гриць муочно любів, не хотів з єю бітиса, пошов помагати партизанам. Уже тут і німці узнали, уже наїжджали і вночи. А певного разу вдень приїхало шиєсть чоловік, вивелі всіх з хати і кажут для Андри'я: «Де син?». Вуон сказав: «Я з їм не живу». І хотілі усіх розстріляті. Дідко попросів, коб далі тлумача, а баба Александра взяла мене на руки малую і каже: «Може ти нас спасеш». Ще і сусідка пришла позичити хліба, то і вона постояла пуд розстріл.

А дядько Гриць сідив у печі жежкуй, баба виняла хліб в дванадцять часуов, а в сім пуд вечур приїхалі німці – говорив, штоб ще десеть мінут, то би затхувся. Але бив з партизанамі ціли час. Удома бив оно вечорамі, а той сусід бив німецьким солтисом і на його заявів. І приїхалі, сковалі і завезлі до Нарви і там його розстрілялі – там є його могіла і *гарцеже* з школи у Нарві дбают про тую мигілу.

А наймолодша Маруся вишла замуж і розвелась і поїхала на ППР-и. Міла добре, помагала моюой мамі, але несподівано умерла в тридцять п'ять літ.

Моя мама Катя не вишла замуж, уроділа мене. То бив негонор, неслава. Всі для її докучалі, одна із сеструв мене маленьку в коцикові викинула на двур на сходи, але дідко Андри'й взяв і принюос до хати і сказав: «Штоб ти не дождала своїх діток». І так в її жицьові вишло – не міла.

Тое всьо напісане з моєї сім'ї.

Курашево, 23 II 2023 р.

Агнешка Данилюк

«Не говору по-своєму»

Не говориш?
Не говори!
Не думаєш?
Не думай!
Не знаєш?
Не знай!
Не віриш?
Не вір!
Не признаєшся?
Не признавайся!

Хто Ти?!

Славомир Кулик

Холод

Оженився з вітром
Втискається у всі шпари
Розходиться по цілум світи
Пташкі ни бояться
Прилітают пуд саме окно
Куот тиснеться до хати
Мручит коло пічки
А я дрижу з зімна
Принюосши дрова
Розпалю пічку
Коло єї найлепи

Любов

Ни старайся любити
Буольш чим інші
Бо вийде гуорш
Чим ти потрапиш
Ни зайздросць ничего
Пожди
Одвідає Тебе любов
Тая най

Смерть мами

Такій льос зудосив мене
 Мама уже мієсяц у закладові
 опекі
 Винікі кєпські, чується слабо
 У второк 23 стичня 2018
 О години 15.04 телефон
 Дохтор інформує мене
 Іде то в кєпську сторону
 Як хочете зобачити маму
 При жицю то приїжджайте
 Серце б'є хутко
 А мамине щораз слабій
 Тяжко дихає
 То воспаленіє льогкіх
 Тримаю єї за руку
 О 17.20 перестає дихати
 Муой світ поминявся
 Нима моєї дорогеї мами

Святий

Колі Ти всьо програв
 І начинаєш жице на ново
 Колі ни маєш ниць
 Але віриш що будеш мієти
 Сусієд кїдає Тобіє
 Колоди пуд ногі
 Падає дощ
 А ти смієшся
 Хтось звичайно вигриз
 Тебе з роботи
 А Ти ни чуєш
 До його нинависці
 У Твоюом серці
 Туолько любов
 Ти святий чоловік
 На земліє

Успоминаю

На музолях памети
 Затримався час
 Баба просит затягнути
 Нитку на тонку іголку
 Дієд шиє солом'яни капелюш
 Мама своєю однею рукою
 Обирає картохлі на обієд
 На подворку мучат корови
 То я їх пригнав з пасвиска

Нима тата вуон нас покінув
 Часом мніє туолькі сниться
 Але і без тата добре живеться
 У нашум весьолум селіє

Вуйна

Скло в моїє очі
 Дим в муой нуос
 Осколкі по мойому тієлі
 Армату в моїє уха

Бах, бах, бах, бах
 Ни можеш од того утечи
 Ни можеш ничого зробити
 То середина пекла

Цієли світ колихається
 По горизонт веліка беда
 Кони, кони гальопом бигут
 Я побієг за їми

Витово

Витово моя станция
 Муой руодни кут
 Зсюоль їєздив до школи
 Тут бієглі щасліви дніє
 Нима уже притульней станції
 Зосталі туолько успомінкі
 Хоронила од морозу і дощу
 Було тут голосно і весьоло
 Тепер мало хто стоїт
 І жде на поїзд
 Тепер люде вигуодни
 І пересієлісь на самоходи
 Пристанок Витово
 Блізькі мойому серцю
 Зсюоль я виїжджав
 І ворочався з далєкіх сторуон

Мієсце стало побування

Мури, а на їх твари
 Нисвієжо поглядают
 Затримани дієї
 Квартали муровани
 Високі дерев'яни
 Адрес знакоми

Сині Дубичи
 Позначани рукою майстра
 Творив бетоном
 Мальовав душою
 Свою роботу
 Вієчного проминання
 Ти вандровнік
 Затримайся на минуту
 Покуоль одийдеш до мієсця
 Сталого побування
 Тут будут тебе пильновати
 Небесни ангели

Пуца

Усьо глубієй ступаю
 У муой лієс, у пуцу
 Нима тут політикі
 Нима бієдних і богатих
 Помню смак берозового соку
 Чую пах сушаних грибуов
 Тут усієм одинаково
 Шум'ят сосни і берози
 Хороше спивают пташкі
 Муой і твуой світ чудни
 Нихай триває вієчно

У старуой хати

Святий куток
 Застиг і чекає на молитву
 Павук знайшов тут мієсце
 До спокуойного жиця
 А буольш ничого
 Уже тут нима
 Ще кілька лієт тому
 Лієтом було голосно
 Збиралісь тут п'яниці
 З разних сторуон
 Вони пилі і пилі
 І з сього свієта одишлі
 Тепер святий куток
 Хоронит солом'яни дах
 Буог усьо бачит
 Сонце часом заглядає
 На вишити ручник

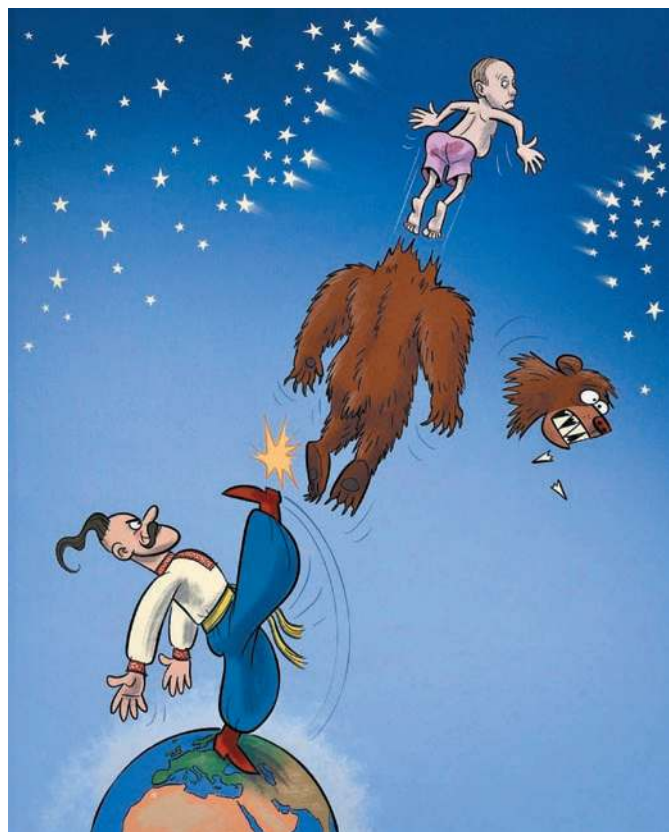
„Put in”. Jak Ukraina i jej sympatycy walczą śmiechem z rosyjskim barbarzyńcą

Już drugi rok trwa zbrojna agresja Rosji na Ukrainę. Coraz częściej mówi się, że jest to również „pierwsza pełnowymiarowa wojna w mediach społecznościowych”, bowiem portale społecznościowe po raz pierwszy na tak szeroką skalę stały się narzędziem w walce obu stron.

Owo nowe medium umożliwiło Ukraińcom i wszystkim tym, którzy im sprzyjają, wykorzystanie w walce z rosyjskimi „orkami” jeszcze jednej broni... humoru. Na skalę dotychczas wręcz niespotykaną zaczęły powstawać i upowszechniać się w social mediach liczne memy i karykatury, ośmieszające Rosjan filmiki, żarty, pełne czarnego humoru piosenki. Także tu, na Podlasiu, my wszyscy, którzy jesteśmy całym sercem z walczącą Ukrainą, chętnie udostępniamy owe humorystyczne, ironiczne, pełne czarnego humoru antyrosyjskie filmy, żarty czy memy, pokazując wyraźnie, po której jesteśmy stronie.

Wojna a media

Dawniej na doniesienia z frontu czytelnicy gazet czy widzowie telewizji musieli czekać przez wiele dni lub nawet tygodni. Informacje były w mniejszym lub większym stopniu zweryfikowane, a także w odpowiedni sposób wyselekcjonowane.

Mówi się, że sposób przedstawiania wojny przez współczesne media zmienił się w czasie wojny w Zatoce Perskiej (1990-91), która stała się pierwszym konfliktem relacjonowanym przez telewizyjne sieci nadające informacje przez 24 godziny na dobę. Sceny z frontu były transmitowane w czasie rzeczywistym i jednocześnie na całym świecie.

Zbrojna napaść Rosji na Ukrainę przyniosła kolejną zmianę – tak szeroki udział portali społecznościowych, które stały się poważnym narzędziem wykorzystywanym przez wszystkich. Na TikToku, Twitterze, Facebooku wojna nie jest przefiltrowana przez telewizyjne wiadomości. Niemalże w czasie rzeczywistym pokazywane są wszystkie jej okropieństwa – bombardowania, śmierć żołnierzy i cierpienia ludności cywilnej, przy czym wydarzenia często są pokazywane tak jak je widzą zwykli ludzie.

Walcząca Ukraina już od samego początku wojny w sposób niezwykle skuteczny zaczęła wykorzystywać siłę mediów społecznościowych. Portale, do niedawna publikujące treści rozrywkowe, stały się środkiem przekazu informacji o sytuacji wojennej. Ukraińcy bardzo szybko też zobaczyli, że współczesne media dają nieograniczone możliwości, aby przeciw nieludzkim rosyjskim wojskom i jeszcze bardziej nieludzkiej wierzchołce państwa rosyjskiego wytoczyć inne działo – śmiech. Co ciekawe, po humor, sarkazm, ironię zaczęli sięgać wszyscy – jak zwykli ludzie, tak też politycy. Jak powiedział swego czasu PAP Roman Kabaczij, pisarz i historyk, pochodzący z Chersonia, znany też z łamów „Nad Buhom i Narwoju”: „Społeczeństwo, które wybrało na prezydenta komika, musi umieć się śmiać i znać się na humorze”.

Bo humor to sposób na ośmieszenie wroga, osłabienia jego morale, ale też na poradzenie z traumą, wszechobecną śmiercią i zniszczeniem, forma dodania otuchy i podtrzymania wiary w to, że można wygrać. Portale społecznościowe stały się doskonałym miejscem, aby tę broń wykorzystać.

Skaży „palanycia”

Już na samym początku wojny cały świat obiegło hasło, które stało się wręcz legendarne: „Rosyjski okręcie wojenny, idź na...” [Русский военный корабель иди на х...]. Pomimo szoku i grozy związanej z rosyjską napaścią, Ukraińcy już od pierwszych dni wojny zaczęli upowszechniać filmiki, memy i żarty dyskredytujące Rosjan. W cały świat poszła narracja o nieudolnej, głodnej, źle wyposażonej armii rosyjskiej, o „orkach” kradnących sedesy i pralki, żyjących z dala od cywilizacji dzikusach nie umiejących obsługiwać czajnika elektrycznego. Pojawiły się pierwsze relacje o Cyganach wykradających „drugiej armii świata” czołgi, spontanicznie tworzone dziesiątki

memów na temat Czornobajiwki, gdzie pomimo wielokrotnych udanych ostrzałów ukraińskich Rosjanie nadal ustawiali swoje śmigłowce, popularność zaczęły zdobywać prześmiewcze piosenki, np. o dronach Bayraktar.

Początkowa nieudolność Rosjan okazała się bardzo wdzięcznym tematem do żartów. Na front w mediach społecznościowych ruszyli wszyscy, także my tutaj, obserwujący wojnę w Internecie, kiedy to zaczęliśmy upowszechniać wszystko co wpadło w oko – by ośmieszyć i odkłamać tak opiewany u nas „naród, który wydał Puszkina czy Dostojewskiego”, a który napadając sąsiedni kraj, pokazał, że jest tak naprawdę prymitywnym barbarzyńcą.

Wiele humorystycznych memów czy filmów to były spontaniczne akcje cywili ukraińskich, tak jak chociażby niezwykle popularny na początku wojny filmik z odważnym Ukraińcem, który po przywitaniu uzbrojonych Rosjan słowami „Sława Ukraini” i po stwierdzeniu „A, wsio poniatno”, kazał im wymówić ukraińskie słowo „palanycia” [паланія – tradycyjny chleb ukraiński z mąki pszennej]. Ponoć Moskale mają problem z wymówieniem zbitki „ycia” (na Podlasiu – charakterystyczna dla „twardych” gwar okolic Czeremchy, w gwarach archaicznych wymawiana jako „icia”), a owa „palanycia” to anegdotyczny już test na to, czy ktoś jest Rosjaninem. Gdy do Białegostoku w pierwszych miesiącach wojny trafiła duża grupa uchodźców i gdy zaczęto organizować różne formy zajęć dla dzieci ukraińskich, miałam okazję prowadzić jedno z takich zajęć – i to wówczas ok. 11-letnia Ukrainka spod Kijowa kazała mi zdawać „test na Moskala” – „skażit’ palanycia” [скажіть паланія – просzę powiedzieć „palanycia”]...

„Put in”

Niemal każdy epizod, każde wydarzenie w związku z wojną w Ukrainie jest utrwalane w karykaturach, wykorzystywane w kabaretach i memach, a także wyśpiewywane w piosenkach, które są następnie upowszechniane w mediach społecznościowych. Przedmiotem licznych kpin jest chociażby prezydent Rosji Władimir Putin. „Ty jeszcze poznasz, Putler, naszą złość – śpiewają kobiety z grupy «Лісапетний батальйон» – bo jak się dopieczy ukraińskim babom, to znajdą cię nawet w bunkrze i przegryzą gardło zębami” – mniej więcej tak brzmiał przekaz ukraińskich śpiewaczek w czasie, gdy szerzyły się pogłoski, że rosyjski przywódca siedzi zabarykadowany w bunkrze. Była to wyraźna kpina z „odważnego” przywódcy, który zresztą w rosyjskich kręgach opozycyjnych jest określany mianem „bunkiernego dieda” (pol. bunkrowy dziad).

Wielu ukraińskich artystów walczy właśnie w ten sposób – śmiechem. Po Internecie krążą przeróbki ukraińskich utworów ludowych, w których artyści ośmieszają „wielką” armię rosyjską i liderów Rosji. Teraz w folklorze pali się nie sosna, ale rosyjskie czołgi («Горіли танки, палали / І БТри палали / москалі поряд стояли»), a zamiast kozaków pojawiają się wojska ukraińskie («Ой на горі москаля ждуть / А попід горою яром-долиною / ЗСУ йдуть») lub ukropu («Їхали укropи вільними степами / Побачили путю поміж бур’янами»).

Powstające piosenki z jednej strony mają za zadanie ośmieszenie i poniżanie wroga («Зі сходу припхались до нас барани / Для встановлення великої країни / Найкращий пастух баранячих отар / Байрактар!»). Z drugiej strony poprzez

humor artyści chcą dodawać rodakom otuchy («Горить, палає техніка ворожа / Рідна Україна переможе»).

Często w piosenkach pojawia się czarny humor, tak jak chociażby w utworach zespołu Dżerald Estrada та Via „Bayraktar” (Джеральд Естрада та ВІА «БАЙРАКТАР»), który chętnie przerabia dawne hity, m.in. popularnego w latach 80. niemieckiego zespołu Modern Talking. „Kuchenka mikrofalowa, telewizor, kocioł / Kupiłem i przyszedł ten kozioł” («Мікрохвильова піч, телевізор, котел / Я купив і прийшов той козел») – śpiewają wystylizowani na wiejskich kawalerów lwowscy artyści, nawiązując w ten sposób do licznych grabieży żołnierzy rosyjskich, którzy z ukraińskich domów kradną dosłownie wszystko.

Przykłady tego, w jaki sposób Ukraińcy walczą humorem, można mnożyć. Spontanicznie powstają dowcipy, np. „To my ich ochrzciliśmy, więc to my mamy obowiązek odczytać ich mowy pogrzebowe”; „Czy to prawda, że u was, w Ukrainie, są faszysty? Tak, są... z Rosji przyjechali”; „Turysta pyta: Jak najlepiej trafić do rosyjskiej ambasady? Z granatnika”. Wiele żartów powstało też na temat armii rosyjskiej, która miała być drugą armią świata, a okazała się drugą armią, ale na Ukrainie, oczywiście po armii ukraińskiej.

Ciekawym zjawiskiem kulturowym są też memy, czyli humorystyczne obrazki, niekiedy z krótkimi, ale wymownymi komentarzami. Wiele z nich krąży po mediach społecznościowych także po polsku. „A jeśli ON jest?” – pyta Putin patriarchę Cyryla, patrząc w niebo. „Nie daj Boże” – odpowiada pa-

triarcha Moskwy. „Muszę lecieć, będę spadał” – brzmi podpis pod obrazkiem przedstawiającym Prigożynę, co jest ironicznym komentarzem do śmierci szefa wagnerowców. Ciekawe podsumowanie rajdu proukraińskich oddziałów rosyjskich na Białgorod daje inny mem: «Как дела?» – pyta Putin Szojgu. «россияне наступают» – odpowiada Szojgu. «Где?» «На Белгород».

Autorem rewelacyjnych karykatur wojennych jest chociażby Jurij Żurawel (Юрий Журавель), lider dobrze znanego z występów „Na Iwana, na Kupała” w Dubiczach Cerkiewnych zespołu „Ot Vinta”. Na jednym z jego malunków widzimy Putina stojącego przed gilotyną, na której widnieje napis „Put in”, a także skandujący tłum, zachęający rosyjskiego przywódcę do położenia na szafocie swojej głowy. Karykaturzysta idealnie wykorzystał tu grę słów – „put in” po angielsku znaczy bowiem „wsuń, włóż to”.

Wiele ciekawych wojennych animacji satyrycznych znajdziemy chociażby na stronie «Фронт» na YouTube. Jak pisze ich autor: „Początkowo planowałem wyłącznie treści rozrywkowe. Ale zdałem sobie sprawę, że animacje mogą nie tylko bawić, ale także przekazywać ważniejsze myśli”.

Na jednej z takich animacji widzimy postać zjadaną przez rekina, która prosi o pomoc. Tymczasem uzbrojony mężczyzna stojący na łódce obok odmawia, mówiąc: „Nie mogę, bo to tylko zaogni konflikt między wami”. „W takim razie – mówi pożerany przez rekina człowiek – daj broń, abym mógł się bronić”. Wówczas pojawiają się kolejne postacie, które przekonują, że nie wolno uzbrajać zjadanego, bo to doprowadzi do przedłużenia konfliktu i że w celu osiągnięcia pokoju należy zacząć rozmawiać, a tak w ogóle to człowiek w paszczy rekina powinien się wstydzić. Przecież nie ma dowodu na to, że nie planował jako pierwszy zaatakować drapieżnika. Pojawia się nawet biskup, który krzyczy: „Dość przelewania krwi, nawołuję do pokoju między wami, więc obejmijcie się i pogódcie”. Człowiek zjadany przez rekina zostaje zmuszony do podpisania ugody pokojowej, która zakłada, że dla dobra pokoju poświęci swoje kończyny. Wszystko kończy się tym, że rekin pożera ofiarę w całości, a osoby stojące obok mówią: „No cóż, staraliśmy się”.

Po tym obszerniejszym opisie jednej z animacji widać, jak celnie w humorystyczny sposób jej autor potrafił podsumować wojnę w Ukrainie i paradoksy związane z tym, co się dzieje. Niestety, często to taki śmiech przez łzy.

„A ja siejczas wam pakażu...”

Wyobraźnia ludzka nie zna granic, a memy i żarty w kontekście wojny w Ukrainie, które tworzą nie tylko Ukraińcy, ale też Białorusini, Polacy, czy też inne narody, zalewają Internet.

Warto dać przykład Białorusinów, którzy ze swoim baćką Aleksandrem Łukaszenką stworzyli co najmniej kilkaset memów bazujących na jednej wypowiedzi dyktatora – mającej na celu usprawiedliwienie rosyjskiej napaści na Ukrainę. 11 marca 2022 r. Łukaszenko podczas spotkania z Putinem przekonywał bowiem, że gdyby „operacja specjalna” nie została rozpoczęta, to Ukraina zaatakowałaby Białoruś. W tłumaczeniu na polski jego słowa brzmią tak: „A ja wam teraz pokażę, skąd przygotowywano atak na Białoruś. I gdyby na sześć godzin przed rozpoczęciem operacji nie przeprowadzono wyprzedzającego uderzenia na ich pozycje... cztery pozycje, pokażę wam mapę, ja ją przyniosłem... oni by zaatakowali białoruskie i rosyjskie wojska, które były na ćwiczeniach. Więc to nie my pętailiśmy tę wojnę, mamy czyste sumienie”.

www.facebook.com/janekkoza

Usprawiedliwianie rosyjskiej agresji skończyło się licznymi memami z Łukaszenką w roli głównej – wystarczy wrzucić np. na YouTube’a frazę «превентивный удар» („uderzenie wyprzedzające”) czy «А я сейчас вам покажу» i można pośmiać się z licznych filmików, w których Łukaszenka wycinany jest z oryginalnego wideo wraz z audio i przenoszony do rozmaitych innych filmów, na których tłumaczy menelom, baletnikom, kurom, rybkom, nawet nieżywemu Leninowi, jak to Ukraińcy podstępnie chcieli zaatakować Białoruś.

Również w Polsce, która sprzyja Ukraińcom w walce o ich wolność, można znaleźć wiele przykładów akcji internetowych, mających ośmieszyć barbarzyńską Rosję. Niektóre z nich wychodzą poza Internet, a ośmieszanie wroga ma też miejsce w przestrzeni publicznej podczas różnych happenin-gów. Ot, np. kilka miesięcy po wybuchu wojny podczas jednego z wielu protestów przed ambasadą Rosji w Warszawie uczestnicy przynieśli ze sobą lodówki, muszle klozetowe, dywany, bieliznę i wiele innych rzeczy, jakie są kradzione z ukraińskich domów przez rosyjskich żołnierzy. Akcja odbyła się pod hasłem „Daj coś z worka dla orka”.

Ciekawy przykład można też podać z Finlandii. Gdy kraj ten rozpoczął starania o przystąpienie do NATO, Rosja zaczęła straszyć bronią jądrową. By pokazać swoją „siłę”, w sieci opublikowano wideo mające przstraszyć Finów. Na nagraniu widać transport rosyjskiego systemu rakietowego jadącego nad fińską granicę. W odpowiedzi Finowie umieścili w Internecie nagranie, na którym widać ciągniki jadące w stronę granicy Finlandii z Rosją. Było to oczywiście nawiązanie do przypadków masowego odholowywania, czy też kradzieży rosyjskiego sprzętu przez ukraińskich rolników i Cyganów. Ukraiński ciągnik stał się już niejako symbolem ruchu oporu i Finowie zadrwali w ten sposób z rosyjskich gróźb.

I jeszcze jeden przykład – Czechy. Po nielegalnych rosyjskich referendach na okupowanych terytoriach ukraińskich Czesi urządzili happening, początkowo internetowy, który był reakcją na bezprawne działania Moskwy. Mianowicie, pod koniec września 2022 r. jeden z czeskich portali przygotował petycję, w której domagano się przyłączenia do ich kraju obwodu królewieckiego. Petycję podpisało ponad 12 tys. osób. W uzasadnieniu wskazywano, że miasto Królewiec zostało założone w 1255 r. na cześć króla czeskiego Przemysła Ottokara II, który był uczestnikiem krucjaty przeciwko pogańskim Prusom. Powstał nawet „oficjalny” profil czeskiego Královca na Twitterze. Wystarczy wrzucić hasło „Kraj královecký” do Wikipedii, aby poczytać o licznych akcjach w związku z akcją „przyłączenia” do Republiki Czech obwodu kaliningradzkiego.

Liczne memy i karykatury powstające w związku z wojną w Ukrainie to dokumenty epoki, ukazujące niezłomność narodu ukraińskiego, który na wszelkie sposoby, także śmiechem, walczy z rosyjskim agresorem, odslaniając przy tym jego nieudolność, amoralność i zbrodniczą naturę. Śmiech jest formą dyskredytacji i umniejszenia wroga, oswojenia go, bo gdy z kogoś się śmiejemy, to przestaje on być aż tak straszny. Przecież Moskwa, która rozpętała wojnę i zaczęła wysuwać coraz to nowe groźby nie tylko w stosunku do Ukrainy, ale też świata, strasząc m.in. atakiem jądrowym, liczyła na to, że wszyscy będą się jej bać. Tymczasem okazało się, że z tej „wielkiej” Rosji inni się śmieją, a zwłaszcza ów znieenawdzony, uważany za

gorszego „chochoł”, który wyraźnie pokazał, że nie chce żyć w „ruskim mircie”. Czy może być coś bardziej poniżającego dla owej nadętej i przekonanej o swej wielkości wierchuszki rosyjskiej z Władimirem Putinem na czele, niż świadomość, że są tak naprawdę obiektem kpiny i żartów?

Śmiech to też pewna forma terapii dla ludzi, żyjących już drugi rok w kraju ogarniętym wojną. Zwłaszcza w sytuacji gdy nadal ginie wielu żołnierzy i niewinnych cywilów, kraj doprowadzany jest do coraz większej ruiny, wyzwalanie ziem zagarniętych przez „orków” idzie wolniej niż oczekiwano, a co gorsza – nadal nie widać końca tego koszmaru. Śmiech niesie też pewien optymizm, daje wiarę w to, że już niedługo spełni się to, o czym śpiewają chociażby chłopcy z Dzerald Estrada ta Via „Bayraktar”:

От і закінчилася для нас ця війна
Наша рідненька держава перемогла
А Радії нема вже і більше не буде
І нашо воно йшло до нас, дурне?

Trzeba więc mieć nadzieję, że wyśpiewane przez lwowskich artystów w pełnej czarnego humoru piosence o wymownym tytule „Bez ręki, bez nogi” [«Без руки, без ноги»] słowa o końcu wojny, zwycięstwie Ukrainy i ostatecznym upadku państwa rosyjskiego okażą się prawdziwe.

Ludmiła ŁABOWICZ

Połowiecka historia – czy płynie w nas stepowa krew?

Świat jest pełen paradoksów, także tych historycznych. Za znajdującymi się w gminie Czeremcha miejscowościami Wólka Terechowska, Połowce i Stawiszczce rozciąga się zaporę, którą ustawiono, aby zapobiec napływowi nielegalnych imigrantów. Są to ludzie, którzy poszukują lepszego życia na Zachodzie lub

uciekają ze swych rodzinnych miejsc, w których żyć się już nie da, a ich sytuację cynicznie wykorzystuje powiązany z Rosją białoruski reżim. W ramach wojny hybrydowej z Zachodem stosuje „żywą broń” – ludzi, których napływ do państw Unii Europejskiej ma zdestabilizować sytuację społeczną i polityczną.

Po drugiej stronie „muru” znajdują się takie miejscowości, jak Chlewiszcze, których zachodnia część częściowo została po polskiej stronie granicy, Terechy, Suchodół, Piszczatka Połowiecka i Pograniczna, która do 1964 roku nazywała się Hola, a do XVII wieku Połowce. Ich mieszkańców łączy nie tylko to, że tuż obok ich domostw, na granicy, rozgrywają się ludzkie dramaty. Łączy ich także intrygująca historia.

Kilkaset lat temu w tych okolicach mieli osiedlić się Połowcy – ludzie tureckiego pochodzenia, po to by bronić rubieży Rusi Halicko-Wołyńskiej przed zamieszkującymi na północ plemionami jaćwieskimi i litewskimi. Miałyby to więc być swoista straż graniczna, złożona z osób pochodzących z Wielkiego Stepu. Ślad po nich miał zachować się w nazwach topograficznych oraz niektórych nazwiskach, co świadczyłoby o tym, że ich potomkowie nadal zamieszkują te okolice. Oczywiście, w odróżnieniu od podlaskich Tatarów, trudno dziś szukać bezpośrednich potomków połowieckich koczowników, bo z biegiem czasu wtopili się oni w miejscową ludność, jego prawosławną wiarę, ukraiński język, zwyczaje i wygląd oraz w pełni się zasymilowali.

Skąd się wzięli Kumanowie?

Połowcy to lud pochodzenia altajskiego, wywodzący się ze stepów Kazachstanu i południowej Syberii. Znano ich także Kumanami lub Komanami. Ich język, obecnie już wymarły, należał do grupy języków kipczackich. Połowcy zamieszkiwali także rozległe tereny od Donu do Dunaju, także stepy czarnomorskie, skąd urządzali łupieżcze najazdy na Ruś. Ich ekspansję zatrzymał książę kijowski Włodzimierz Monomach. Z drugiej strony, w drugiej połowie XII wieku brali oni udział w wewnętrznych wojnach księstw ruskich, walcząc po stronie jednych książąt przeciwko drugim. Ich władcy wchodzili także w związki małżeńskie z przedstawicielami dynastii Rurykowiczów, jak też rodzinami panującymi w Serbii, Węgrzech i Bułgarii.

Zakończenie na str. 27

Полтава 1903: Збірний портрет українського відродження

Герої не вмирають. Письменники вмирають, але безсмертними залишаються їхні твори. Печаттю на цій безсмертності є пам'ятники, зокрема ці, що споруджені не державою, але за громадські кошти, зібрані від шанувальників творчості. Саме таким був пам'ятник Іванові Котляревському у Полтаві, який станув у 1903 році, хоч згідно з задумом організаторів мав він з'явитися вже до сотих роковин виходу у світ «Енеїди», отже у 1898 році. Спізнення було наслідком різних перешкод з боку російського царського уряду, який, для прикладу, дав дозвіл провести збір коштів виключно у Полтавській губернії (за іншими даними ще й у Чернігівській). Однак гроші надходили також з Волині, Тамані, Кубані і Петербурга, адже в імперській столиці проживало немало українців, а також з Галичини. Протягом 1895-1898 років зібрано майже 12 тисяч карбованців – жертводавців було близько 7 тисяч осіб, більшість з яких, 4 тисячі, складали селяни Полтавської губернії.

Високий на 5,7 м пам'ятник, у формі увінчаного лавровим вінком бронзового погруддя письменника, встановлено на кам'яному постаменті, який оздоблено трьома горельєфами, що відтворюють епізоди з трьох творів Котляревського – «Енеїди», «Наталки Полтавки» і «Москаля-чарівника», був відкритий 30 серпня (12 вересня) 1903 року. Російська влада не лише відтягла встановлення пам'ятника, але не допустила виконання на ньому написів українською мовою, як і заборонила україномовні промови під час урочистостей (не всі цієї заборони злякалися). Якби не було – монумент надалі стоїть, а два чергові втілення московського спрута, царсько-імперський і більшовицько-советський, вже рухнули, та й третьому, що назвався федерацією, також вже пора піти шляхом III Райху...

Попри весь общерусский казньонний сморід, який супроводжував встановлення і відкриття пам'ятника, на заходи, що відбувались у два останні дні серпня 1903 року, прибули майже всі найвідоміші діячі української культури. Засобом швидкого подорожування була тоді лише залізниця, отже, як згодом згадував меценат Євген Чикаленко, що був у числі їдучих з Києва до Полтави: «Жартуючи, казали ми, що коли, боронь Боже, наш поїзд розіб'ється, то надовго припиниться відродження української нації». Найвизначніших учасників цієї подорожі можемо побачити завдяки цьому, що тодішнім добрим звичаєм 1 вересня 1903 р. (за ст. стилем) були виконані збірні пропам'ятні фотографії. На найбільшій бачимо майже 70 осіб, про частину яких були вже публікації на сторінках «Над Бугом і Нарвою», про інших легко знайти інформацію на сайтах українських енциклопедій, як «Енциклопедія Сучасної України» – esu.com.ua та «Велика Українська Енциклопедія» – vue.gov.ua. Тут подаємо опис, який у 1989 р. опублікував Юрій П'ядик:

1. Василь Цимбал, імовірний автор поетичної збірки «Квіточка», виданої 1893 року в Лубнах.
2. Сергій Єфремов, 1876 р. н., літературознавець.
3. Василь Кошовий, 1870 р. н., статистик і громадський діяч.
4. Микола Коханівський, громадський діяч.
5. Іван Демченко, 1856 р. н., лікар, етнограф.
6. Іван Липа, 1865 р. н., лікар, письменник.
7. Іван Стешенко, 1873 р. н., письменник.
8. Віталій Боровик, 1864 р. н., хімік, письменник.
9. Мирон Кордуба, 1876 р. н., історик, автор нарису «Історія Холмщини й Підляшшя».
10. Іван Луценко, 1863 р. н., лікар, громадський діяч.
11. Аркадій Верзилов, 1867 р. н., службовець, історик.
12. Невідома особа.
13. Олександр Пилькевич, 1877 р. н., військовий.
14. Лев Лопатинський, 1868 р. н., актор.
15. Володимир Леонтович, 1866 р. н., письменник.
16. Микола Аркас, 1853 р. н., композитор, історик.
17. Аркадій Слатов, військовий.
18. Микола Левитський, 1859 р. н., кооператор, письменник.
19. Степан Ерастов, 1857 р. н., громадський діяч.
20. Невідома особа.
21. Христина Алчевська, 1882 р. н., поетеса.
22. Василь Кравченко, 1862 р. н., письменник, етнограф.
23. Леонід Жебуньов, 1851 р. н., літератор, громадський діяч.
24. Григорій Ротмистров, 1864 р. н., статистик, громадський діяч.

25. Віра Коцюбинська, 1863 р. н.,
дружина М. Коцюбинського.
26. Захар Краковецький, нотар,
громадський діяч.
27. Юрій (Георгій) Коллард, 1875 р. н.,
студент, згодом інженер,
громадський діяч.
28. Віра Ворона, 1882 р. н.,
дружина М. Вороного.
29. Михайло Мороз, 1876 р. н.,
статистик, громадський діяч.
30. Сергій Шемет, 1878 р. н., інженер,
громадський діяч.
31. Микола Сахарів, 1881 р. н.,
громадський діяч.
32. Олександра Коханівська (Яновська),
службовець, учасниця хору «Боян».
33. Олександр Осмяловський,
1873 р. н., статистик, актор.
34. Микола Дмитріїв, 1867 р. н.,
правник, громадський діяч.

35. Михайло Губчак, 1866 р. н., актор.
36. Михайло Старицький, 1840 р. н.,
письменник.
37. Микола Федоровський, 1838 р. н.,
генерал, громадський діяч.
38. Ганна Барвінок, 1828 р. н.,
письменниця.
39. Юліан Романчук, 1842 р. н.,
громадський діяч.
40. Олена Пчілка, 1849 р. н.,
письменниця.
41. Кирило Студинський, 1868 р. н.,
літературознавець.
42. Леся Українка, 1871 р. н.,
поетеса, драматург.
43. Василь Стефаник, 1871 р. н.,
письменник.
44. Михайло Комаров, 1844 р. н.,
бібліограф.
45. Леся Кульчицький, 1859 р. н.,
літератор.

46. Пилип Немоловський, 1857 р. н., лікар.
47. Євген Чикаленко, 1861 р. н., поміщик-меценат.
48. Микола Міхновський, 1873 р. н., правник, громадський діяч.
49. Левко Мацієвич, 1877 р. н., інженер, громадський діяч.
50. Северин Паньківський, 1872 р. н., актор.
51. Ярослав Грушкевич, 1874 р. н., лікар.
52. Володимир Розторгуєв, правник, громадський діяч.
53. Григорій Коваленко, 1868 р. н., фельдшер, письменник.
54. Настя Розторгуєва (Шавернівна).
55. Оксана Стешенко, 1875 р. н., письменниця.
56. Катря Сулимовська, 1878 р. н.
57. Надія Кибальчич, 1878 р. н., поетеса.

58. Володислав Козиненко, 1881 р. н., громадський діяч, хімік, перекладач.
59. Гнат Хоткевич, 1877 р. н., письменник, музика.
60. Михайло Коцюбинський, 1864 р. н., письменник.
61. Євген Левицький, 1870 р. н.
62. Володимир Самійленко, 1864 р. н., поет.
63. Петро Розов.
64. Іван Сокольський (Калістрат).
65. Ілля Шраг, 1847 р. н., правник, громадський діяч.
66. Андрій Шелухін, 1871 р. н., музейний працівник.
67. Мартин Корчинський, 1859 р. н., правник, журналіст.
68. Василь Сімович, 1880 р. н., мовознавець.

Крім цього були виконані фотографії менших груп, які також варто побачити й запам'ятати кожному, кому українська культура, тут перш за все література, цікава і цінна.

Юрій ГАВРИЛЮК

Менша група українських письменників, що зібрались у Полтаві на відкритті пам'ятника Іванові Котляревському. Передній ряд (зліва направо): Михайло Коцюбинський, Леся Українка, Гнат Хоткевич; задній ряд: Василь Стефаник, Олена Пчілка, Михайло Старицький, Володимир Самійленко.

Делегація з Галичини. Стоять зліва направо: Євген Левицький, Василь Стефаник, Мирон Кордуба, Лев Лопатинський; сидять зліва направо: Кость Паньківський, Лесь Кульчицький, Осипа Паньківська, Юліан Романчук, Стебельська, Кирило Студинський, Михайло Губчак; сидить унизу Ярослав Грушкевич.

Połowiecka historia – czy płynie w nas stepowa krew?

Zakończenie ze str. 22

Wspólnym zagrożeniem Połowców i Rusi byli Mongołowie, którzy w XIII wieku najechali Europę. W 1223 roku wspólne siły połowieckiego chana Kocjana oraz koalicji ruskich książąt zostały rozgromione w bitwie pod Kałką. Połowieckie terytoria weszły w skład Złotej Ordy, a w 1240 roku Mongołowie zdobyli i spustoszyli Kijów, większość księstw ruskich straciła niezależność.

A Połowcy? W ciągu dwóch wieków panowania Złotej Ordy zasymilowali się z innymi tureckojęzycznymi narodami, takimi jak Kazachowie, Baszkirzy czy Tatarzy Krymscy. Część z nich stała się niewolnikami. Połowcy trafiali na przykład do Egiptu, gdzie stworzyli nawet dynastię panującą Mameluków.

Obecnie potomków Połowców można szukać jedynie w północnych Węgrzech, gdzie trafili w XIII wieku. W miejscowości Hollókő działa nawet skansen Połowców, ale i tam zanika ich odrębność kulturowa.

Być może ślady po potomkach stepowego ludu są też na Podlasiu.

Ze stepów w leśne ostępy

Temat występowania Połowców w regionie jako pierwszy poruszył w 1844 roku bielszczanin, były profesor Uniwersytetu Wileńskiego Józef Jaroszewicz. Badacz dziejów Podlasia sformułował tezę, że mieszkańcy wspomnianych wsi są potomkami stepowych koczowników, którzy z czasem przyjęli chrześcijaństwo i upodobnili się do okolicznej ludności ruskiej. Być może przyszło im to o tyle łatwo, że już w nazwach, słowiańskiej – Połowiec i turskiej – Kuman, podkreśla się ich jasną karnację i niebieskie oczy, rysy dalekie od stereotypowego wyobrażenia ludzi stepu. Teorię wysuniętą przez Jaroszewicza powtórzyli także inni dziewiętnastowieczni badacze Michał Bobrowski i Mykoła Daszkiewicz.

W XX wieku problem połowieckich wsi podjął pracownik Brzeskiego Obwodowego Muzeum Krajoznawczego M. Aleksiejuk. W opublikowanym w 1973 roku artykule „Połowieckije posielienija na Brieŭstczynie” przypomina, że w pierwszej połowie XIII wieku tymi ziemiami władali Daniel Halicki i jego brat, książę włodzimierski Wasylko. W Lato-pisie Ipatijewskim często wspomina się o wspólnych wyprawach obu książąt, w

których brali także udział Połowcy. W jednym z zapisów znalazła się informacja o wyprawie Daniela z bratem Wasylkiem, synem Lwem (tym od miasta Lwowa) i z Połowcami „ze swatem swym Tehakiem”. Tehak był połowieckim chanem, współpracował z księciem Danielem, był swatem na jego weselu, a w obliczu mongolskiego zagrożenia schronił się ze swymi ludźmi na jego ziemiach. Opustoszałe północne rubieże księstwa były dobrym miejscem do wykorzystania połowieckich wojów. M. Aleksiejuk pisze, że założono wówczas około czterdziestu takich osad, a do dziś pozostało osiem wspomnianych miejscowości.

Połowiecka wołość

W rewizji ekonomii brzeskiej z 1566 roku wspomina się o istnieniu „wołosti połowieckiej”. Wchodziło do niej sześć wsi: Połowce, Pieszczatka, Suchodół, Chlewiszcze, Suchory, Stawiszczce.

W wydanym w 2008 roku „Słowniku nazw geograficznych gminy Czeremcha” czytamy o stopniowym rozpadzie wołости, mimo iż należała ona do dóbr królewskich: „Wieś Chlewiszcze w 1667 roku została oddana przez Jana Kazimierza kościołowi rzymskokatolickiemu w Milejczycach. W roku 1670 wołość połowiecką подарowano w dowoicie księciu M. K. Radziwiłłowi. [...] Caryca Katarzyna II, po III rozbiore Polski, rozdaje wszystkie dobra królewskie swoim kochankom i faworytom. Część wołости połowieckiej otrzymała Pani hetmanowa Ożarowska, wdowa z dziećmi po byłym hetmanie koronnym. Darowiznę tworzyły: Suchory, Stawiszczce, Pieszczatka, Hola, Suchodół. Wólka i Terechy dostały się w posiadanie rodzin książąt Gagarinów”.

Mieszkańcy wołости tracili z czasem swój status, z wojów przemieniając się w chłopów. Najdłużej, bo do początku XVIII wieku, pewne przywileje zachowali mieszkańcy Suchodołu, którzy byli bojarami putnymi.

A wołość – gminę zlikwidowano w 1928 roku i podzielono administracyjnie między gminy Wysokie i Werchowycze.

Co nam zostało po Połowcach?

Jak pisze M. Aleksiejuk, określanie mieszkańców opisywanych tu wsi „Połowcami” można było zaobserwować jeszcze w początkach XX wieku. Tak

mieli nazywać mieszkańców Suchodoła i Holi ich sąsiedzi z pobliskich Wołkowycz. W jednym z sądowych rejestrów z 1516 roku można przeczytać: „Ludi hospodarskije Bilskocho powita połowczane”. Odniesienia do Połowców zachowywały się także w terminologii administracyjnej: połowiecka „desiatyna”, „wołost”, wójtostwo.

Ślady dawnej historii zachowały się także w nazwach topograficznych. Autor pracy o osadnictwie połowieckim wspomina o zapisie z 1512 roku i toponimie Żerebie Kazikałowskie, a między wsiami Puszczatka i Zubacze znajduje się uroczysko Baczyno Selyszcze. Obie nazwy wskazują turskie pochodzenie, a jeszcze bardziej wyraźnie odnosi się do historii uroczysko Boniak w pobliżu Puszczatki, nazywanej zresztą Połowiecką. Boniak to imię znanego chana połowieckiego. W dawnych dokumentach zachowały się także imiona połowieckiego pochodzenia: Chonka, Konach, Kuropa oraz patronimy Chonkowicz, Kormawicz. Do dzisiejszych czasów w okolicy zachowały się jedynie trzy nazwiska wskazujące na połowieckie pochodzenie Kołtok, Beheba oraz Kociura.

Kordonem podzieleni

Wspomniane nazwiska spotykamy także po polskiej stronie granicy. Nic w tym dziwnego, gdy uzmyslowimy sobie, że do czasu wytyczenia granicy między Polską a ZSRR ze wspomnianych powyżej miejscowości można było śmiało przemieszczać się we wszystkich kierunkach.

Dziś to punkty na skraju dwóch światów, ograniczone murem, zakazami wstępu i brakiem możliwości bliższego, bezpośredniego kontaktu z rodziną, która została po drugiej stronie kordonu. Łączą ich te rodzinne, niestety, z upływem lat coraz słabsze związki.

Łączy, jak widać, także ciekawa historia. A jednym z jej elementów jest opowieść z lat minionych o połowieckich korzeniach, które mogą być w niektórych z nas.

Sławomir SAWCZUK

Na zdjęciu: Jeździec-rekonstruktor w charakterystycznym połowieckim hełmie z „łyczyną” – maską chroniącą twarz (Mielnik, 2013 r.). Fot. Ju. Hawryluk.

Бувало і нині

(Кліщелювська бувальщина)

Микола Рощенко

Перше місце в категорії «Драма» Пудляського літературного конкурсу
«Пішемо по-своєму»

I: ПОВОЄННИЙ ЧАС

(троє люди сидит, удин чулувік приходит)

1 — Ну, я вам новість розкажу. Вчора вечером вирнувся з вуйни Васька Пуплавській.

2 — Ой, то пуклічмо його, вун же ж з японцями воював, розкаже цікаво.

1 — Вун цілий місяць їхав дудому, то дісяй мусіт ціли день буде спати, а і ж Надьою своєю мусіт натішитися.

3 — Бач, хто був у пультській армії, то вже давно вирнувся дудому, а тих красноармейців то ще пугналі з японцями битися.

1 — То ж з наших хлопців, що взяли в Чирвону Армію, то тільки половина вирнулася. Там солдатув ни шкодували, а гналі пуд пулі. Пам'ятаєте, як у Мітькі Артиха на воротах німці повісили плакат, на якому Сталін шухльою кідає своїх солдатув в огонь.

2 — А мого сусіда Ваську Гука тоже ж до Краснуй Армії взяли, але вун раній вирнувся, ни пугналі його ду Японії. Я думаю тому, що вун Сталінград захищав, а там такі бої були, що мало хто вижив. Казав, що їх німці притиснули ду самої Волгі, за плічами вже була вода, думав, що вже буде кунець. В остатні дні оборони їхні командіри вже не приказувалі, а просилі солдатув витримати ще троху, бо вже йде допомога. І витрималі, а потум погналі німців.

1 — А де ж кліщелювців ни було, то ж Гришка Щупак і Пьотрек Соснуйській біліся з нимцями аж в Італії, якусь гору пуд Монте Касіно здобувалі. Ой, там тоже пекло було, Гришка вирнувся, а Пьотрка, бач, забили.

3 — Кажут, що на туй вуйні міліони люди згинуло. Слава Богу, що вона нас троху обминула.

2 — Ни барзо й обминула, то ж всіх жидув вимурдували, а і наших троху люди згинуло. Нихто ни сидів, як у Бога за пазухою, всі сльози ковталі.

3 — Ну, для жидув то була кара Божя за тоє, що вуні Христа розп'ялі.

1 — То ж Христос тоже був жидом, то свого замучилі.

3 — Ну, але вун був сином Божим, то й Буг покарав їх. Жиди то барзо хітри. Вони для нас далі Христа, для гінших Маркса, а самі то живут по-своєму.

2 — А кулько руских солдатув тут німці побилі, колі танками з Більска і Високого їх тут окружилі. І третина Кліщель тугди згоріла, ще й типер люде мучаться, ни всі ще одбудувалі свої хати і клуні.

1 — А і на початку, в сорок першому, нимало їх перебили. Вони ж тут по лісах, в землянках жили, а офіцери то по війосках, в хатах.

3 — І в Кліщелях тоже ни мало їх жило.

1 — Розказував мні дядько Рачкевич з Дубриводи, що

і в його жив один рускі лейтенант з жункою, десь аж зза Урала вони були. А тут, раненько, пригнався коньом солдат з Кузави і кричит: «Таварищ камандір — вайна». Вун схопився, сів на того коня, а жунка за пару дні має родити, і каже юй, бо чув, що мусіт вже ни вирнетсья: «Будет дєвочка, ілі мальчик, всьо равно, назаві Жєня». Родився хлопчик і Рачкевичи цілу вуйну їх гудувалі, бо вуна була городская і нічого ни вміла на селі робити. Але хуруше вміла співати і барзо полюбила дубривудські пісні і хутко научилася їх.

3 — То ж і в Кліщелях Шимон Маркевич переховав одного жида і спас його од смерті. А люде нічого й не знали.

2 — То й добре, а то знайшлася б яка сволоч і ціла сім'я би пропала. То ж в Суховульцях німці забили Казіміручку за тоє, що переховувала двох жидув. А чоловік її спів втечі і його ни злапалі.

3 — Але мало люде жидам пумагалі.

2 — А хто ж смерті ни боїться. Тому й жилі по приказці: «Моя хата скраю, я нічого ни знаю».

1 — І в Дубриводі німці забили Сергія Маркевича за тоє, що переночував трох молодих хлопців з України, які втикалі дудому аж з Прусів, бо туди їх вивезлі на роботу. І хлопців дугналі собаками десь в Тетеревінцю і тоже їх забили.

2 — Муй син тоже був на руботах, але йому ще байкувати німці пупалі, не голодував, а руботи то вун ни боявся, молодий, здорови. Там льокший було господарувати, бо німці мілі ружни машини, а на лонках ни було болота, були вже змельйоровани. Син каже, що наши господаркі на 50 літ позаду за німецькімі.

3 — Не всі німці були звірами. Наш комісар тоже був ще ни найгурши. Ну, ду руботи то вун гнав люди, найбульш жидув, але зробив нову дурогу через болота, а шосу вибукував і ричку троху випростував. Вун пурадку пильнував, добре господарував в своєму майонткові. Кулісь я прив'юз йому ду клуні фуру жита, викинув і од'їжджаю, а комісар зубачив, що на драбинах зустралісь колоскі і два рази потягнув мене своєю нагайкою по хребетові, покі я їх не викинув.

2 — Ну, з тою нагайкою то вун цілий час ходив. І ни одному дувелось її пупробувати.

1 — А мні раз муцно пощастило, а то би вже був в лагери, а вирнутись стуль то мало кому вдалось. А було так. Я за-колов биз дозволу другого кабана пуд Вилікдень, а можна ж було тільки удного в рокові, якого кулолі пириважно пуд Руздво. Хтось мусит бачив, як я його смалів за хлівом, і донюс німцям. На другі день приходит жандарм, зубачив, що в комори є свіже м'ясо і сало і каже: «Пукажи дозвол». А мні з переляку аж ноги трасуться, але науміло мине пуказати старий дозвол. А тут якраз пудбіг ду мене синок, Міколайко, і я взяв його на руки. Даю німцєві па-

пер, а вун навіть на його й не глянув і оддав мні назад. Вун задивився на хлопчика, гладит по головці, щось до його шваргоче. Мусит сам покінув малих діток і муцьно скупав за ними. О, так маленький синок вратував мене уд вилікої біди.

2 — Бо твуй Міколайко на правду хуроши хлопчик, всім вун пудобається.

3 — Ну і совети люди троху пумучили за тії два рокі, що були тут. Кулько люди в Сібір вивезлі, і за що. Аби оно хтось був богатши або якісь уженднік, лісничий чи учитель — то вже — враг народа, і в Сібір з цілою сімєю.

1 — Найбульш то пулякув вивозили, бо вуні тут були тимі ужендніками. Розказувала пані Земяньська, жунка керовнік школи, що їх вивезлі десь в тайгу коло велічезної ріки Об, висадили з лодок на бериг і роби, що хоч. Щоб ни там тії люде, яких так само раній вивезлі в тую тайгу, коли в їх робили кулхози, кутори пумуглі їм збудувати землянку і ни далі померти уд голоду, хоч нектори то і сами часом голодали, напевно і першого місяця би ни пережили. А потум то їм троху помуг той пульський жонд з Лондона, бо присилали часом пачкі з одежою і харчами. Їх вивезлі в сорок першому, а вирнулися ж зусім недавно.

2 — Бач, а кліщелювського аптекара Веленту люде вирагували. А вже визлі ду вагона і хтось дугадався сказати, що вун давав лікарства советським партізанам, і випустили. Бо як вун сам гувурив, то йому ни вірили.

3 — Ну, Веленто був добрим чулувіком, вун всім людям пумагав. Збирав ружне зіле і сам лікарства робив.

1 — Що б ни гувурити про советув, то однак вуні німцюв вигнали, а за победу заплатили морем крові, кулько ж мулудих хлопцюв пропало, бо інакш то би ми і наши дити були б у німцюв вічними рабами і парубками.

2 — І ни мусили б сами нас пильнувати, знайшли би і серед наших люди такіх, що би їм служили, а нас мучили.

3 — То ж було вже в нас такіх двох прислужникув поліцаюв. Один то навіть свого сина в честь Гітлера Адольфом назвав. Був би їм кунець, як совети пришли, але успілі втечи.

1 — Кажут, що десь там на тих понімецьких землях хуваються. Там їх ніхто ни пузнає.

3 — Ну, з часом знайдут, такіх смерть ни мине. То ж якась правда на тому світі повинна бути.

2 — Шкода оно Вані Репкі, який сам субі смерть знайшов. Кажут, що то по ошибці якийсь рускі офіцер його в лісі застрелив, але то ниправда. Колі тії німецькі танкісти пубили їх тут, то раньони солдати, хто муг, сховалися в лісі, в Пухові. Ніхто їх ни ратував, бо рускі вирнулися аж на треті день. То нектори вже й повмирили. Ваня хотів з одного такого мерця стягнути чоботи, бо ж своїх ни мів, бідно жив. Зубачив тоє хтось з тих раньоних і застрелив його.

1 — Ну, бо ж так ни можна. Щоб вун їм принюс молока або хоч вуди, то й вуні сами б йому дали і чоботи, і шинель. То ж мертвим нипотрибни.

2 — Шкода хлопця, бо був ни кепський, і ще мулудий.

3 — Ми вуйну пережили, тільки літ мучились, але всіх хлопцюв знова бирут ду вуйська і то на три рокі. Щоб оно нової вуйни ни було.

1 — Типер нима кому нападати. Німцюв пубили, а гінши то ж союзники. А і Росія типер муцьна, будут єї буютися.

3 — Будем уповати на Бога, що Буг дасть, тоє й буде, треба молітися.

(приходить ще хтось)

4 — Добрий день. Що ви так сидите?

3 — Сидимо, споминаєм вуйну.

4 — В склепі була Валя Міцевіч з Дашув і казала, що в їх бандити солтиса Васілюка забили.

2 — Ой, а за що, то ж дашувці казали, що вун никепський чулувік був.

4 — Ну, за що? За тоє, що солтисом став, значит новуй власті пумагає, що вун комуніст.

3 — А якій же ж з його комуніст, то ж ду церкви худив.

2 — А що то за бандити були?

4 — Не знаю, казала, що по-пульську гувурили.

2 — То може тії сами, що осеню пітьох рускіх солдатув забили коло Вурлі?

4 — А хто їх знає, то ж типер тих всякіх бандув мнуго є.

2 — Бач, вуйна вже скунчилась, а тут люде всьо ще гінут.

1 — Тим бандитам нова власть ни пудобається, хочут, щоб було так, як перид вуйною. Вуні рускіх ни люблят.

2 — То ж ми в Пульци живем і тут пульська власть.

1 — Пульська, але вун Москви слухається. А вуні хочут сами жондзіти, так як перид вуйною.

2 — Ой, то ни дай Боже, то ж перид вуйною люде жили гурш як типер, руботи ни мілі і церкви ж нам закривали.

1 — Ну, правда. Типер хто руботи шукає, то знайде. А і ду дохтора без гроши пуйти можна, і всі школи безплатни. То, напевно, людям льокший стало.

3 — Ага, але вилікого добра то і типер нима, пудаткі якії. За пув дармо треба паньствоу уддавати жито, картохлю, молоко.

4 — Така вже мужицька доля, каждую власть мусім корміти, ми ж ни пани.

2 — Ой, кажут, що типер і панам ни весьоло. Їх виганяют з палацув і забирают майонткі.

3 — Не бідуйте, вони субі дадут ради, голодати ни будут. Вуні учони, то їм в ужендах руботи хватит. Бо типер такіх бракує.

4 — Ни мусят бути і учони. То ж Стасько Лівунчикув чуть писати вміє, а зробили його магазинером. А Сенька Данилув зусім без школи, а взяли до міліції.

2 — То правда, руботи типер всім хватає, а от купити, що треба, ни можна. Не привозят ду склепув. Жунка нарикає, що нима матерії на одежу і навіть іголку ни купиш, а так путрибна. Добре, що хоч мішок солі вдалося купити.

1 — Ну, суль і запалкі то треба завше в хаті міти.

2 — А ще як є хліб і дрова, то вже й можна жити.

4 — Ой, мусіт і без світла ми вже би ни дали ради, то ж як кулісь люде мучились при лучині і свічці.

3 — Мойому чоловікові пощастило купити машинку «Зінгер». Американці прислалі їх ду Пульци. От файне дело, так добре шиє. Тільки з мене ще кепська кравчиха, треба учитися.

4 — Ну бо дісяй як баба ни вміє нічого пошити сама, то оборвани будут ходити.

1 — Але кажут люде, що кулхози в Пульци робити будут, то нам буде біда. Всьо забирут ду кулхозу, так як в Росії, а з чого жити?

2 — Ой, то ни дай Боже. То ж рузказував Федя Дуй, ну, той, що перид вуйною у Ляшука парубком був, а по вуйні повірив в той советський рай, якій захвалювали політрукі, щоб виїжджати ду Росії, і пуїхав.

1 — О, то ни одьон вун так здурив, ще пару люди поїхало, нектори то цілими сім'ями виїжджали. Ой, як вуні вмі-

лі люди обдурувати, бо правди в їх словах було тільки, що в решеті води.

2 — А Федя же ж недавно вирнувся. Вун сам з якоїсь пушчанської вйоскі, всі проходи добре знав і пройшов тую границу лісом. Прийшов ду хати і питає батька, чи жорна і жито є, то я, каже, буду молоти. Такій гулодний був. Казав, що там така біда, що нічого нима. Некотори то навіть вмирали з голоду. А хто був проти кулхозув, то цілими сім'ями вивозили в Сібір.

3 — То ж правду казав Андрій Німий — Де серп і молот, там смерть і голод. А люде йому ні вірили. А вун же ж петлюровець, сам кулісь втік з того раю, то добре знав, що там робиться.

1 — В нас, як пришлі перші совети, жив один капітан, Степаненко. Вун любив випити і був висьолий такій. Кулісь, при келішкові, батько спитав його, як там в Росії людем в кулхозах живеться. А вун на тоє засміявся і заспивав таку частушку:

У нас в колгоспі добре жить,
Десять робить, сто лежить.
А як сонце припече,
То й тих десять утече.

О, така в їх була рубота в кулхозі.

3 — Ну, як так рубили, то й так мілі.

1 — А хто ж хоче за дармо робити, ще й на чужому, а не своєму.

2 — Буде, що Буг дасть. Люде ж ні хочут іти ду кулхозув, а в Пульци Сібіру нима.

1 — Але притискают щораз муцній. То ж Максима Янувського ариштували, бо жита паньствова ні здає. А як же ж вун може оддати, як оно ще чуть почалі жати.

3 — Максим багатши, бульш зимлі має, то вуни його за кулака мают, а таких то типеришня власть ні любить. Вуни типер бідних люб'ят.

4 — То так оно говорат. А яка ж з бідного користь для паньства, як вун сам себе ні може прокормити?

2 — Вони притискают багатих, щоб хучий од їх забрати землю ду кулхозу.

1 — Старих то може й заженут ду кулхозув, але молодії то повтикают до городув і ні буде куму робити в кулхозі.

4 — Нас може чекати ще гурша біда чим кулхозі. Чулі, що хочут ще раз границу простувати. А то ж вуна зусім бізко Кліщель. Власть ні питає люди, де вуни хочут жити, в Союзі, чи в Пульци, а робит як захоче. Бачте, як Токари поділили на половину, а церква і могилки зустились у советув.

3 — То вже щось дурнійшого і придумати трудно, як ділити одне село. Значит недавні сусіди живут типер за границюю і вже ні пуйдеш ду своєї церкви чи ду св'якув, то ж границу заорали.

1 — То ж казав мні Юзік Кулікув, що якійсь більські начальник писав вже ду білостоцького воєводи, щоб виселити тут всіх православних, кутори живут до 20 кільметрув уд границі.

3 — Куди виселити, що ти?

1 — Куди, до Советского Союзу або на тії нови понімецькі землі, що типер в Пульци. То вже напевно виселят і Кліщелі, і Чиремуху. І то мусіт правда, бо казав тоє Юзікові його тесць, кутори є радним в Більську, то хіба знав, що гуворит.

4 — Ой, то ні дай Боже. Нима ж нічого гуршого як покідати все своє добро, могили дідув і прадідув, їхати невідь-куди і ні знати, що там тибє чекає.

2 — Ну, я нікуди ні пуйду. Я ж оно чуть одбудував свою спальону хату. Тільки намучився. І типер маю її зуставляти, куму?

3 — Ніхто тибє, Мінько, ні буде питати, хочеш ти чи ні хочеш. Буде приказ, приїде вуйсько, пудставлят вагони і пувезут куди схочут. То ж так вже робили совети.

2 — А я все румно нікуди ні пуйду, ніхай вже міне ліпш застрилят на свуюй зимлі.

3 — Померти то ні штука, штука вижити в такії часи.

4 — Я ні пуйму, чоґо ж вуни хочут нас вивозити? То ж ми ні протів тої власті і ні вороги Советского Союзу. Куму ми перешкаджаєм? І за що нас ні люб'ят?

1 — То ж пересиліти тільки народу то ні просте діло. Сам Білосток того ні зробит. То приказ мусіт дати Варшава, але раній мусят ще договоритися з Мусковою.

4 — Може в Варшаві розумнійша власть і ні схочут нас карати, бо і за що.

3 — Ну і живі типер ні знаючи, чи як посієш, то зужнеш, чи нас вже тут ні буде.

II: За Гєрка

(два мужчини, жид Йосько, дві баби і дядько Сидор)

1 — Добрий день. Я ду Тудорка. Хочу пуданє написати. Нима?

2 — То ж нима, пуйхав ду ліса. О, вун вчора три пуданя писав. Зараз ще в полю руботи нима, то всі хочут ліс рубати. А твої дивчата вже ж в ліцеї учаться, то ні вміют написати?

1 — Не хочут, вуни ж ніколі ні писалі, то може і ні вміют.

2 — А ти що, тоже хочеш хвюї зрубати?

1 — Ну, хоч зу три штукі, треба якусь приставку до хліва добудувати, бо скотині тисно.

3 — А в тебе мнуго того всього є?

1 — То ж двоє кони, три корови, тьолка, двенадцять овечок, чотири кабани, ще й поросятка є.

3 — Ну, то ти вже розбагатив.

1 — Ага, розбагатив — на руботу, од ранку ду темної ночі. Робиш, робиш, а толку мало. Зимля в міне слабая. Добре, що є де курови пасти і молоко приймают, то хоч раз в місяць свіжі груш чулувік має. Є чим за станцію для дивчат в Більську заплатити. Вуни ж ні дуїжджают поїздом, а живут там. Треба старатися дити виучити, щоб ні мучилися так як ми. (збирається йти)

2 — То вже втикаєш, ні хочеш з нами пуговорити?

1 — Нима часу, треба ще їхати на млін, осипку намолоти, а то кунчається. А кулі Тудорко приїде з ліса?

2 — Ну, вун рано пуйхав, управився і пуйхав, а вже убід, то мусіт десь за годинку й буде.

1 — То я вже може одвечурком зайду. Бувайте здорови. (виходит)

3 — Вун роботяга, а то ж нічого ні мів, був круглим сиротою, а розжився за тії останні рокі, колі людем льокший стало.

2 — Як добре дбаєш, то й добре маєш. Бо таким людем то і Буг помагає, бо вуни варти того.

3 — Ой, ні всім. Бач, що сталося з Володькою Кузлом. Вун тоже за руботою світу білого ні бачив, а висною кунь

йому здох. Добре, що люде толокою зоралі йому і посіяли пока сам куня купив. А типер клуня йому згоріла, свої дити пудпалілі, а вун сам, витягаючи січкарно з огню, ще й одне око стратив. А й жунка його як висохла з гора, ребрами світит.

2 — На всьо Божа воля, ни нам судити. Але шкода, як нивинни люде страждають нивідь за що.

1 — То ж кажут люде — хто без долі вродився, то нивинно страждає і сльози проліває.

2 — Сльози гору ни пуможут, треба уповати на Бога і рук ни покладати, а трудитися. То ж не вічно сонечко захмуроне, воно ще засяє і всіх обогрис.

3 — То правда, всім нам ни можна нарикати, бо люде живут типер ни кепсько. Ми живем в щасливий час. Нима типер голодних і оборваних, нима вуйни, ни ходят банди, можна спокуйно спати. А гроши є, бо Їрек дав всім нам старим имиритуру. Дай Боже йому Царство небесне.

2 — Ну, нектори вже й напавду розбагатили. То ж вже в нас три мурованкі стоят, а Павол Хвилінув то навіть самохода «Сиренку» купив. Грих було би нарикати на дісйше жице, аби оно здоров'є і вуйни ни було.

(приходить дядько Сидор)

5 — Добрий день вам.

2 — Добрий день, дядьку Сидор. Сідайте, ви ж пішком пришлі з Дубривуди.

5 — Ну, я вже ворочаюся, ду склепу худив і, думаю, зайду ще ду тебе Манька, може ще маєш тую капусту, що мні зимою давала.

2 — Є, є, я же ж щороку квашу виліку бочку, то й нам аж ду літа хватає.

5 — То дай Маня ще миску, бо типер висною барзо чогось квасного хочеться, а капуста в тебе смачна.

2 — Добре, ще й пару огуркув вам дукіну, я їх тоже мнуго наквасила.

5 — Дякую, дай Боже тубі здоров'я. А може грибув сушених в тебе нима, то я принесу.

2 — Ни треба, в нас є, син назбирав мнуго красьнюкув і правдзівкі є.

5 — А в мене є ще грушкі гнилкі, то я принесу.

3 — А як ви дутрималі їх ду висни?

5 — В нас на полях тиї дикі груши ще рустут. Назбирав їх, видер я в клуні в сіні в стороні глибоку ямку і там вуни зимувалі, а типер смачни, такий сулудкави. Ну, то бувайте. Я вже уддохнув трохи, то й пуйду далій.

3 — А кулько вже вам дядьку літ?

5 — Блізко див'яносто.

2 — То ж ви і тамтого року казалі, що блізко див'яносто.

5 — Ну, а типер ще бліжий стало.

2 — Всього доброго вам дядьку Сидор. Зайдите ще кулі, то ще дам.

3 — То й правда, що типер, висною, хочеться чогось того літнього. Знаєш, я вчора перши раз пумаранчи їла. То ж раній їх не було, а то якраз привизлі ду склепу і я купила три штуки, бо барзо хотилося пупробувати, і пукі душла ду хати, то й з'їла, буялася, що муй старий буде кричати. То ж вун каже, що пумаранчи то тільки для дити, а ми можем убуйтиса і без їх, нима чого гроши тратити.

2 — То вун у тебе такий скупий? Що, йому всьо мало?

3 — Вун так всьо ще по старому думає, а типер жице хутко міняється. Для його то всьо ще грих в день лягчи трохи. Цілий час всьо топчється, шукає якоїсь роботи. Кажу:

«Сядь, уддохни», а вун: «Уддохати то я буду на могилах». А той перший рук, як здав землю, то ходив як туман, місця субі ни муг знайти. Як висною люде їхалі в поле орати або літом до жнива, то хувався за хлів або за дери-во, аби оно його люде на пудвурку ни бачилі. Встидався, що вун ни їде в поле. А чого ж тут встидатися, ми ж ціле жице робилі як воли. І типер нам старим всього хватає, а от молодим бульш хочеться, всі ду городув пруться, панського жиця хочут.

2 — Ну і добре, ни будут мучитися так як ми. Вуни розумнійши.

3 — А я думаю, як є добре, то ни треба шукати лепій.

2 — Ну, то ти одна така, бо ж всі хочут ліпш жити.

3 — Але хто ж буде землю обробляти? Старії довго ни потянут.

2 — То ж кажут, що там, де богатши вйоскі, то вже і трахтори люде купуют, а то мнуго льокший. Трактор сам оре, а ще й господара визе.

3 — А і зимля типер ліпш родит, навози муцьно пумагают. Голуду ни буде.

2 — Ну, бо збуже і каждую рослінку треба так як чоловіка, накормити і напоїти, тугди вродит.

3 — А як часом і ни вродит, то можна в склепі купити, то ж якійсь груш чоловік має. ... О, глянь, хтось чужий сюди їде. В капелюшові, і машина на гуліці стоїт.

2 — Ну, а чого ж вун од нас хоче?

(входить Йосько)

4 — Добрий день вам, добри люде. Не пузнасш мене Маня?

2 — О Боже, то ж то ти Йосько. Пу голосові пузнала. Який ти пан типер, а був такий хлопчик (Йосько цілує в обі руки Маню). Ой, ни треба мене по руках цілувати, що ти.

4 — Я не по руках, а ноги повиньон вам цілувати. Але вже люде мні сказалі, що твої батькі, а мої спасителі, вже не живут. Ой, шкода, шкода, я так хотив їм сам подякувати. А давно вони померлі?

2 — Ну, батько то вже з десять літ буде. Висною, на полі, розкидав гнуй пуд картохлю і упав, серце ни витримало. Кунь сам з возом ду хати прийшов. Ни було куму ратувати. А мати то лони, якраз пуд Руздво пумерла. Два останні рокі то всьо хворила, але ду шпиталю ни хотила йти. Мусит хотила при мні вмирати. І так пумалу згасла.

4 — Ой, шкода, ще ж могли би жити, то ж ни такії старії булі. Зайду на могилки, поклонюся їм.

2 — А де ти, Йоську, живеш типер?

4 — Типер в Ізраїлі. Як мене од вас забралі, то я два рокі жив в Лодзі, в інтернаті для таких як я жидувських сирут. Але ни муг я тут жити, зустався ж сам як палець. Всіх — батькув, дідув, сестри, тьоток і дядькув, всіх петнацять чоловік німці замучили в Треблінці. Я вже там був, помолівся. З початку було тяжкувато. Жив у кібуці, служив в армії, воював з арабами. Потум оженився. Маю четверо дити, свуй невеликій гешефт, не можу нарикати.

2 — Йоську, ти в дурозі, то мусіт гулодни? То я зара напеку картохляних пляцкув. Ти їх любив.

4 — Ой, Маню, ніщо мні ніколи так ни смакувало, як тиї теплі пляцкі, що ти мні приносила ду клуні. Я їх смаку ду смерти ни забуду. Але ни маю вже часу. Мушу ще дісь їхати ду Вурлі. Просілі мене там з людсьми поговорити і здійсненце бужниці зробити, а шофер чекає.

3 — Маню, то й вам треба зробити здійсненце з Йоськом.

4 — Ой, добре, зробим коло клуні, де ви мене переховали.
.... А я вже подав папери до Яд Вашем, щоб вас медалью нагородили за спасіння мене. Запросимо тебе, Маню, до Єрусалима і посадимо разом деревко пам'яті про вас.

2 — Ой, Йоську, я же ж нигде в світі ні була, то я ні дам ради так далеко їхати.

4 — Не буйся Маню. Люде в Варшаві пусадят тебе в само-
льот, а в Ізраїлі я тубою займуся, будеш в мене жити.
Ну, всього доброго і до нової зустрічи. *(цілюються і Йось-
ко виходить)*

3 — Бач яка радість. Ні забув Йосько про вас. Навіть ще
вміє пу-нашому гувурити. О, вже хіба Тудорко приїхав,
то я пуйду до себе, пообідаю. *(виходить)*

(приходить Тудорко)

2 — То вже давати їсти чи раній викинеш хвої?

7 — Давай, то поїм і трошу уддохну, ще ду вечора дале-
ко. *(їсць)*

2 — Ой, то ж сідила в мене Варка і знаєш, хто прийшов —
Йосько. Аж з Ізраїля приїхав.

7 — Ой, то шкода, що мене ні було. Цікаво було би з їм
пугувурити.

2 — А приходив тоже Альошка Треп, пудане написати.
Казав, удвечурком ще прийде.

7 — Добре, напишу. О, то вун мні pomoже тиї кльоци зло-
жити, буде льокший.

(приходить Андрийко)

Щось ти дієш Андрийко пuzній зу школи прийшов?

6 — Бо ми по уроках ходили ще на релігію. Нас нови ба-
тющка учив.

7 — Ну, і як, спудобався тубі вун?

6 — Так, цікаво було. Ми гувурили про Добро і Зло.

7 — А що вун вам цікавого сказав?

6 — Діду, батющка казав, що є люде добри і погани і з тимі
кепськими не треба жодного дела міти.

7 — Ну, що ж, добре батющка казав.

6 — Але вун не сказав, як пuzнати, хто добрий, а хто кеп-
ській чоловік.

2 — Ой, часом то треба вилікій розум міти, щоб добро од
зла одділити. Бо, буває, хочеш добре, а виходить кепсько.

7 — Ні знаю, що батющка думає, але я думаю так — якщо
чулувік тишиться, колі зробит комусь добро, то вун і сам
добрий, а як тишиться, зробивши кумусь кривду — то до-
бра уд його ні сподивайся.

6 — То мусіт і я недобри, бо вчорай вліз я на плут і украв
у баби Гриціхі три вилікі груши і барзо тишився, бо були
такії смачни.

7 — Ну, груши то дурниця. Але якщо барзо хотилося тобі
груш, то треба було попросити бабу Гриціху і вуна дала
би тобі їх. Груша виліка, вуна їх не переїсть, сама роздає
дитям, бо ж своїх внукув ні має. О, щоб ти зробив бабі
виліку шкоду, і то навмисне, то було би кепсько. Але бу-
ває, Андрийку, що часом і добри люде зроблят щось пога-
не. Всяк буває, німа святих люди. Часом щось на чоловіка
наїде або нап'ється і біду робит. Але путум муцьно шку-
дує. Мучит його совість. Такім людям треба прощати, бо
вуни однако бульш добра роблят чим зла.

2 — Батющка хіба вам, Андрийку, казав, що пу смерти
добри люде йдуть ду неба, а злії ду пекла. То, як будеш до-
бри, то пуйдеш ду неба.

6 — А я, бабцю, не хочу вмирати.

2 — Ой, ти ні вмиреш, ти молоденький, будеш довго, довго
жити. А в небі добре людям, німа чого боятися.

6 — А в небі тільки добри люде, поганих німа?

7 — Ой, Андрийко, ніхто ні знає, хто там є, а кого німа.
Бо ще ніхто з неба на землю не вернувся.

6 — То я типер пуйду і ще побавлюся трошу з хлопцями.
.... *(одягається)*

2 — Андрийко, мусит дощ буде, бо так тепло і хмари зби-
раються. А перед душом, о так пуд вечур, то комари муць-
но тнут, а в тебе ж уши наверха.

6 — Я комара ні боюся, бо вун, як хоче вкусіти в ухо, то
раній дзвонит — дзз, дзз, щоб зналі.

7 — А як хоче вкусіти в руку чи ногу, то ні дзвонит?

6 — Може й дзвонит, але вун тихо дзвонит, а як далеко од
уха, то і ні чуєм. А може і знає, що ми ні чуєм, то нащо
дзвонити.

7 — Ну й ти придумав, але розумно, молодець.

2 — Ну, добре, пуобідали, то й можна типер спокуйно
уддохнути. *(дід виглядає в окно)*

7 — Ой, ні уддохнеш, знова чорт нисе Варку ду нас.

2 — А ну її, надоїла. Скажи, що мене німа.

(баба виходить)

3 — Добрий день, я ще ду вас. А Манькі німа?

7 — То ж пушла десь ду кури і довго німа, пуйду зуба-
чу. *(виходить)*

3 — І ти Андрийку кудись ідеш?

6 — Іду пубавитися трошу. А ви, бабцю Варваро, не буялі-
ся того чорта?

3 — Якого чорта, що ти говориш!

6 — То ж дідо дивівся в окно і казав, що чорт знова несе
Варку до нас.

3 — То бодай вас всіх той чорт побрав, а я бульш ду вас і
не прийду. *(виходить)*

(приходять дід з бабою)

7 — Ну, а де Варка, вже так хутко пушла?

6 — Пушла, бо кулі я спитався про того чорта, що її при-
нюс, то вуна схопилася з крисла і поперла ду хати. А ще
сказала, що ду нас вже бульш не прийде.

2 — О, то й добре. А то сідила в нас цілімі днямі, що на-
віг пернути ні було як.

7 — То й слава Богу, що хоч чорт помуг нам одчепитися уд
єї. А ти, Андрийку, знова добру штуку придумав. Ти заробив
гостинця. Я приховав для тебе орихі *(шукає)*

Щось німа. Де ж вони пропали?

6 — Діду, то я ще вчора вечером до їх добрався. Смачни
булі.

7 — Бачу, що нічого уд тебе ні сховаїш. Але нічого, що
з'їв, бо ти їх заробив. Скажу й батькові, що ти молодець.

(Андрийко виходить)

ВИГАНЯЄ ЖУНКУ

(тесть, тисцьова і зять)

2 — О, ще зять ду нас в гости йде.

8 — Добрий день.

7 — Добрий день. Добре, що прийшов. Є в мене розговор
з тубою.

8 — А мні тоже треба з вами пуговорити.

СВАРКА З ЖУНКОЮ

(приходить сусід)

7 — Дочка каже, що ти хочеш її виганяти. Чуго ж вуна тубі ни пудобається? Чуго ж юй бракує. То ж і щіята, і сраката.

8 — Ага, ще й ду того язика.

7 — То всі баби язика. Тулько ни треба слухати всього, що вуни гуворат. Хай слова на вігьор лігят.

8 — Як цілий день трайкоче, то аж уши пухнут і голова починає боліти.

7 — То ще ни виліка біда, уд того люде ни вмирают, аби оно роботяща була, а вона ж руботи ни боїться.

8 — То в день байкі, горий вночи що виробляє, спати ни дає. Кулько можна, я вже ни витримую.

7 — Ааа, то тут твоя біда. Гінши то би тулько тишився з такої моторної жункі, а ти мучишся. Бачу, якось скорчився, зморщився. Толку в вас мусіт ни буде. То треба було раній, перед висільом пупробувати, чи ви до себе пакуєте, чи не.

8 — Я пробував, тугди смакувало.

7 — Ага, що було солодке, то вже гурке стало.

2 — Бач, Товцік, то так часом буває. Як пуженяться, то з пучатку ни всьо їм виходит, але потум, пумалу, всьо вкладається як треба.

8 — Я вже натишився єю, аж пу горло. Бульш ни хочу.

7 — Але як вижинеш нашу дочку, то будеш мусів і тьолку оддати, я ж тобі її в пусаг дав.

8 — То я вам навіть курову дам, тулько заберите тую свою дочку.

7 — Ну, як курову, то треба пудумати.

8 — Думайте, думайте, аби оно ни за довго.

2 — Гляди, аби оно ти ни шкодував, бо наша Люба то субі чулувіка знайде. А тубі буде тяжкувато.

8 — Тяжко то мні типер, а жунка то мні ни потрібна. Мама наварит і опере.

7 — А думаєш, що господарку биз жункі то так льогко вести.

8 — Господарку то брат буде обробляти, а я пуїду ду Америкі дуляри заробляти. Там за день бульш заробляють чим тут за місяць.

2 — О, бач, що видумав. Думаєш, що там в Америці тулько чикают тебе.

8 — Не бідуйте. Дід Андрій писав, що пришле запрошення і пуїду. Зароблю дуляри і буду тут паном, бо ж за одного дуляра можна купити навіть пув літра і ще й на закуску хватит.

7 — Ну, дуляри добра штука, але як будеш їх тулько на горилку міняти, то паном ни станеш і дивчини субі ни знайдеш.

8 — Як будут дуляри, то напевно ни одна пуласиться, дам субі раду.

(зять виходит)

2 — Біда, встид перид людьми буде, як вижене Любу.

7 — Нічого, переживем. Але тут трохи то і твоєї вини є. Паминтайш, кулі вуна була малая, як ти юй всьо найсмачніше пудсовувала — їж, їж доню. Ну, і виросла така здорова.

2 — Ну, чи ж дитяти міла шкодувати. Ти ж тоже хотів міти дочку, ми так її чикалі.

7 — Ніколі ни знаєш, якій зять пупадеться. Як добри, то так, якби ми мілі ще одного сина, а як кепські, то й дочку можна стратити.

2 — Отуж-то, всяк буває. Пуїду вже, поросятка треба накармити і зіля свиням наравати. (виходит)

9 — Дай, Тодорко, чарку, напиться хочиться.

1 — Я, як хочу пити, то п'ю воду, ни горилку.

9 — Бач, вуда то тулько для горла, а мні треба душу прополоскати.

1 — А що тебе так мучит? (наливає)

9 — То ж як тулько прийшов ду хати, уд разу заверещала: «Куди тебе носило, де ти лазив. Пув дня прущло, а ти і ду хати ни заглянув». Ну, зусім озвірила. Убіда ни дає, всьо кричит. То я й знова з хати втюк.

1 — Ну, як до сусідок так часто заглядаєш, то й ни дивуйся, що тебе з хати виганяє. Ти такій юй ни потрібни.

9 — А чи ж я був такій кепський? То ж добре господарив і дити виучили, в світ пушли. А юй типер, що ни зробиш, всьо кепсько. Всьо робі по єї команді. То ж курови то я дою. А каже ще мні огород полоти, окна мити, то ни муя рубота. А от вчора, принюс рано дров ду печи, то юй за груби, нисі назад. То ж раній паліла тимі самими, і булі добри. Шукає зачепкі, аби оно покричати. Ну, як з такою бабою жити? А то ж жили ми з субою ни кепсько і чому такою стала.

1 — Мусіт ни даром рускі гуворат — Все дівушкі ангели, но откуда жони ведьми беруться?

9 — А найбульш мене знервувало тоє, як сказала: «Вузьми мопа і зроби пурадок з пудлогою в кухні». Ну, правда, дві доскі в пудлозі трохи ни руvни, треба вирумняти. Типер навидумувалі тих всякіх електричних машин ду роботи, вже гебля ни треба, але про мопа я ни чув. Питаюся, що то за машина, а вуна тулько сміється. А я ж на спеціальних курсах ни був і ни вмію обслуговувати того мопа.

1 — Ну, як так тобі кепсько, то пошукай гіншої баби.

9 — А куторуй я путрибни, вже за старий. Кулісь, паментая, як Манці Сахаровуй, а вуна ж ранувато овдовіла, сусідка сватала Ігналька Якубувського, то вуна сказала: «А нащо мні такій старий путрибни, тулько кліна йому прати».

1 — То ти на мулодших ни оглядайся, як ни маєш ду їх з чим «стартувати», а «стартуй» ду старших — з емиритурою, напевно ни одна поласиться.

9 — То так оно льогко сказати. То ж п'ятдесят літ разом прожили. Ну, як типер розходитись. А що дити і внуки скажут, ни говорачи вже, що пудумают. Напевно не інакш, як тоє, що старий дід зусім здурив.

1 — Мішка, вудкою ти дела ни наладиш. Треба мусіт Парасці бульш пумагати. Вуна вже ж тоже старая, ни здужає. А теї тупанини хватає і огород у вас вилікій.

9 — Ага, дай бабі волю, то пупадеш в ниволю. То так, як би тебе в ярмо запрагли. Раз попустиш, то вже ни викрутишся.

1 — Бачу, що тубі вже ниць ни пуможе. Будете жити як кут з субакою. А то ни жице, а мученіє.

9 — Ну, але ж жити якось треба, такая вже моя доля.

1 — А от Марко Прузинич бач як устроївся. Вун, щоправда, споро мулодши за тебе і давно вже з жункою пусварони, навіть ни гуворат з субою, а типер частенько заглядає ду Вулодькі Пирдуна і там йому добре.

9 — А чого з таким гуркім п'яницьою дело міти?

1 — Вулодька п'яниця, але хлопець щирий. Пустав йому пув літра, то і жункою з тубою пудиліться.

9 — А хоча байкувата вуна?

1 — О, гладка баба, і ни удин вже пуласився, то ж самогонку хлопці жинут, а вуна ни шкудує, каже — всім хватит. Кажут, що в їх кужне дитя уд іншого батька.

9 — То як вуна охоча і всім їм добре, то чого ж. Я на таке діло вже за старий, а розпусти типер всюди повно.

В ГОСПОДІ

1 — Ну, нима вже Шума, то можем субі спукуйно посидити при чарці.

2 — А що, вже був суд і засудили його?

1 — Ни засудили, то ж ни вун побив, а його побилі. Але вже одишла йому охота сюди приходити і буянити, бо знає, що люде вже пиристалі його боятися.

3 — Ну, бо Сали його добре натрепалі, тільки як вуни далі ради такому медведьові?

1 — О, то Петькі заслуга. Я ж тугди сидив при сусідньому століві. Ни знаю чому, але як Шум ляснув одного і другого по морді, то вони ни втеклі, як то раній з гіншими бувало, а Петька вскочив йому на хрибет і вун вже ни муг барзо рухатися, то Павол тугди давай його кулаками обкладати, аж зуби вибив і кров потекла. Вони повалілі Шума на землю і товклі ногами, ребра поламалі. Добре, що люде їх одтягнулі, а то би і на смерть його забилі.

2 — Вони ж брати, то одьон за другого стояв.

3 — А Салув засудили?

1 — Ну, як ни засудити, як чоловік так покалічани. Але ни мнуго далі, по рокові.

3 — То правда, ни мнуго, бо посидят пув року, а потум то могут їх випустити.

2 — Зара зима буде, то руботи в полю нима, а висною вйдут і посіют що треба, гуспударка ни пропаде.

3 — Бач, а Сашку Марцинового ни засудили, а то ж вун злодій, літом украв у люди овес.

1 — Бо вони полюбовно дугувуриліся, пушководувалі його, бо ж має малиї дити і хто би господарив.

2 — Але як вуни йому дуказалі, що то вун вкрав, на полю ж ни злапалі, а в клуні всі снопи такії сами.

1 — Бо їм пощастило. Альошка Каліш тугди дижури в на переїзді і бачив, що десь коло пувночи якась фура зо збужом переїжджала колію. Вун чулувіка ни бачив, але по куньові пузнав, що то мусіт Сашка їде і сказав тоє Сеньці Сімьоновому.

2 — Але ж вун ни тільки в Сенькі тиї снопи вкрав, а ще й у Фьодора Селевкового і у Галецької.

3 — Ну в єї то мусіт по ошибці. Сенька і Фьодор то гусподари, а вуна ж вдова і кулько теї зимлі має. Потум сам завіз юй пув фури овса, бо мусіт совість його мучила.

1 — Сашка з пучатку ни признавався, що вкрав, але Сенька сказав, що вун свої снупи пузнає, бо в'язав їх книбльом.

2 — Я й ни думав, що ще хтось типер книбльом в'яже.

1 — Пришлі вуни з поліциянтом ду його ду клуні, пучалі викідати овес зу сторони і, правда, знашли снопи в'язани книбльом і тугди Сашка здався. Ще й жунка їх муцно просила простити, вуна казала, що ніколі ни крала, а тугди Сашка примусив її їхати з їм, щоб вкладати снопи на фури.

3 — Ну, бо хто ж то бачив красти типер з поля збуже. Казалі, що кулісь то було так і ни раз, кралі тоже копиці сіна на лонках.

2 — Бо кулісь люде жилі барзо бідно і всього бракувало, навіть хліба. А дісь же ж байкі, ни хто ни голодає, ни треба красти.

III: Дісейши часи

ПУ-НАШОМУ ГУВОРАТ

(дві бабці, приходит внучка і чоловік)

3 — Бабцю, я хочу льода купити.

1 — Добре, на тубі 5 злотих.

3 — То за мнуго, 2 хватит.

1 — То ж ти з Аньюю бавишся, то й юй треба.

3 — Дякую. (цілує бабцю і вибігає)

2 — Бач, як хуруше твоя внучка пу-нашому гуворит.

1 — Ни тільки гуворит, а і в «Ранкові» спиває. Нидавно так почала, десь з пув року. Знаєш, яка кумедна історія була. Приїхала нидавно вуна ду нас, вітається, цілує діда, а вун питає: «No, jak tam u ciebie, Kasiu, wszystko dobrze?». А вуна йому відризала: «Добре, діду. То ж ти знаєш, що я добре учуся». І тут дід остовпінів. Стоїт і слова ни може сказати. Аж путум каже: «О, бачиш ти, бачиш ти». А я сижу і зу сміху трасуся. Бач, як діда ошарашила. Типер ду нас тільки пу-нашому гуворит, ще й питала, чому ни научилі пу-нашому гувурити, як була маленька.

2 — А мої внуки ни гуворат пу-нашому. В Білостоці живут, а там всьо пу-пульську. Ридко приїжджают ду мене.

1 — Тамара, то ни Білосток виньон. Бач, Женік Васілевські живе в Варшаві, а його дити як хуруше пу-нашому гуворат.

2 — Ну, але вун оженився з українкою десь з Прусів і вуни вдома по-українську гуворат.

1 — А хто буронит твоему Павлові гувурити. То ж його жунка з Чиремхі і хуруше гуворит пу-нашому.

2 — Ни знаю, то ж ми кулісь ду його пу-пульську ни гувурилі. Я думаю, що то його сусід Іжесек так його пудучив. Вун учони, то й його слухає. Раз, як я була в їх, сама чула як казав: «Mieszkamy w Polsce, więc jesteśmy Polakami».

1 — Так гувури в, то значит ми всі пулякі? То ж наши батькі то й добре гувурити пу-пульські ни вмілі. То вун хоч учони, але дурний. А вун пуляк чи руські?

2 — Ага, такий пуляк, як ти — Середа.

1 — Бачиш, типер жице і люде сталі зусім гіншими як кулісь. Язык наш забувають, але і ду церкви вже менш ходят. Ти ж була в тамтую ниділю, і тридцять люди ни було.

2 — І ни всі вже ду споведі ходят. А то вилікій грих.

1 — То ж і муй старий вже також ни ходит. Каже, що як оженився, то пиристав гришити і йому ни треба.

2 — Знаєш, як батюшка добри, то і люде ходят, а як його ни люблят, то і ни ходят. Але і ліниви люде типер сталі, воляться в хаті сидити і тилівізор дивітися.

1 — Бо нікотори батюшкі то маот Бога тільки в словах, а ни в серцю.

2 — Та й батюшкі типер вже пучті всі пу-нашому ни гуворат.

1 — Ну бо старії повмиралі, а мулудії то й сами ни вміют гувурити.

2 — Але старії то переважно пу-російську гувурилі, хоча й вмілі пу-нашому.

1 — Типер, правду кажучи, то вже й нима барзо ду кого гувурити пу-нашому. Батюшкі вже мусят релігію учити пу-пульську, бо по гіншому то вже дити ни розуміют. Як так далій буде, то і народ наш пропаде, всі пуляками станут.

2 — Але, на щастє, є і такі дити, як твоя внучка Катя. А такіх, що люблят українську пісню, то є щораз бульш. Може й ни всьо наше пропаде.

1 — Щиру правду кажеш, Тамара, ну бо як ни любити

наши пісні, як вуни такі хуроши. Слухаєш і наслухатись ни можеш. А серце саме співає.

2 — Щасливі то люде, кутори вміют співати. Якби я того хотила. Але ни дав Буг ні голоса, ні слуху. Кулісь, ще дивчиною, пробувала співати, то дивчата сміялися, що я всі пісні на одну мелодию співаю. То я й пиристалала. Але слухати то барзо люблю, на всі виступи хожу. А там то і старії, і мулудії наши пісні співають.

1 — О, вже йде твуй Іван, мусіт заскучався за тубою.

4 — Добрий день. Знова засідилась. А пура убідати, їсти хочеться, вже в кішках жаби квакают.

1 — Їсти, ни срати, можна почекаати.

2 — А, що ти ни можеш сам пудогрити? Зупа гутова на пліті стоїт, кутлети на пительні, а салатка в льодувці.

1 — Як буде голодни, то з'їсць і холодне. А то ти його гудуєш як свинню пурсону.

2 — Ну, кутлети то вун барзо любить.

4 — Можеш, ни можеш, як ти пудасі, то смачнійше буде.

2 — Бач, які хітрий. Але дісь поїж сам, а потум прихось ду нас, пуговоримо, а вичеру то вже я тубі дам, буде то же смачна. *(чоловік виходить)*

1 — Догодиш чоловікові, то вун ліпший стає. Але ти муцьно рознадила його, дивись, а то ще зара марцепанув захоче.

З КІМ ЖЕНЯТЬСЯ

1 — Я ще хотила тибє спитати, бо ти ж була в церкві, а чия то така хуроша дивчина на хорові співала?

2 — Ни знайш? Вітькі Путича. Приїхала ду батькув аж з Вроцлава.

1 — Ой, і ни пудумала би. То ж вун такій бридкій, а і його Сонька то же ни красавиця.

2 — Бач, то так буває, що часом дитя вродиться ни в батькув, а в дидув або і прадидув. А кажут, що Сонькі баба була барзо хуроша і навіть якісь царській офіцер хотив женитися з єю. Але почалася вуйна, пушов на фронт і слід пу йому пропав.

1 — Як то добре, що хоча лігом дити і внуки приїжджают ду нас. Якось так цікавій і висилій робиться в Кліщелях.

2 — Ну і пузнаються між субою, дружат, а може хто і пужениться.

1 — Ой, якось мало кліщелювці між субою женяться. Пириважно шукают десь далій. От, пару кліщелювцюв взяло субі дивчину з Суховульцюв, але жодна ни хваліт свого.

2 — А кажут, як хлопець пуїде кудись на студия, то там де учиться, там йому й жунку дают.

1 — Хлопцям то ни штука ожинитися, вун хуроши чи ни хуроши, аби оно мів гроши, то вже й добри кавалір. Горий дивчатам, особливо таким спукуйним, нисмілим, як муя плем'яниця Стефа. Ой, яка ж вуна добра дивчина, роботяща і кравчиха з єї добра, але якось ни бирут.

2 — Бо вийти замуж то треба ще міти щастє. Бач, Аня Дудильова то же ни перша красавица і школи вилікої ни має, а хлопці ліпнут ду єї як ду меду, вибирай кого хочеш.

1 — Ну бо вуна така висьола. Гуляти добре вміє і співає хуруше.

2 — Ага, але матери то ниць ни пумагає, всьо ни має часу за тим гуляньом.

1 — Бач, типер мулудії живут дісейшим дньом, ни думають далій.

2 — Бо тії хлопці то часом дурнії. Шукают субі якоїсь

лялькі ду забави. А треба шукати щирого друга і добру господиню, а ни такую, що субі пазури на пув метра годує і тільки перид люстерком сидит.

1 — Бо й правда. Я паментая, як кулісь старий Длужевскій на одному висілю хлопцюв учив: «Nie patrzcie na głowę i dupę, patrzcie na rozum i serce».

2 — Розказував муй старий, що кулісь пудобалася йому Геля Багровска з Сухувульцюв і вун ду єї ходив. Раз, в ни дилу, іде, а у себе коло хати сидит жид Борух і питається його: «Куди йдеш Сашка?». А вун: «Ду дивчини ду Суховульцюв». «Ой, ти дурний — каже Борух, — п'ять кільометрув трипати пішком, а то ж того гавна і в Кліщелях ни бракує». Сашка й пудумав, то ж правда, чого трипати? І пучав ду мене заглядати. І ни нарикає, каже, що добре зрубив.

2 — Бо ж кажут — мулудий то дурний.

1 — Типер то є й мнуго мулудих рузумних, вуни учони і по світі їздят, а там то же можна мнуго чого научитися.

2 — Мні здається, що ни той найбульш рузумни, хто мнуго книжок прочитав, а той хто вміє рузумно жити і дити добре виховати.

1 — Ага, а то ни льогке дєло і ни всім удається. То ж буває, що батькі і рузумни, і бугати, а син дурний як пень, ще й в чорта вдався.

2 — Ну, бо за гроши розуму ни купиш. А в бідних часом буває всьо наоборот, як у Гришкі Лівунчикового. Батькі ж обоє биз школи, а син якім дохтором став. Всі хвалят і всім пумагає.

1 — Але Гришка рузумни чоловік і биз школи. А ни розжився, бо мало зимлі має і сам кульгавий.

2 — В нас же ж по сусідську огороди Залисохою. Кулісь, пу дущові, всі баби вишлі в огороди картохлю матикувати. І жодна дивчина ни прийшла матири пумагати, тільки ду Манькі Лівунчикової прийшов син. Тугди, паментая, Катька Манчакова пухваліла його і сказала: «Вун має розум батька, а серце матири». А ще ж був у пудставувці, а вже видно було, що з його будут люде. То ж правду Катька сказала, вун і рузумни, і добри.

1 — Кулісь ни було такої рузпусти як типер, то льокший було гудувати дити.

2 — Ой, то правда. Ничого типер дитям ни бракує і ду руботи ни хто їх дісая ни жине.

1 — То ж кулісь, аби оно що ліпше, то ілі за малінку. А всьо, що було солодке, то було барзо смачне. Бо цукор в хаті то ни завше був, бо був дуругій. А якогось цукерка то батько купував нам тільки пару рази в рокові, на виліке свято.

2 — А знайш, нидавно булі іменини мого внука Марка, то я йому купила чиколяду, і даю, а вун каже, що вже ни любит чиколяди, а волітьєся ляндринкі. Пудумай, чиколяду на ляндринкі поміняв.

1 — То ни тільки дитям так смак міняється. Я там на висілях вже ни буваю, то ни знаю, але на поминках то кумпи чи кубаси кулько хоч, а мало хто їх пробує, а от рузни салаткі то виїдают праве ду кунця. А нам же ж кулісь здавалося, що нима ничого смачнійшого як кумпа і кубаса.

2 — Бо типер то молодії навіть ни знають того слова кумпа, а мнясо їдят щодня, то воно вже їм і надоїло. Люде типер муцьно розбазирони. Вуни ни бачили біди. А ми кулісь мнясо ілі тільки на свято, а так то всьо з постом. Як то казалі — Часом з квасом, а порою з водою.

1 — А я ще пригадую таке. Мні вже було хіба з десять

літ. Я була у своєї колежанки Олі і бачила, як вона їла кусок чиколяди, казала, що хрищони дав їй, але мине ни пучастувала. А мні так хотилося її пупробувати, що я щодня, чириз тиждень крала у мами з курника по два яйця і на скупі продала їх. Здається якраз було кільки. Гроши хватило на одну чиколяду і я одразу цілу з'їла. Ой, як вуна мні смакувала.

2 — Бо кулись то людям навіть хліба бракувало. Кулько жибакув з торбами ходило. Люде давали по кускові хліба, а їйце чи кусок сала або булкі, то тультко на виліке свято.

1 — Бач, а дісйй вже жибакув нима, а всі баби з торбами ходят. Ха, ха...

2 — То можна посміятись, але щоб ни тия торби, то і дісйй ни мілі би що їсти.

НУВУЧЕСНА КУЛЬТУРА

(дві баби і чулувік — приходит чулувік сусідкі)

1 — О, пудивітєсь, як муй внук хуруше малює.

2 — Ну, хата яка хуроша і субачка коло єї як живая.

4 — От, дитя, а вміє пиридати красу. А тиї дісєйши артисти то оно сміх. Намалюют або зліплят нивідь-що і кажут, що то хуроше і люде вірат їм і платят вилікі гроши. Читав я, що якомусь французіві навіть мільйон заплатили за такую чудацьку картину.

2 — Аж мільйон? Ти правду кажеш?

4 — Хай мні язик удсохне, як ниправду кажу.

1 — Ну, мусіт то вартє, кулі платят.

4 — За що. Вуни ж ни вміют так намалювати, як колісньні художники хуруше малювали. То й видумуют всякі диковинкі. І хто найбульшу дурницю придумає, той найбульши майстер. Один такій вилікій скульптор поставив крисло на пьєдесталі для пам'ятника і призналі, що то виліка штука.

2 — Самє крисло, без чоловіка?

4 — Пустє крисло, дивісь і думай, що хочиш. А гінши то ще дурнійшу штуку придумав. Привіз на виставку справовану «костку» зломованого самохода і каже, що то його «дзєло». І сміх, і грих.

2 — І люде тоє оглядают?

4 — Ага, такіі саміі артисти як вуни. А путем вгугоруют людям, що то виліке мистецтво. Один другого хваліт, аби оно як найбульши гроши заробити.

2 — То хто дурний, то нихай платит.

1 — То ж кажут, що і в дісєйших театрах то виробляют невідь-що, голи баби по сцені бігают і моторами там їздят.

4 — Ну, бо є любітелі всього. Казав мні Олєсько Романовіч, що його дочка, яка жила дєсь пуд Більськом, так кулись любила театр, що на кужну нову виставу їздила ду Білостока зу своїм чоловіком. Вун працював в «Геєсі». «Жуком» возив товари. А вуни ж свого самухода ни мілі і тим «Жуком» їздили ду театру. Приїдут, а вона в довгуй сукні як дама. Вун здимає її з того „Жука“, щоб ни пирикінулась. То навіть тиї, що «Мерцєдєсамі» приїжджалі, їм приглядаліся і дивувалі.

1 — То і дісєйши поети якісь чудакі. Ой, як я люблю хуроши віршикі читати, і пу-російську, і пу-пульську, і пу-українську, а і білоруські є хуроши. Почитаєш і якось так типлій на души стає. Бувало, як батько читав нам «Кобзаря» Тараса Шевченка, то ми з систрою аж плакали. Як хуроше вун описав людську долю, стражданнє покинутої з дитятком дивчини, як вун муцно любив бідних люди.

Я й сама пробувала такіі прости віршикі складати.

2 — І правду ти кажеш? То прочитай щось для нас.

1 — Добре, зара прочитаю.

Віє вітьор, ходят хмари,
Виглядає сонцє.
Бусли гнизд ни забувають
У нашуй стуронці.
На лонках курови
Травку заїдают,
У свої вимйона
Молоко збирают.
Пщоли смокчут
Цвіт висняний.
Нам смакує
Хліб румняний.
Літо добре тиж буває,
Хоча троху припікає.
Та зима дєсь загубилась,
Про нас, мабудь, і забулась.
Бо кулись, інакш бувало,
Снигу падало, й ни мало,
І трищав вун пуд ногами,
А ми тишились санками.

2 — Ой, хуроши. Барзо мні подобається тоє: «Пщоли смокчут цвіт висняний». Я би так і ни пудумала сказати.

1 — Я кулись з дида хотила посміятись і такій віршик написала, що аж встид читати.

2 — Ой, прочитай, прочитай, аж кортит послухати.

1 — Ну, добре. Хай і вун послухає, а то може вже і забув.

Ой, в минє охота,
Ой, в минє виліка
Ой, дуже я хочу,
Хочу чоловіка.
А той муй дідусьо,
Тультко й тоє знає,
Що свойого внука
Весь час притуляє.
Я ж бабця — ще байкі,
І моторна тоже,
Всьо діда ласкаю,
А вун щось ни може.
Внука і я люблю,
Вун такій гарнєнькій,
Алє муй дідусьо
Тоже хурушенєькій.
Ой, як я згадаю,
Що ми вичовпалі,
Колі наших діток,
Діток майструвалі.
Що ж вже мні остало,
Тультко споминати.
То ще й так ни кєпсько,
Бо є що згадати.

2 — Ну й ти дідові присоліла.

4 — То ж биз солі то й нима смаку.

2 — А чому ти так нарикаєш на типєришніх поєтув?

1 — Кулись мні пупаліся якісь віршикі такого поєта, то я й ни поняла, про що вун там пише. А й ни складають-

ся вуни хуруше, бо вуни ни римовани. То я такіх бульш і ни читаю. Може учони люде то щось там бульш помімають, а я ж но пару зим ду школи худила. Була дурная і зосталась така. Кулісь то ж дити ни учили. Казалі: «З книжок хліба їсти ни будеш» і гналі ду руботи. Кулісь хлюбою розуму учили.

4 — Ну, а бач, як вийшло. Типер всі знають, що з книжок хліб смачніший.

1 — Бо по вуйні то люде ще ни помімалі, що вже й пудставувкі за мало, треба дити далій учити. Навіт найбугатши не учили.

2 — Бач, а то ж Кердиль ни барзо і бугати був, а сина вучив на інженера.

4 — То ж я уд його лепі в школі учився, а мушу за плугом ходити. То ж муг би тоже кімсь бути.

2 — Правда, що учони ліпше жице маю. Тулько, що типер тиї дити то і книжок мало читают. Всьо сидят в тих своїх компютерах і телефонах. Скуль вони розуму набируться?

1 — То ж кажут, що типер в тих компютерах розум з цілого світа сховалі, то й ни дивота, що дити всьо там заглядають, їм же ж цікаво.

4 — Ни знаю, що то типер буде. Бо типер, мусіт, вже дити з тою комуркою в гулуві на світ родяться, а путум ни розстаються з єю навіть як ідут срати. А нам старим то вже вуна ду гулуви ни влізе. Тулько того всього навидумувалі, що вуно нам ни путрибне, а мулудії вже биз того жити ни можут.

2 — А паминтаїте, як тиї перши спутники пускалі? Як всі люде казалі, чого то вони на небо пруться, кому то буде потрібне. А типер бач, як хуруше пугоду пукажут. І що скажут, то всьо збувається.

1 — То ж як син звонит ду нас з Америкі, то тоже чириз тиї, що кружаться над зимльою і вуни цілу землю бачат.

2 — Ой, то ж муй Толік пуказував у свуйому компютери нашу хату і цілу гуліцію, і всьо як живое.

4 — Типер то всі барзо розумни сталі, аби оно од того вилікого розуму біди вилікої ни було. Бо з вилікого розуму то і здурити можна.

НОВОЧЕСНИ ВНУКИ

(дид і три баби)

1 — А кулі то буде типер Вилікдень?

2 — Чикай, типер то ще но пульська Вельканоц буде, а наше свято в тому рокові чотири нидилі пузній.

1 — А чому то так інакш називається — в нас виліка день, а в їх виліка нуч?

4 — О, я добре знаю, бо то кулісь в нас на христинах сам батюшка розказував. В нас Вилікдень, бо батюшкі жонати, то їм день довгій, чикают ночи — а ксьондзи ж ни жонати, то їм нуч довжиться. Ой, довго всі сміяліся.

2 — То висьоли батюшка був, мусіт вже пару кілішків випив?

4 — Ну, як же ж на христинах ни випити. Всі висьоли були.

1 — Щось Наді довго нима, а гувурила, що ду нас приїде.

2 — Ну, щось затримало її, може хтось прийшов.

(входить Надя)

1 — А ми тибє вже споминалі, ми з гудинку тут сидимо.

4 — То ж чуть оно мої гости з Білостока пуїхалі. Дайте сісти, бо натупалась.

1 — То тубі внучкі ни пумагають?

4 — Ну, якось просити ни випадає, то ж вуни на якісь викенд приїхалі, одпочивати.

3 — А дочка, вуна тоже ни пумагає?

4 — Іренка ридко приїжджає. Вуна пириважно в нидилю бире дудаткови дижури в шпиталю, бо тугди пудвуйно платят, а вуни ж збирают гроши на бульшу квартиру.

1 — Значит, як ни научила внучкі пумагати, то ду смерти будеш так тупати.

3 — Ой, баби, є на тоє рада. Руказувала муя свучка з Кузави, Верка, що в єї так само було. Вуна була служанкою для своїх білостоцьких внукув. То навіть дид ни витримав і придумав хітру штуку. А вуни в єї такії новочесни, екологічни. Всьо казалі, як то кулісь було добре, ни було того смуроду в містах. Воздух був чистий, а їдло було просте, але здорове, екологічне. Як зубачилі, що баба вкінула ду печи плястикове пуделко по сметані, то розкричаліся, що так ни можна, що трує атмосферу, а за тоє карают.

2 — Ну, бо й правда, люде палят тиї плястики, а вуни ж на правду смирдят.

1 — Вже щораз менш палят, люде помімают. А як часом вкінеш яке одне пуделко, то ще ни біда, на силі воздух чистий, його так хутко ни отруїш.

3 — Чикайте, я ще ни кунчив тоє, що почав. А то було літом. Тиї внукі приїхалі ду дзядкув на дві нидилі. Чириз тиждень, колі тиї внукі вже їм надоїлі, бо навіть їм бабина зупа вже ни барзо смакувала, дид каже: «Ви молодії розумни люде, мусит правду кажете, що колісьне жице то було найздоровше. Ну то й ми уд завтра будем їсти так, як їлі ми кулісь, як булі такії молодії як ви». На другій день, рано, баба напикла гречаникув. Спочатку втишились, що то щось старое, а для їх нове. Пусмакували і троху скривілись. Ну, але з'їлі, бо їм ни випадало уд разу зганити. На обід баба наварила товканиці, якої троху пухльобалі, і ничого ни казалі. А на вичеру був каплун, прикрашони троху олією. Його то вуни тулько пупробувалі і уд разу удлужили ложкі. На другій день всталі вуни раненько і казалі, що їм дзвунили і вуни мусят хутко їхати ду Білостока. Навіть ни схутили пудивітись на приготовльоний бабою сніданок (ха, ха, ха). Вони од'їжджалі, а дид східно ще казав: «Приїжджайте, приїжджайте, ми вас завше будем кормити екологічно».

4 — Ну, і на довго виполошили їх з хати?

3 — Казала Верка, що приїхалі аж пуд Руздво, бо їм барзо захотилося свуйскої купчоної кувбаскі.

2 — Бач, ни дучіняют дісейшого жиця, а старого ни помімают. То ж ніколі наши предкі ни жили ліпш, як нам типер живеться.

3 — І мнуго довш люде типер живут. Кулісь, як кумусь ду сорока літ, то казалі, ще мулодуватий, а в шисдисят то вже булі старикі. А дісяй то і в шисдисят літ никотори баби крутят жорнами як молодіці.

4 — Правда, типер лепі живеться, але чогось на души ни спукуйно. Той світ так хутко міняється, що ни знаїш, що то далій буде. А може то смерть ду нас вже збирається і тому боїмося.

3 — То ж типер в церкві «Многая літа» то ридко спивають, а мнуго частій «Вічная пам'ять».

2 — Бо ж ни знаїш скуль і яка біда ду тебе прийде. Знає-

те, що нидавно внук ду мене сказав, що Бога нима. А йому ще ж оно 16 літ, що вун понімає. Я то так пережила, ду дохтора мусила пуйти, так серце буліло.

1 — А хто ж його так научив?

2 — Ни знаю, скуль то в його взялося. Може з книжок, бо вун то, інакш як кулегі, мнуго їх читає.

3 — То може так бути. Бо кулись в Ілянці жив такий Сахарко і, кажут, що вун од читаня здурив. Вун цілу «Біблію» напаметь знав. Шкоди людям ни робив, ни був зусім дурний, але блудив.

2 — Я ни знала, що вже мні робити, бо батькі якось так муцьно ни перейнялися. То я пупросила батюшку, щоб з їм пугувурив. Буялась, що вун ни схоче пуйти ду батюшкі, а пугодився з ухотою. З гудину з субою гувурилі. Приходить ду хати якісь такий ни висьолий. Ну, я питаю, що батюшка казав, а вун — що старої дугі ни рузогнеш. Я аж заплакала, ну як так можна.

4 — Ну, вун мусіт йому і щось гінше гуворив. Але дісяй батюшкі знають, що мулудії свуй розум мають і з їмі треба осторожно гувурити, бо вуни часом ни дурнийши од батюшкув.

1 — Ну й твуй внук тоже рузумний, добре учиться і шанує нашу мову. Вун же ж ніколі з нами пу-пульську ни гуворит, а кулько старих пісень знає. Бач, а рилігію нашу ни шанує. То ж всі знають, що биз Бога ни ду пурога.

3 — То як же ж биз Бога той світ зрозуміти? Як то може бути так, що світ ни має ни пучатку, ни кунця, що вун завше був і вічно буде?

4 — Людськім розумом того ни пуймеш, то Боже твориння.

СТАРЕЧА ДОЛЯ

(баба і дид — ліжмт)

1 — Щось, батьку, ду нас Павлік дісяй ни приходит, а обіцяв.

2 — Ну, може ще в руботі зустанся. Може ни може.

1 — Може й ни може, але хучий всього знова п'янствує, а про нас забув.

2 — Муцьно ни нарикай, то ж вчора був, мягкой кувбаси нам принюс, вун добрий.

1 — Добрий як твирезий, але як нап'ється, то навіть ду хати ни дасть ради дуйти, плути пудпирає. Що ж тугди люде про нас гуворат.

2 — Бач, Буг ни дав їм діток, то вуни горе так запивають, бо ж Лена тоже чарку любит. Юй же ж буліт, що мамую ни стала.

1 — То я їм прощаю, але шкода, що така доля нам дусталась. Бо про Питра то вже й гувурити ни хочиться. Нидобри вун і для нас, і для люди. Тулько соромит наше ім'я.

2 — Ой, ни вдаліся нам, Настю, наши сини. Шкода, що дочкі в нас нима, і тобі було би льокший.

1 — Ну, нічого. Але внучку маїмо файну, а тупати я ще могу, хата тепла, маїмо що їсти, нихто нас ду руботи ни жине. Слава Богу, можна жити. А наши ж батькі мучилися ду смерти і рано помиралі. А ми вже старенькі, аби оно здоров'є було.

2 — О, то ж то. А його вже нима. Щось мні знова в грудях муцьно запикло.

1 — Ой, то я зара ду дохтора пудзвуню. Хай приїде і дасть тобі укол, то льокший буде.

2 — Ни треба, ни треба. Приїде, і знова 50 злотих давай. Вмирати треба. Мусіт прийшла вже моя пора.

1 — (обиймає чоловіка) Ой, ни вмирай, Данилку, ни вмирай. Як же ж я биз тебе буду жити.

2 — О, вже мні трошу удишло. А вмирати мні ще ни хочеться, бо ти для мене така добра.

1 — А чого ж маю бути кепська?

2 — То ж я для тебе ни завше був добрий, трошу буянив.

1 — Що було, то пруйшло. Треба кепське забути, тулько добре пам'ятати.

2 — Мні всьо румно треба буде хутко вмирати, а ти Насця муцьно ни бідуй, якось проживеш. То ж вдовиць типер що в другуй хаті, ни ти будиш перша і, якось, всі дають ради. Гурш, як чулувік зустанється сам, а ни вміє ни зварити, ни постирати, і ходит, як той задрипанець.

1 — Правда, бабам льокший. Але самому в хаті то ни добре. Нима з кім і слова заговорити. Сам один чулувік щасливи ни буде, хоча і всього йому ніби хватає.

2 — А як ще чулувік трошу глухий, то навіть тилівізор і радіво ни пуможе. То ж там так хутко гуворат, що чулувік і ни пуйме про що. А то ж радіво то пириважно старії люде слухають, то повинни гуворити виразно і пумалу, а ни стріляти словами як з пуліміюта.

1 — То ж пудивись на Нінку Ваврусьову. Живе сама в кунці гуліці. Мало хто ду єї заглядає, бо всі колеганкі вже повмиралі. Син десь раз в місяць приїде з Кракува. Пурадку трошу зробит на пудвурку, нанисе дров ду хати, день пубуде і од'їжджає. А юй же ж за див'яносто, глухая і очі вже слабо бачат. Тамтого тижня я була в єї. Сидит коло печи і цілий день паліт тії дрова. Ой, як втишилася. Гудинку пугувурилі. Паметь ще добру має. І пужалілася, бідна, мні. Каже: «Ну кулько я могу так сидити і цілий час в той огонь дивітись, бо худити мні тяжко, а читати вже очі ни світят. А часом, як зробиться слабо, то і нима куму вуди пудати».

2 — Ну і часом так, биз живої души при собі, самотньо вмирають, як старая Чигунянка. Дочка її добре дуглядала. Щотижня приїжджала з Білостока. Вуна руказувала, що як останній раз од'їжджала в ниділю і прощалася, то мати так муцьно, як ніколі, пригорнула її ду себе і сказала: «Доню, я вже мусіт тебе бульш ни зубачу». А вуна ни поняла, що мати вже чує смерть, сказала: «Приїду, приїду, мамо». І чириз три дні мати померла. А дочка і дісяй, руказуючи, плаче, що ни зусталася з матерею, а пуїхала ду руботи. Ни дай, Боже, самому вмирати.

1 — Ну, добре як є дочка, дугляне матера, а як нивістка, то всяк буває.

2 — Ой, в мене зулутая нивістка, барзо добре глядит чулувіка, то може і мене дугляне.

1 — А типер же ж дити в нуки пороз'їжджалися пу світі, то самотніх люди мнуго.

2 — Бач, всі хочут дужити ду старості, а як доживем, то починаєм нарикати. Бо й куму ж ми старії путрибни. Типер всьо мулудії — жондят, працюють, купують, їздят.

1 — То так вже той світ Божий створани. Старость то хвороба смертельна. Старії мусят вмирати і давати місце внукам і правнукам, бо інакш то би люде ни пумістилися на тому білому світі. Всьо, що народилося, мусит померти. Пропадають навіть гори і мора, а що вже гуворити про чулувіка чи дерево.

Дід Микола

«По-мойому»

То не має биті велика література, бо і я невелика. То має биті так совсієм по-свойому, значит по-мойому. Бо у нас «своїє» говорили на тих, што з родніє мами, тата, дідка чи бабці. Але той «свуй» мусіт биті «муой». Значит такій передумани, пережити, перетравляни, можна сказати, што такій од середини души.

Знаю троху стариїших слув тієм, што я пуозно уроділась, а муой дідка і бабця довго жили. Такім способом я жила якби в інній епоці. То була і моя епока. Муой язык, моя говуорка.

Одкуоль помню, я говорила по-свойому. На Дуольнум усіє так говорили. Послі я зобачила, што одни ходят до церкви, другі до косцьола, але не мієло то жадного значення. Всіє говорили однею говуоркою.

До школи я пушла у шиєсть літ. Але коб зостати учньом, мусіла здати егзамін. Треба було умієти читати, писати, лічити, розказувати. І тут, при розказуванні про тое, што на образкові, якій пані показала, забракло мніє слова по-пуольську. Але знала по-свойому. Ходіло про тое, што собачка бив запрежани у са-

ночкі і тієм не муог бігчи з інними. Я замовкла, але тішина раз два мене змучила, то сказала «бо вуон запрежани». І одразу льокшей стало. То не било одне слово, которого я не знала. На іннім рисункові була кочерошка до пліти, а скуоль я могла знати, што то «pogrzebacz»? Бабця мене забірала на «pogrzebu», але кочерошкі там не било. Кочерошка перешла. Егзамін пушов добре і я була у школі. Усьо понімала, што пані говорила і учні, мнуого читала. Якось собіє порадила, хоч у клясі нас било аж сорок п'ять.

Як я була у другуй клясі школи podstawowej, увелі білоруські язык. Але я його не училась. Мама сказала, што білоруські то не наш і його нам не треба. Але інні діті пушли на білоруські. Чуть не усіє тие, што і до церкви ходілі. Послі зачали говорити, што уни «Białorusy». А я хто? Я зсюол! А я по-свойому! На щасце дідка читав мнуого книжок. І колеговавсе з батюшком, котори уже не служив у церкві, бив емеритом. Обадва дискутовали про тое, што в книжках, што на свієті, в радівові «Wolna Europa», а я слухала. Уни не говорили, што «Białorusy», уни даліє говорили по-свойому. Я так само по-свойому. Так і зостало, говору по-свойому, бо люблю по-мойому.

Христина КОСТЕВИЧ

Uwolnienie języka

Zakończenie ze str. 1

Jedno z nich, „W Bielowieżskiej puszcze”, spopularyzowane zostało przez publikację w małym kilka wydań zbiorze „Po ruskiej ziemi” (zawierał „szkice geograficzne i obrazy dla czytania w rodzinie i szkole”), jednak o etnicznych realiach świadczą tutaj tylko imiona – bohaterem opowieści jest Hryčko, syn Wawryna Borowika. W polskojęzycznym piśmarstwie Tokarzewicza i rosyjskojęzycznym Kraskowskiego możemy więc co najwyżej doszukiwać się pewnej analogii do twórczej biografii Mykoły Hohola, który umyślił zdobyć literackie laury jako rosyjskojęzyczny pisarz Nikołaj Gogol.

Podobna sytuacja była w południowej, dla bielszczan zabużańskiej, części Podlasia, gdzie język ukraiński też pełnił co najwyżej rolę lokalnej osobliwości w literaturze polskojęzycznej, czego przykładem jest chociażby „Iwanko. Powieść Leona Kunickiego” (Warszawa 1860), którą prof. Feliks Czyżewski omawiał na ubiegłorocznej VI Podlaskiej Ukraińskiej Konferencji Naukowej – referat „Uwagi o dziewiętnastowiecznym słownictwie południowego Podlasia (na podstawie twórczości Leona Kunickiego, 1828-1873)”. Na należących obecnie do woj. lubelskiego i mazowieckiego terenach Południowego Podlasia język ukraiński rozbrzmiewa już nieczęsto, co jest skutkiem politycznych kataklizmów, które spadły na tutejszych ukrainofonów pomiędzy latami 60. XIX w. a 40. XX w., lecz właśnie tutaj najwcześniej wyswobodził się on z roli „koloryzujące-

go dodatku” – najbardziej zasłużoną postacią jest urodzony w 1867 r. w Hannie Wasyl Ostapczuk, piszący pod pseudonimem Waško Tkacz, którego wiersze po 1905 r. pojawiały się w wydawanych w Chełmie broszurach i periodykach, zaś szkic „Беликдень на Підляссі” trafił nawet na łamy dziennika „Громадська Думка”, pierwszego tego typu ukraińskojęzycznego periodyku w Kijowie. W północnej części Podlasia pierwsze próby literackie w języku ukraińskim pojawiły się dopiero w latach 50. i 60. XX w. na łamach ukazującego się do dzisiaj tygodnika „Наше слово”, wówczas organu Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego i w wydawanym przez to stowarzyszenie almanachu „Український календар”. Były to jeszcze epizody bez następstwa, lecz w latach 70. i 80. pojawił się szereg osób piszących różnymi wariantami języka ukraińskiego, głównie poezję.

Prace nadesłane na Podlaski Konkurs Literacki „Piszemo po swojomu”, których publikację rozpoczęliśmy w poprzednim numerze i będziemy kontynuować w kolejnym, nie są więc nowością, ale rozszerzeniem obszaru „wyzwolonego języka”, tym bardziej że zdecydowana większość uczestników konkursu dotąd była na naszych łamach nieobecna. Przy tej okazji warto wspomnieć jeszcze o lokalnej literackiej rocznicy, w tym roku mija bowiem 40 lat od publikacji pierwszego z sześciu roczników almanachu „Наше слово” – wprawdzie było to wydanie niewielkie objętościowo, w postaci kserowanego maszynopisu, lecz z jego łamów po swojomu przemówiło kilkanaście osób, przy czym z obu podlaskich brzegów Bugu.

Jurij HAWRYLUK

Українсько-церкiewny napis na krzyżu koło cerkwi w Koźlikach n. Narwią

фото Ю. Гаврилюка

З організованого життя над Бугом і Нарвою

Союз українців Підляшшя

Рейд «Пудляше»

12 серпня відбувся 16-й Рейд «Пудляше». Цього року його учасники поплили байдарками по річці Буг – почали на пляжі у Серпелицях в гміні Сарнаки Мазовецького воєводства, а завершили в селі Турна Мала – під мостом на Бугу – в гміні Сім'ятичі. Загалом вони подолали на байдарках близько 16 кілометрів.

Цього року в рейді взяло участь 28 осіб, при чому не лише з Підляшшя, але й з Мазур, Варшави та інших місць у Польщі. Це була чудова можливість зустрітися, інтегруватися, подивитися красиві надбужанські краєвиди, а також активно провести вільний час на землях, які в давньому минулому були частиною Київської Русі.

Цьогорічний рейд був поєднаний із акцією допомоги постраждалим солдатам української армії. Його організатори та учасники долучилися до благодійної акції зі збору коштів на

протези для українських воїнів, які втратили кінцівки на війні з російським агресором.

Організаторами рейду були Лука Чижевський та Ігор Вереміюк з Союзу українців Підляшшя, дякуючи яким відродилася традиція літніх зустрічей туристичного характеру, в яких бере зараз участь не лише молодь, але й всі покоління підляських українців.

Концерт української музики в Кноридах

27 серпня біля сільської світлиці в Кноридах відбувся святкування 90-річного ювілею місцевої добровільної пожежної команди. До проведення заходу долучився Союз українців Підляшшя, який в рамках відзначень зорганізував концерт української музики (на фото).

У недільний сонячний день у Кноридах було багато пропозицій для цілих сімей, як дітей, так і дорослих. Євген Рижик презентував присутнім вистав-

ку архівних фотографій з села, а місцевий гурток сільських господинь підготував смачні страви. Були подяки та нагороди для пожежників, ювілейний торт, презентації пожежної добровільної команди, а під час концерту можна було послухати українських пісень та подивитися українські танці. Виступили: «Родина» з Дуб'яжина, Український

ансамбль пісні і танцю «Ранок» з Більська, «Думка» з Більська, «Кресовки» з Гайнівки, «Вервочки» з Вуорлі, «Хабри» з Нарви, дует Анна та Агата Решетников та солістки: Ніколя Голодок, Лідія Панасюк, Юлія Панасюк, Катерина Якачук. На закінчення відбулася танцювальна забава.

Концерт української музики в рамках ювілею 90-річчя добровільної пожежної команди в Кноридах відбувся в рамках завдання «Фестивалі української культури і традиції на Підляшші» за кошти дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

«Джерела»

16 вересня в Гмінному осередкові культури в Черемсі відбулися «Джерела – українські традиції і трансформації». Це один із трьох щорічних фестивалів Союзу українців Підляшшя, метою якого є презентація української традиційної культури регіону.

На концерті прозвучали найдавніші підляські пісні у виконанні як носіїв місцевої традиції, так і представників молодого покоління. Можна було послухати та подивитися виступи таких виконавців, як: співоча група з Добриводи, Український фольклорний ансамбль «Гілочка» з Черемхи, «Родина» з Дуб'яжина, «Добрина» з Білостока, «Думка» з Більська та сім'я Шеретухів. Свій дебют на сцені в рідній місцевості мала танцювальна група «Гілочки». Раніше діти з Черемхи виступали з танцями, між іншими, в Дубичах-Церковних і Кліщелях.

Невід'ємним пунктом програми «Джерел» є кож-

ного року презентація традиційного підляського обряду. Тим разом народний колектив «Малинки» з Малинник представив обрядову сценку «Як колись квасили капусту». Жінки показали, як традиційним сільським способом готували квашену капусту на весілля. Була не тільки презентація колишнього заняття підляських господинь, але й розмови та малиницькі традиційні пісні.

На завершення фестивалю у фольковій частині заходу загравав варшавський гурт «Монисто», який уже відомий на Підляшші з виступу на «Вечорі колядок» у Білостоці.

«Джерела – українські традиції і трансформації» відбулися в рамках завдання «Фестивалі української культури і традиції на Підляшші» за кошти дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП та при підтримці Гмінного управління в Черемсі.

«Свято картоплі»

23 вересня біля сільської світлиці в Дуб'яжині в гміні Більськ відбулося «Свято картоплі». Це щорічний захід організований місцевим фольклорним ансамблем «Родина», який діє при Союзі українців Підляшшя, а також гміною Більськ.

Традиційно на імпрезі можна було скуштувати смачної печеної картоплі, а також послухати концерту музичних ансамблів, які мають у своєму репертуарі українські пісні. Заспівали господарі свята – ансамбль «Родина», а також «Добрина» з Білостока, «Вереси» з Вилінова, «Луна» з Парцьова, «Ранок» з Більська та «Вервочки» з Вуорлі.

Підляський науковий інститут

Бібліотека Інституту збагатила виданнями Товариства Спадщина Підляшшя

У липні 2023 р. бібліотека Підляського наукового інституту збагатила цікавими виданнями Товариства Спадщина Підляшшя. Серед них книги: «Підляські страви з хлібною печі», «Добриводський гербарій» та календар Товариства на 2023 рік з мотивами традиційної кулінарної культури Підляшшя. Для бібліотеки ПНІ були також передані книги: Йоанни Сапежинської «Вітово картина минулого століття» та «Традиційний сад Порадник Садовничий» Іжегожа Годуна.

Публікація творів лавреатів конкурсу «Пішемо по-свойому»

Наприкінці липня твором Христини Костевич «По-моєму» започатковано публікацію текстів творів переможців Підляського літературного конкурсу «Пішемо по-свойому» на Інтернет-сайті Підляського наукового інституту, які поширювалися також на сайті партнера при організації конкурсу – Союзу українців Підляшшя. Раніше, протягом червня,

на сайті ПНІ публікувалися фрагменти творів здобувачів перших місць в окремих категоріях у формі відео-записів. Це промоція літературних творів, створених українськими говірками Підляшшя, популяризація конкурсу та вихід до широкої аудиторії з літературою, написаною «по-свойому». Конкурс відбувся як одна із трьох дій публічного завдання «Промоція української мови та культури Підляшшя», що фінансується з коштів Національного інституту свободи – Центром розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки.

Друге засідання Капітули Підляської науково-літературної нагороди

1 серпня в Більську відбулося друге в цьому році засідання Капітули Підляської науково-літературної нагороди. У склад Капітули входять особи, вказані управами суб'єктів, що заснували Нагороду, тобто Підляського наукового інституту та Союзу українців Підляшшя: д-р Андрій Артем'юк, Лука Бадовець, д-р Андрій Єскатеринчук,

д-р Григорій Купріянович. Метою Підляської науково-літературної нагороди є промоція української мови та культури Підляшшя шляхом вшанування та нагородження людей, які відіграють важливу роль у функціонуванні, дослідженні та розвитку української культури та мови Підляшшя. Нагорода була встановлена минулого року Підляським науковим інститутом та Союзом українців Підляшшя. У 2023 р. присуджувалася вона вдруге.

На 2-му засіданні Капітула прийняла вступні рішення щодо кандидатів на лавреатів Нагороди в окремих категоріях: «Літературна творчість», «Наукова діяльність», «Популярно-наукова діяльність», «Публіцистична творчість». Заснування та присуджування Нагороди є однією із трьох дій публічного завдання «Промоція української мови та культури Підляшшя», що фінансується Національним інститутом свободи – Центром розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWE-FIO на 2021-2030 роки.

Відкрито можливість зголошень на VII Підляську українську наукову конференцію

7 серпня відкрито можливість зголошень на VII Підляську українську наукову конференцію «Роль міст в минулому Підляшшя» (до 500-річчя надання міських прав Кліщелям), яка відбудеться в листопаді 2023 р. у Більську та Кліщелях.

Центральною темою VII Підляської української наукової конференції буде роль міст в минулому Підляшшя. Приводом для цього є 500-річчя надання міських прав Кліщелям. Підляські міста відіграють особливу роль в історії, стаючи не лише регіональними адміністративними, політичними чи релігійними центрами, важелями економічного розвитку і обміну товарами, але також місцями, які виконували та виконують важливу роль в розвитку та збереженні культури і освіти, саме там формуються інтелектуальні осередки та зароджуються нові ідеї. Міста були і є місцями зустрічі різних етносів, релігій, культур, мов та традицій, природним шляхом набуваючи багатокультурного ха-

рактеру. Проте – в умовах культурної домінації однієї з культур – саме в містах відбуваються прискорені асиміляційні процеси та, нерідко, маргіналізація культури та мови корінного населення. Конференція відбувається завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації Республіки Польща, за підтримки Бургомістра Кліщель, завдяки підтримці приватних осіб та за підтримки Посольства України в Республіці Польща, Бургомістра міста Більськ на Підляшші, Бургомістра міста Гайнівка, Війта гміни Більськ на Підляшші. Спонсорами конференції є: Fundacja Arhelan – Społecznie Odpowiedzialni, Polska Sieć Sklepów „Arhelan”, Agencja Wydawnicza „Eko-press”, J.W. Zakład Transportowy.

Започатковано громадження матеріалів виборчої кампанії 2023 року у Підляському архіві

У серпні у Підляському архіві започатковано громадження матеріалів виборчої кампанії 2023 р., зокрема виборчі матеріали скеровані до місцевого православного українськомовного населення та створені кандидатами, які хочуть його представляти. До Підляського архіву, що

діє в рамках Підляського наукового інституту, потрапили тоді перші матеріали виборчої кампанії до Сейму та Сенату Республіки Польща, як друковані, так і в електронній формі. Матеріали, які створені під час виборчої кампанії, що заохочували до голосування за кандидатами з різних списків (афіші, буклети, газетки, листівки) – це цінні документи громадського життя, які засвідчують про важливу сферу життя Підляшшя.

Директор ПІН взяв участь у фіналі проекту «Пісні пограниччя зі спадщини Івана Ігнатюка в Музеї люблінського села в Любліні»

2 вересня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович взяв участь у фіналі проекту «Пісні пограниччя зі спадщини Івана Ігнатюка в Музеї люблінського села в Любліні». У рамках проекту використали багату колекцію українських пісень Південного Підляшшя, які зібрав Іван Ігнатюк (1928-2013), український фольклорист, етнограф, поет і організатор українського національного життя, родом із села Данці. Організатором заходу був Музей люблінського села в Любліні, а співорганізаторами – Інститут

культурології Університету Марії Кюрі-Скłodовської, Товариство Спадщина Підляшшя та Товариство музейників під відкритим небом у Польщі.

Фінал проекту розпочався науковою панеллю, на якій було представлено дослідження польсько-українського культурного пограниччя. Доповіді представили: проф. Фелікс Чижевський, проф. Ян Адамовський, д-р Беата Максимюк-Пацек, д-р Ева Гроховська та Улита Харитонюк, модерувала панель д-р Агата Кусто. Після неї відбувся концерт, під час якого були представлені, зокрема, пісні зібрані Іваном Ігнатюком. Виступали групи з майстер-класів Кароліни Деманюк (Довгоброди) і Еви Гроховської та Ніни Явдосюк (Добривода) і Улити Харитонюк, а також співочий гурт «Яжембіна» із Заблоття та чоловічий ансамбль «Зволані».

Під час фіналу проекту українське середовище спільно з директором ПНІ представляли: Христина Луцюк, авторка першого популярного пісенника українських підляських пісень «Над Бугом і Нарвою» та Мирослав Луцюк, член Головної управи Українського Товариства.

Директор ПНІ взяв участь у «Національних читаннях»

9 вересня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович взяв участь у «Національних читаннях» у Більську. Цей захід відбувається щорічно під патронатом Президентського подружжя. У 2023 р. по всій Польщі читали фрагменти роману Елізи Ожешко «Над Німаном». «Національне читання» органі-

зувала Міська публічна бібліотека в Більську і відбулося воно в Музеї Малої Батьківщини в Студзіводах. Фрагменти «Над Німаном» читали, м.ін. Більський староста Славомир Снарський, Більський віцестароста Пьотр Божко, бургомістр Більська Ярослав Боровський, представники поліції, пожежників, лісовиків, учні II Загальноосвітнього ліцею з білоруською мовою навчання ім. Я. Тарашкевича в Більську, представники місцевих культурних установ та громадських організацій. Захід завершився презентацією про Елізу Ожешко, яку представила директор Міської публічної бібліотеки в Більську Івона Белецька-Влодзіміров. Захід супроводжувався музикою у виконанні інструментально-вокального гурту під керівництвом Дарія Фіоніка, власника скансену у Студзіводах.

Підляська науково-літературна нагорода за 2023 рік

12 вересня Капітула Підляської науково-літературної нагороди на своєму третьому засіданні прийняла рішення про присудження Підляської науково-літературної нагороди за 2023 рік. Лавреатами стали: у категорії «Літературна творчість» – Євгенія Жабінська, у категорії «Наукова діяльність» – Василь Назарук, у категорії «Популярно-наукова діяльність» – Мирослав Степанюк, у категорії «Публіцистична творчість» – Юрій Місіюк. Після засідання Капітули відбулася пресконференція для медіа, на якій проголошено лавреатів Нагороди. Заснування та присуджування Нагороди є однією із трьох дій пу-

блічного завдання «Промочія української мови та культури Підляшшя», що фінансується Національним інститутом свободи – Центром розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки.

Детальніше про Нагороду за 2023 р. та її лавреатів – у цьому номері «НБіН» на с. 2.

Презентація лавреатів Підляської науково-літературної нагороди за 2023 рік

Протягом вересня та жовтня на Інтернет-сторінці Підляського наукового інституту проводили презентацію постатей лавреатів Підляської науково-літературної нагороди за 2023 рік. Поміщено там лавдації про всіх лавреатів з фотографіями, які ілюстрували їхню активність та життя.

Директор ПНІ виступив з доповіддю на конференції «Українці та їхні сусіди протягом століть» у Перемишлі

16 вересня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович взяв участь у IV Міжнародній науковій конференції «Українці та їхні сусіди протягом століть: політика, економіка, релігія, культура та повсякденне життя». Науковий захід відбувся у знаковому для української громади місці – Українському Народному домі в Перемишлі. Організатором циклічної конференції є Українське історичне товариство в Польщі. У конференції взяли участь понад 30 дослідників з Польщі,

України та Чехії. Засідання проходили у п'яти секціях. Одна із них стосувався акції «Вісла». Під час її засідання дослідник з ПНІ д-р Г. Купріянович виступив з доповіддю «Реакція Православної Церкви на акцію „Вісла“». На завершення конференції відбулася доповідь голови Перемиського відділу Об'єднання українців у Польщі Ігоря Горківа «Народний Дім – Український Дім у Перемишлі. З історії будівлі», нагородження медалями Українського історичного товариства в Польщі «Сторож пам'яті» та авторський вечір проф. д-ра Ігоря Галагіди «„Пам'ятаючи про кожну людину...“». Особові українські втрати в польсько-українському конфлікті 1939-1947 рр. (в межах повоєнної Польщі)».

5-та річниця смерті Богдана Мартинюка

22 вересня в варшавському митрополитальному соборі св. Марії Магдалини була відслужена урочиста панахида за бл. пам. Богдана Мартинюка у зв'язку з 5-тою річницею його смерті.

Богдан Мартинюк був видатним лікарем і відомим українським діячем, який проводив шіроку діяльність передусім щодо догляду за пам'ятками церковного мистецтва, а також його популяризації серед дітей та молоді. Протягом багатьох років він співпрацював з багатьма людьми з Підляшшя. Помер у 2018 році.

Панахиду за бл. пам. Богдана та його батьків совершив настоятель православної кафедральної парафії св. Марії Магдалини у Варшаві протопресвітер Анатолій Шидловський, який багато років був

знайомий з Б. Мартинюком і співпрацював з ним. У своєму слові священник згадав покійного як видатного лікаря, відданого своїм пацієнтам, та особу заслужену для порятунку пам'яток церковного мистецтва. На панахиді у варшавському соборі зібралися друзі, знайомі та співпрацівники Покійного, які прибули з Варшави, Білостока, Гайнівки та Люблина. На богослужінні був присутній м.ін. директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович.

Після смерті Богдана Мартинюка значна частина його спадщини була передана до Підляського архіву, який діє у структурі Підляського наукового інституту. Створений у Підляському архіві особовий фонд Богдана Мартинюка надзвичайно різноманітний і включає листи, листівки, фотопластинки, слайди, фотографії, особисті документи, документацію пам'яток церковного мистецтва, записки, статті, нагороди і відзнаки. Як частину спадщини Б. Мартинюка до архіву також передано стенди виставок, організованих очолюваною ним Громадською комісією охорони пам'яток церковного мистецтва при Товаристві охорони пам'яток.

Товариство Спадщина Підляшшя

Виплітали з соломи

1 серпня у Загороді в Козликах над Нарвою відбулися другі відкриті майстер-класи з соломоплетіння, спрямовані як до молоді, так і до дорослих. Їх учасники вчилися виплітати з соломи різні вжиткові предмети.

Заняття повів Миколай Петручук, родом з села Гра-

Відбулася перша літературна зустріч переможців конкурсу «Пішемо по-своєму»

24 вересня у Міській публічній бібліотеці у Більську відбулася перша літературна зустріч переможців Підляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму», проведеного Підляським науковим інститутом у партнерстві з Союзом українців Підляшшя. На зустрічі були присутні четверо переможців конкурсу «Пішемо по-своєму»: Олена Алексюк – лауреатка I місця в категорії «Драма»; Агнешка Данилюк – лауреатка III місця в категорії «Поезія»; Юрій Плева – лауреат I місця в категорії «Проза» та Валентина Ващук – лауреатка I місця в категорії «Спогади». Це були представники різних поколінь, а також автори різних літературних жанрів. Зустріч вів Юрій Гаврилюк. Конкурс відбувся як одна із трьох дій публічного завдання «Промоція української мови та культури Підляшшя», що фінансується з коштів Національного інституту свободи – Центром розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки.

бовець у гміні Дубичі Церковні. Плетінням він займається понад 50 років, а перед ним цим ремеслом займалися його батьки. У минулому соломоплетіння це було традиційне заняття селян, яке в післявоєнному періоді підляшани почали використовувати з комерційною метою – плетіні з соломи коробки ішли, передусім, на експорт.

Майстер-класи організувало Товариство Спадщина Підляшшя у співпраці з Товариством друзів скансену в Козликах.

23 вересня третя вже відкрита зустріч з народним підляським майстром, присвячена соломоплетінню, пройшла в осідку товариства в Пухлах.

Заняття відбувалися в рамках проєкту «З соломоми та лози – кошикові майстер-класи з Миколаєм Петручком», що його реалізує Товариство Спадщина Підляшшя у рамках завдання «Майстер традиції» дякуючи дотації Міністра культури і національної спадщини за кошти Фонду промоції культури.

У рамках ініціативи проходять щотижневі майстер-класи для постійної групи в Гайнівці, окрім того є організовані відкриті зустрічі для всіх зацікавлених у різних місцевостях Підляшшя.

Цілий проєкт почався у **травні** та закінчиться виставкою праць Миколая Петручука та учасників майстер-класів, яка буде презентована в **грудні** в Гайнівці.

Майстер-класи вишивання

8 серпня в Гмінному осередку поширення культури в Нурцю-Станції відбулися майстер-класи з вишивання гладдю (на фото). Їх учасники прикрашали різні предмети повсякденного вжитку – тканини, одяг, сумки – орнаментами, які інспіровані релігійними мотивами, зокрема з підляських обрядових рушників. Зустріч повела Улита Харитонюк.

29 серпня такі ж самі майстер-класи з вишивання відбулися у Міському осередку анімації культури у Василькові.

Обидві зустрічі організувало Товариство Спадщина Підляшшя у співпраці з місцевими осередками за кошти Міністра культури і національної спадщини в рамках програми Національного центру культури: ЕтноПольща. Едиція 2023.

Зустріч з травами в Нурцю-Станції

8 серпня в Гмінному осередку поширення культури в Нурцю-Станції, при нагоді майстер-класів з вишивання, відбулася фло-

ристична зустріч, яку проводила Улита Харитонюк. Розпочалася вона прогулянкою, під час якої учасники проєкту вчилися розпізнавати трави та лікарські рослини. Вдалося їм знайти понад 30 різноманітних рослин. Потім в осередку культури вони готували картки для гербарію з різними рослинами та зібраних трав робили трав'яні чаї.

Майстер-класи організувало Товариство Спадщина Підляшшя у співпраці з Імінним осередком поширення культури в Нурцю-Станції за кошти Міністра культури і національної спадщини в рамках програми Національного центру культури: ЕтноПольща. Едиція 2023.

«Її величність кропива»

30 серпня в осідку Товариства Спадщина Підляшшя в Пухлах відбулися трав'яні майстер-класи (на фото *вгорі*). Героїнею зустрічі була звичайна рослина, яку росте вздовж сільських і міських доріг та про яку варто знати, адже вона має багато хороших властивостей, тобто кропива.

Заняття під гаслом «Її величність кропива» проводила Агнешка Примака – ентузіастка життя в гармонії з природою, дипломований травник та фітотерапевт. Вона роками керує Трав'яною колонією в білоруськомовних Книшевичах у Сокульському повіті, а також проводить майстер-класи з травництва.

Під час майстер-класів у Пухлах їх учасники збирали насіння кропиви та дізнавалися, чим вони такі цінні і чому варто вводити їх у раціон. Із зібраного насіння вони зробили кропив'яну сіль та готували коржі з насінням кропиви. Плоди кропиви – це ще й косметична бомба, дуже поживна та протизапальна. Тому присутні в Пухлах зробили пілінг з насінням кропиви, який кожен міг взяти додому.

9 вересня в Пухлах пройшли чергові майстер-класи з трав з Агнешкою Примакою. Тим разом їх учасники готували рослинний антибіотик, який є поєднанням живого оцту (зазвичай яблучного) і меду. До цього натурального еліксиру вони додавали трави та овочі, які мають антибіо-

тичні, зігріваючі та протизапальні властивості, чимово допомагають при всіх видах застуди та підвищують імунітет. Це були: цибуля, часник, імбир, хрін, перець чилі, куркума – все, що можна знайти вдома або купити в продуктовому магазині.

Виготовлений з Агнешкою Примакою еліксир має сильні очисні, антибактеріальні, противірусні та протигрибкові властивості. При регулярному вживанні зміцнює імунітет і знімає симптоми застуди. Лікує багато хронічних запалень і захворювань. Показує кровообіг і очищає кров. Допомагає при інфекціях.

Під час майстер-класів їх учасники мали й можливість скуштувати трав'яні чаї з доступних восени трав. Робили також вершкове масло, повне трав, ароматне та корисне, з легкосасвоюваним лютеїном.

Зустрічі пройшли за кошти Міністра культури і національної спадщини в рамках програми Національного центру культури: ЕтноПольща. Едиція 2023.

«Хороши наш коровай...»

1 вересня в сільській світлиці в Добриводі відбулася кулінарно-співоча зустріч під гаслом «Хороши наш коровай...» (на фото). Взяло в ній участь коло 30-ти осіб – як дорослих, так і дітей. Були місцеві та приїжджі з Гайнівки, Білостока та більш віддалених місцевостей. Вчилися вони готувати і пекти весільний коровай. Були й традиційні весільні пісні та приспівки. Майстер-класи повели найстарші співачки цього села, учасниці співочого ансамблю з Добриводи: Ніна Явдосюк та Валентина Климович.

Організатором заходу була Пушанська школа традиції, ведена вже четвертий рік Товариством Спадщина Підляшшя, у співпраці з Національним інститутом музики і танцю в рамках Програми Академії Кольберга 2023, що її веде Форум традиційної музики та Майстерня традиційної музики і танцю. Партнерами події були Міський осередок культури, спорту і рекреації в Кліщелях та Гурток сільських господинь у Добриводі.

Завершення проєкту присвяченого пісням з колекції Івана Ігнатюка

2 вересня в Люблині відбулася наукова панель, яка підсумовувала проєкт «Співи пограниччя зі спадщини Івана Ігнатюка в Музею люблинського села». Взяли в ній участь: проф. д-р габ. Фелікс Чижевський (славіст, діалектолог, етнолінгвіст), проф. д-р габ. Ян Адамовський (лінгвіст, фольклорист і культуролог) та д-р Беата Максим'юк-Пацек (культуролог і дослідниця обрядів Люблинщини та Підляшшя), а також викладачі майстер-класів співу, які проходили в рамках проєкту: д-р Єва Іроховська та Улита Харитонюк. Відбувся також концерт, під час якого виступили: співочий колектив «Jarzębina» із Заблоття та групи з майстер-класів співу, що проходили в рамках проєкту, м.інш. група Ніни Явдосюк з Добриводи та Улити Харитонюк. Під час танцювальної забави заграла капела «Kwadryl».

Проєкт був присвячений пісням з колекції укра-

їнського дослідника Івана Ігнатюка, який записував фольклор, зокрема, українських мешканців рідного йому Південного Підляшшя. Фольклорист побував також у північній частині регіону та відомо, що свої дослідження вів, між іншими, у Добриводі.

Проєкт співфінансувало Міністерство культури і національної спадщини з Фонду промоції культури. Одним із його співорганізаторів було Товариство Спадщина Підляшшя.

Лірика з Малинник

15 вересня в Малинниках відбулися майстер-класи з Вірою Ничипорук, видатною співачкою, учасницею місцевого гурту «Малинки». Це була зустріч, присвячена, насамперед, ліричним пісням на різноманітну тематику, від жартиливих до сумних пісень про проминання.

Майстер-класи пройшли за кошти Міністра культури і національної спадщини в рамках програми Національного центру культури: ЕтноПольща. Едиція 2023.

Діти у Сім'ятичах знайомилися з танцями з Підляшшя

22 вересня в Садочку № 5 у Сім'ятичах «У зачарованому лісі» відбувся концерт «Мелодії Підляшшя», поєднаний із грами та музичними забавами, спертими на регіональні мелодії, для 5- та 6-річних дошкільнят. На музичну подорож по регіоні запросила сім'ятицьких дітей капела «Батарея» з Білостока.

Зустріч відбулася як частина проєкту Товариства Спадщина Підляшшя, що фінансується Міністром культури і національної спадщини в рамках програми Національного центру культури: ЕтноПольща. Едиція 2023.

Танцювальна забава в Добриводі

22 вересня в сільській світлиці в Добриводі відбулася танцювальна забава, поєднана з музичним концертом та товариською зустріччю. Виступив місцевий колектив, який діє при Гурткові сільських господинь, були також спільні співи і танці разом із капелою «Батарея» з Білостока.

Забаву організувало Товариство Спадщина Підляшшя, та профінансовано її за кошти Міністра культури і національної спадщини в рамках програми Національного центру культури: ЕтноПольща. Едиція 2023.

Товариство друзів скансену в Козликах

Меандри з українськими піснями і танцями

20-27 серпня у Загороді в Козликах над Нарвою відбувалися «Меандри — Літня школа традиції» (на фото). Головним організатором події був Підляський інститут культури в Білостоці, а партнером у проєкті — Товариство друзів скансену в Козликах.

У рамках заходу **21-26 серпня** проходили майстер-класи з традиційного українського співу в трьох групах — одній початковій та двох середніх, а також майстер-класи танцю. Заняття відбувалися на природі, як на території скан-

сену, так і поза ним, між іншими, коло пам'яткової церкви св. Миколая в Козликах.

З початківцями, які вчилися співати, а також з танцюристами працювала Оксана Бут, доцент ка-

федри звукорежисури Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І. Карпенка-Карого, композиторка, фольклористка, художній керівник етно-гурту «Буття» (на фото). Вона грає на гуцульських цимбалах та багатьох інших народних інструментах. Приватно є дружиною Василя Лютого, відомого українсько-го бандуриста, народознавця, рок-музиканта, композитора, автора м.інш. відомої пісні «Меч Арєя».

Середні групи співи вели, відомі вже на Підляшші з численних майстер-класів, Людмила Вострікова, етномузиколог, вокалістка, художній керівник ансамблю «Горина» з Рівного, а також Тетяна Сопілка, вокалістка, етномузиколог і педагог, випускниця та багато-

літній науковий працівник Київської музичної академії ім. П. Чайковського, член визначного гурту «Древо» з Києва.

Окрім майстер-класів у рамках «Меандрів» проведено багато супровідних заходів, головним організатором яких було Товариство друзів скансену в Козликах. Були лекції, дискусії, концерти, зустрічі з ансамблями з регіону, також танцювальні заходи. Ці події відбувалися найчастіше вечорами, після багатогодинного навчання співи і танцю. Могли взяти в них участь усі бажаючі. Окрім того учасники майстер-класів зорганізували поїздку до села Плєски (офіційно польською Ploski), де інтегрувалися з місцевими жителями, яких запрошували на свої події.

21 серпня відбувся концерт групи «Biele», яка виконує музику Сувальщини. **22 серпня** можна було послухати лекції про ситуацію на польсько-білоруському кордоні і взяти участь у дискусії на цю тему. **23 серпня** проведено відкриту зустріч з народною співачкою з Добриводи Ніною Явдосюк та Улітою Харитонюк, присвячену добривідським пісням. Того дня відбувся концерт клезмерського ансамблю «Sztetl». **24 серпня** Юрій Місіюк з Товариства друзів скансену в Козликах розповів про музей та показав присутнім всі будинки, які протягом років з'явилися на мальовничій поляні серед лісу над Нарвою. **25 серпня** відбулася презентація Іллі Сидорука «Бойовий гопак – європейське бойове мистецтво». На підсумування «Меандрів» **26 серпня**

зорганізовано танцювальні майстер-класи для дітей з Оксаною Бут, а в музейній клуні відбувся концерт, на якому з репертуаром, що його вчилися на майстер-класах, виступили всі співочі групи. З черги вивчені танці показали учасники танцювальних майстер-класів з Оксаною Бут. На закінчення відбулася танцювальна забава з капелою «Батарея» з Білостока.

Дві супровідні події «Меандрів» пройшли в рамках проєкту Товариства друзів скансену в Козликах під назвою «Танці в клуні». Це був концерт групи «Biele» та забава з ансамблем «Батарея». Ці події були співфінансовані за кошти Підляського воєводства.

(ред.)

Фото Людмили Лабович,
Євгена Рижика, Уліти
Харитонюк та інших

KOLPORTER

Na Podlasiu nasze pismo można kupować w kioskach i innych punktach sprzedaży prasy firmy „Kolporter” na terenie powiatu bielskiego, hajnowskiego, siemiatyckiego oraz miasta Białegostoku (np. w sklepach Arhelan, PSS Społem), a także w Centrum Kultury Prawosławnej w Białymstoku.

W innych województwach: w Białej Podlaskiej, Chełmie, Gdańsku, Gorlicach, Górowie Iławeckim, Krakowie, Legnicy, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Przemyślu, Rzeszowie, Sanoku, Szczecinie, Warszawie, Włodawie, Wrocławiu. Najpewniejszy sposób to oczywiście prenumerata.

Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою» Ukraińskie Pismo Podlasia „Nad Buhom i Narwoju”

Виходить шість разів у рік ❖ Ukazuje się sześć razy w roku
PL ISSN 1230-2759

**ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77
nadbuhom.pl nadbuhom@nadbuhom.pl (+48) 502 565 547**

Редакція: Юрій Гаврилук (головний редактор), Вікторія Гаць, Андрій Єкатеринчук, Людмила Лабович (секретар), Анна Паб'ян, Юрій Плева.

Redakcja: Wiktoria Gać, Jurij Hawryluk (Jerzy Gawryluk – red. nacz.), Andrzej Jekaterynczuk, Ludmiła Łabowicz (sekretarz), Anna Pabjan, Jerzy Plewa.

Видавець/Wydawca: Союз українців Підляшшя / Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77 E-mail: biuro@zup.org.pl WWW: zup.org.pl

Zrealizowano dzięki dotacji z budżetu państwa ❖ Зреалізовано завдяки дотації з державного бюджету РП.

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji ❖ Публікація виражає лише погляди автора/ів і не може ототожнюватися з офіційною позицією Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Не всі думки висловлені на сторінках нашого часопису віддзеркалюють погляди редакції. ❖ Nie wszystkie opinie wyrażone na łamach naszego czasopisma wyrażają poglądy redakcji.

Не замовлених матеріалів не повертаємо. Редакція залишає за собою право редагувати, скорочувати тексти та змінювати заголовки. За зміст поміщених реклам та оголошень редакція не відповідає. ❖ Materiałów nie zamówionych redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania oraz zmiany tytułów. Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za treść zamieszczonych reklam i ogłoszeń.

Andare Studio Grafiki i Reklamy, ul. Senatorska 40/91, 00-095 Warszawa. Nakład: 1200 egz.

ПЕРЕДПЛАТА – 2023 – PRENUMERATA

Річна передплата на території Польщі коштує 60,00 злотих (PLN). (6 номерів). При замовленні передплати за короткий період число номерів треба помножити через 12,00 злотих. Архівні номери – 3 зл. (один номер) + витрати на доставку. **Річна передплата** в Україну та Білорусь – 100,00 PLN. **Річна передплата** у інші держави – 40 EUR або \$50,00, або їхня рівновартість (авіапошта).

Банківський рахунок видавця: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (у назві платежу просимо вказати ім'я, прізвище і точну адресу для висилки та період, якого стосується платіж).

Формат номера для перерахунків з-за кордону:

PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402.

Вплати з-за кордону просимо виконувати лише безпосередньо на банківський рахунок. Про інші варіанти, будь ласка, заздалегідь домовляйтеся з Видавцем.

Організації, парафії та інші колективи можуть робити замовлення потрібної кількості примірників за окремою домовленістю про умови пересилки і оплати. З усіма запитаннями звертайтеся на е-адресу nadbuhom@nadbuhom.pl, номери телефонів (+48) 502 565 547 або 609 048 496, або пишіть листи на адресу Видавця.

Roczna prenumerata krajowa kosztuje 60,00 zł (PLN). W przypadku prenumeraty na okres krótszy liczbę numerów należy pomnożyć przez 12,00 zł. Numery archiwalne – 3 zł (sztuka) + koszt wysyłki.

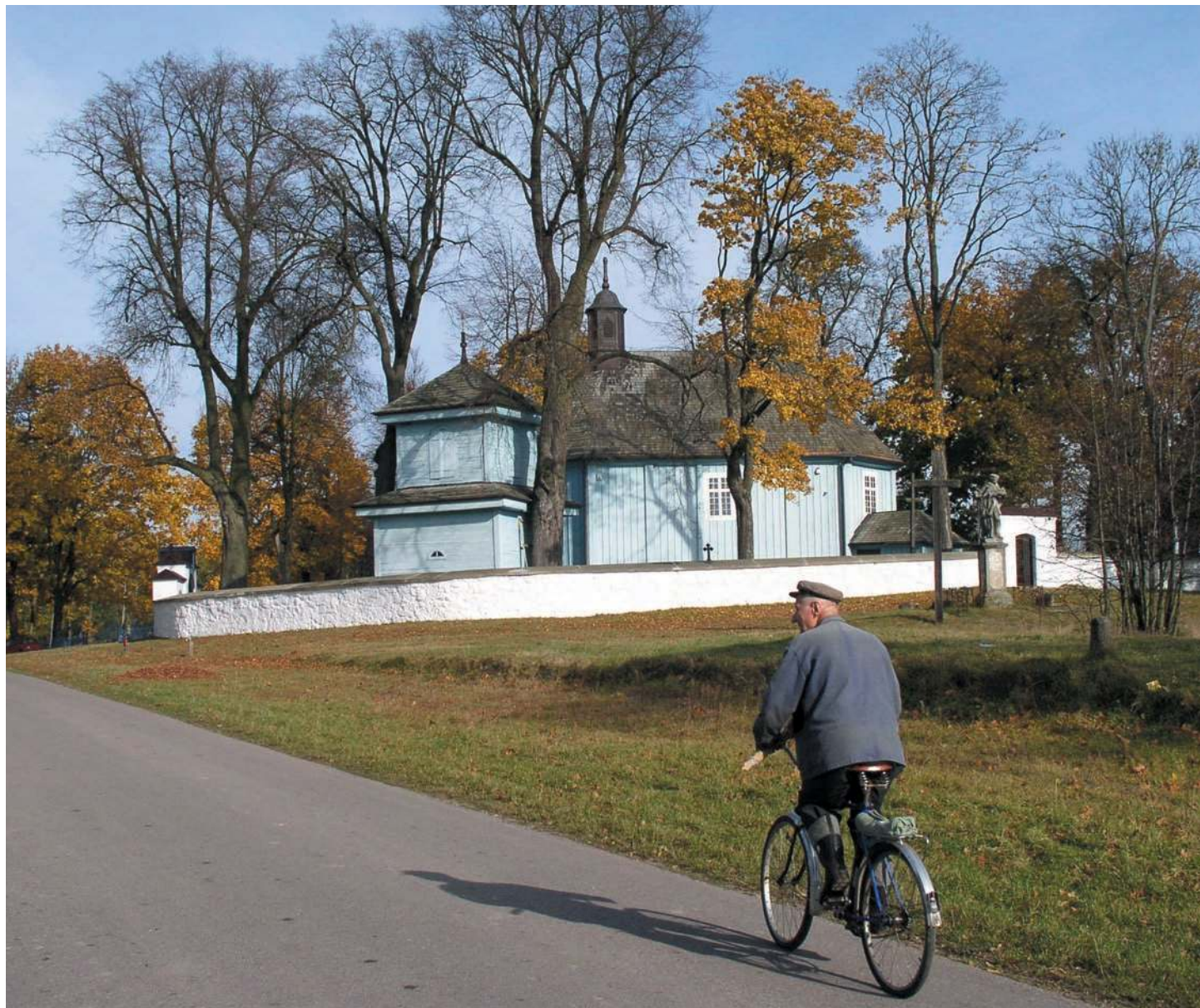
Roczna prenumerata Ukraina i Białoruś – 100,00 PLN.

Roczna prenumerata do pozostałych krajów – 40 EUR lub 50 USD (poczta lotnicza).

Rachunek bankowy wydawcy: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (w tytule wpłaty prosimy podać imię, nazwisko i adres, na który ma być wysłana prenumerata oraz okres, którego dotyczy wpłata).

Format rachunku bankowego dla wpłat z zagranicy: PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402. Wpłat z zagranicy prosimy dokonywać wyłącznie na rachunek bankowy. Inne formy należy uzgadniać z Wydawcą.

Z pytaniami w sprawie prenumeraty indywidualnej, zamówień grupowych oraz pomocy w rozpowszechnianiu prosimy zwracać się na adres e-mail nadbuhom@nadbuhom.pl, numery telefonów (+48) 502 565 547 lub 609 048 496, a także listownie.

„Wspomnijcie, że kiedyś tutaj stała świątynia, która została zniszczona. Dziś jest to miejsce, gdzie możemy się modlić i szukać pomocy. Bóg jest z nami.”

BAZYLIKA NMP

КАЛЕНДАР УКРАЇНСЬКОГО ЧАСОПИСУ ПІДЛЯШІЯ
«НАД БУГОМ І НАРВОЮ»

2024

www.nadbuhom.pl

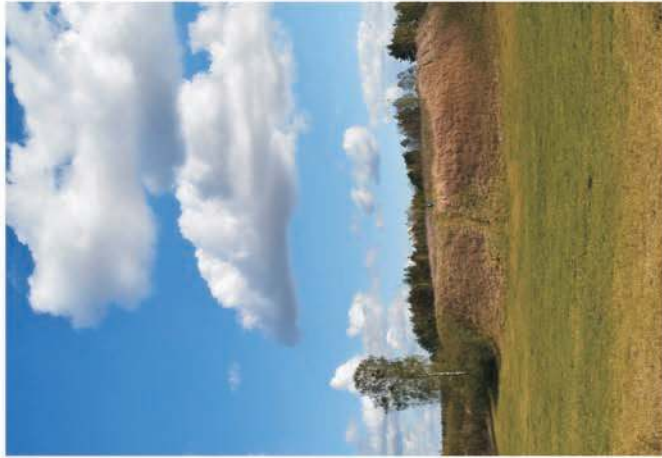

1. Пн. ● Воніфатія, Тимофія, Іллі Печерського
2. Вт. Ігнатія Богоносця, Ігнатія Печерського
3. Ср. Юліанії, Петра митрополита Київського
4. Чт. Анастасії, Феодотії, Євтихія
5. Пт. Критських мучеників, Ніфонта, Павла
6. Сб. ● Навечір'я Різдва **Коляда**, Євгенії, Клавдії
7. Нд. **РІЗДВО ХРИСТОВЕ**
8. Пн. Собор Пресвятої Богородиці, **Йосифа, Давида, Якова**
9. Вт. Ап. архидиякона **Стефана**, Феодора
10. Ср. Мучеників Нікомедійських, Никанора
11. Чт. Марка, Феоділа і Іоана Печерських
12. Пт. Онисії, Ап. Тимона, Феодори
13. Сб. Меланії, Петра Мигили **Гоготуха**
14. Нд. **ОБРІЗАННЯ ГОСПОДНЄ, Василія Великого, Емілії, Новий Рік**
15. Пн. Серафима, Сильвестра, Сильвестра Печер.
16. Вт. Малахії, Гордії
17. Ср. Феоктиста, Євстафія, Ахили Печерського
18. Чт. Феопемпта, Феони **Водяная коляда**
19. Пт. **БОГОЯВЛЕННЯ, ХРЕЩЕННЯ ГОСПОДНЄ Йордан**
20. Сб. Собор Предтечі і Хрестителя Госп. Іоана
21. Нд. **Георгія, Григорія Печерського, Еміліяна**
22. Пн. Полієкта, Євстратія, Пилипа
23. Вт. Григорія, Маркіяна, Пахомія
24. Ср. Феодосія Великого, Михаїла
25. Чт. Сави Сербського, Тетяни, Євпраксії
26. Пт. Єрмила і Стратоника, Петра
27. Сб. Ніни, Йосифа, Феодула, Стефана,
28. Нд. **Павла, Іоана, Прохора, Гавриїла**
29. Пн. Ап. Петра, Максима, Леонілі
30. Вт. Антонія Великого, Феодосія
31. Ср. Афанасія і Кирила

1. Чт. Макарія Вел., Макарія Печерського, Марка
2. Пт. Євфимія Вел., Євфимія і Лаврентія Печер.
3. Сб. Максима, Євгенія, Агнії
4. Нд. Ап. **Тимофія, Анастасія** **Анастасія Печерського**
5. Пн. Климента, Агафангела
6. Вт. Ксенії (Оксани), Вавили, Тимофія
7. Ср. **Григорія Богослова**, Володимира митр. Київ.
8. Чт. Ксенофонта, Марії, Аркадія, Іоана
9. Пт. **Перенесення мощів Іоана Золотоустого**
10. Сб. Єфрема Сирійця, Єфрема Печерського
11. Нд. **Ігнатія Богоносця, Лаврентія Печерського**
12. Пн. **Трьох святих: Василія Великого, Григорія Богослова, Іоана Золотоустого, Зинона Печерського**
13. Вт. Кира і Іоана, Никити Печерського
14. Ср. Трифона, Петра
15. Чт. **СТРІТЕННЯ ГОСПОДНЄ** **Грумниці**
16. Пт. Симеона, Анни, Азарії
17. Сб. Ісидора, Георгія, Николая
18. Нд. **Агафії, Феодосія Чернігівського, Єлецької (Чернігівської) ікони Богородиці**
19. Пн. Христини, Дорофеї, Варсонофія Великого
20. Вт. Парфенія, Луки
21. Ср. Феодора Стратилата, Захарія
22. Чт. Никифора, Панкратія Печерського
23. Пт. Харлампія, Прохора Печерського
24. Сб. Власія, Феодори
25. Нд. **Мелетія, Антонія, Іверської ікони Богородиці**
26. Пн. Мартиніяна, Зої, Світлани (Фотинії)
27. Вт. Рівноап. Кирила, учителя Слов'янського, Авксентія, Ісаакія Печерського
28. Ср. Ап. Онисима, Пафнутія Печерського
29. Чт. Памфила, Павла, Валентина, Юліана

1. Пт. Феодора Тирона, Феодора Печерського
2. Сб. Льва, Агапіта, Косми, Флавіяна
3. **Нд. Архипа, Євгена, Филимона, Максима**
4. Пн. Льва, Агафона Печерського, Ярослава
5. Вт. Тимофія, Євстахія, Георгія
6. Ср. Михайла, Віктора, Параскеви
7. Чт. Полікарпа, Антонія, Даміана
8. Пт. Іоана Предтечи,
9. Сб. Родительська. Еразма Печерського, Олександра
10. **Нд. М'ясопусна. Тарасія, архієп. Констант.**
11. Пн. Прокопія, Тита Печерського
12. Вт. Василія, Кіри, Марини
13. Ср. Касіяна, Іоана
14. Чт. Євдокії, Антоніни, Мартинія
15. Пт. Феодота, Арсенія, Євфалії, Агафона
16. Сб. Євтропія, Василиска, Зинона
17. **Нд. Сиропусна. Герасима, Павла і Юліянії**
18. Пн. Початок Великого Посту. Конона, Адріана, Іраїди
19. Вт. Муч. Амореїських, Аркадія
20. Ср. Василія, Єфрема, Капітона
21. Чт. Феофілакта, Ермія
22. Пт. **40 мчч. Севастійських, Кесарія, Тарасія**
23. Сб. Федора, Кондрата, Павла, Віктора
24. **Нд. Перемоги Православ'я. Софронія Печ.**
25. Пн. Феофана, Григорія, Симеона
26. Вт. Никифора, Савина, Христини
27. Ср. Феогноста митр. Київ., Князя Ростислава
28. Чт. Агапія, Олександра, Діонісія, Никандра
29. Пт. Серапіона, Савина, Юліана, Трофима
30. Сб. Олексія, Макарія, Марина
31. **Нд. Григорія Палами**

1. ● Пн. Хрисанфа, Дарії, Клавдія, Софії
2. Вт. Іоана, Сергія, Патрікія
3. Ср. Якова, Кирила, Фоми
4. Чт. Василя, Дросіди, Ісаакія
5. Пт. Никона Печерського, Лідії
6. Сб. Захарія, Артемія, Захарія Печерського
7. **Нд. Хрестопоклонна.**
БЛАГОВІЩЕННЯ БОГОРОДИЦІ
8. Пн. Соб. Арх. Гавриїла. Іриней, Алли, Лариси
9. Вт. Іриней, Матрони, Феодосія
10. Ср. Іларіона, Стефана, Євстратія Печерського
11. Чт. Марка, Кирила, Іоана, Євстафія
12. Пт. Іоана Ліствичника, Зосими
13. Сб. Іпатія, Іпатія Печерського, Аполлона
14. **Нд. Іоана Ліствичника. Геронтія Печерського**
15. Пн. Тита, Амфіана, Полікарпа
16. Вт. Микити, Феодосії
17. Ср. Георгія, Йосифа Печерського
18. Чт. Платона, Марка, Феодори
19. Пт. Євтихія, Мефодія арх. Моравського, Єремії
20. Сб. Георгія, Даниїла Переяславського
21. **Нд. Марії Єгипетської. Іродіона, Руфа Печер.**
22. Пн. Євпсихія, Дисана, Вадима
23. Вт. Терентія, Максима, Якова
24. Ср. Антипи, Петра, Якова
25. Чт. Василя, Ісаака, Давида, Афанасії
26. Пт. Артемона, Крискента, Фомаїди
27. Сб. Лазарова. Трьох Віленських Мучеників
28. **Нд. ВЕРБНА. ВХІД ГОСПОДНІЙ В ЄРУСАЛИМ**
Аристарха, Пуда і Трофима
29. Пн. **Великий Тиждень.** Йосифа і Нікодима, Леоніда, Агапії, Ірини, Галини
30. Вт. Симеона, Зосими, Адріана

www.nadbuhom.pl

БЕРЕЗЕНЬ

КВІТЕНЬ

1. Ср. ● Іоана, Віктора, Зинона
2. Чт. Іоана, Христофора
3. Пт. ● Гавриїла Заблудовського, Феодора
4. Сб. Януарія, Дезидерія, Євтихія
5. Нд. **ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТОВЕ (Великдень)**
Феодора, Віталія, Всеволода
6. Пн. **Світлий тиждень. Юрія Переможця,**
Олександри
7. Вт. Іверської ікони БМ. Сави і Олексія Печер.
8. Ср. Ап. і єванг. Марка, Сильвестра, Сергія
9. Чт. Василія, Глафіри
10. Пт. Ап. Симеона, Стефана Печерського
єп. Володимирського (Волинського)
11. Сб. Ап. Ясона, Кирила єп. Туровського
12. Нд. Ап. Фоми. Мемнона, Діодора
13. Пн. Ап. Якова Заведеева, Максима
14. Вт. Радониця. Поминання померлих
Макарія митр. Київського
15. Ср. Афанасія Вел., Бориса і Гліба кн. руських
16. Чт. Тимофія і Маври, Феодосія Печерського,
17. Пт. Пелагії, Еразма, Сильвана
18. Сб. Ірини, Якова
19. Нд. **Жон Мироносиць. Іова Багатострадального,**
Іова Почаївського
20. Пн. Зенона, Фадея, Давида
21. Вт. **Іоана Богослова, Арсенія і Пимена Печер.**
22. Ср. **Перен. Моців Св. Миколая. Христофора**
23. Чт. Ап. Симона Зилота. Симона Печ., Таїсії
24. Пт. Кирила і Методія. Ростислава, Софронія
25. Сб. Єпифанія, Германа, Діонізія
26. Нд. **Глікерії, Макарія Канівського**
27. Пн. Ісидора, Микити Печерського, Максима
28. Вт. Пахомія Великого, Ісаї Печерського
29. Ср. Феодора Освященного, Олександра
30. Чт. ● Ап. Андроніка, Юнії, Стефана
31. Пт. Отців семи Вселенських Соборів, Клавдії

1. Сб. Патрікія, Корнилія, Димитрія
2. Нд. **Мучеників Холмських і Підляських.**
Фалалея, Олександра, Астерія
3. Пн. Рівноап. Константи́на і Єлени
4. Вт. Василіска, Іоана-Володимира
5. Ср. Михаїла, Євфросії Полоцької
6. Чт. Симеона стовпника, Микити
7. Пт. Іоана Хрестителя, Ферапонта
8. Сб. Ап. Карпа і Алфея, Георгія Нового
9. Нд. **Про сліпого. Ніла, Іоана, Феодори**
10. Пн. Микити, Ігнатія, Євтихія
11. Вт. Феодосії, Іоана
12. Ср. Ісаакія Далматського
13. Чт. **ВОЗНЕСІННЯ ГОСПОДНЄ. Ап. Єрма, Єрмія**
14. Пт. Юстина, Агапіта Печерського
15. Сб. Никифора, Іоана
16. Нд. **Св. Отців Першого Вселенськ. Собору.**
Лукіліана, Клавдія, Павли
17. Пн. Марти і Марії, Митрофана, Зосими
18. Вт. Дорофея, Ігоря, кн. Чернігівського і Київськ.
Костянтина митр. Київського
19. Ср. Віссаріона, Іларіона Нового
20. Чт. Феодота (Богдана), Валерії
21. Пт. Феодора Стратилата, Єфрема
22. Сб. Троїцька. Кирила, Олександра, Теклі
23. Нд. **СВЯТОЇ ТРІЙЦІ. Тимофія, Силуана Печер.**
24. Пн. **СВЯТОГО ДУХА. Апп. Варфоломія**
і Варнави
25. Вт. Онуфрія Великого, Петра Афонського
26. Ср. Акилини, Антоніни, Анни
27. Чт. Єлисея, Мефодія, Мстислава.
28. Пт. Пр. Амоса, Модеста, Августина
29. Сб. Тихона, Тигрія, Євтропія
30. Нд. **Всіх Святих. Мануїла, Савела й Ісмаїла**

1. Пн. Леонтія, Іпатія і Феодула, Леонтія Печер.
2. Вт. Ап. Юди, Паїсія Великого
3. Ср. Мефодія Патарського, Інни
4. Чт. Юліана, Терентія, Юлія, Білост. Ікони БМ
5. Пт. Євсевія, Зінона і Зіни
6. Сб. Агрипини, Артемія, Германа
7. Нд. Різдво Іоана Хрестит.

Всіх Святих Руської землі

8. Пн. Февронії, Петра і Єфросинії
9. Вт. Давида Солунського
10. Ср. Сампсона, Іоанни
11. Чт. Перен. мощів мчч. безср. Кира і Іоана
12. Пт. Свв. апп. Петра і Павла
13. Сб. Собор 12 апп., Софронія

«На Івана, на Кулала»

14. Нд. Собор Білоруських Святих. Косми і Даміяна
15. Пн. Покладення ризи Пресв. Богородиці, Турковицької ікони Богородиці, Фотія митрополита Київського
16. Вт. Якинфа, Анатолія Печерського
17. Ср. Андрія Критського, Марти
18. Чт. Афанасія Афонського, Сергія
19. Пт. Сисоя Вел., Валентина, Юліанії Гольшанської
20. Сб. Фоми з Малеї, Акакія, Євдокії
21. Нд. Прокопія

22. Пн. Панкратія, Кирила Гортинського
23. Вт. Антонія Печерського. 45 мчч. в Нікополі,
24. Ср. Рівноапостольної княгині Ольги, Євфимії
25. Чт. Прокла й Іларія, Федора й Іоана муч. Київських
26. Пт. Собор арх. Гавриїла, Стефана
27. Сб. Ап. Акили, Юста
28. Нд. Рівноап. князя Володимира Великого, Юліті
29. Пн. Афіногена, Юлії
30. Вт. Марини (Маргарити), Лазаря, Святогорської ікони Богородиці
31. Ср. Еміліяна, Іоана й Памви Печерських

www.nadbuhot.pl

ЛИПЕНЬ

1. Чт. Макрини, Паїсія Печерського
2. Пт. Прор. Іллі, Афанасія Берестейського
3. Сб. Прор. Єзекиїлія, Симеона
4. Нд. Рівноап. Марії Магдалини, Фоки
5. Пн. Почаївської ікони Божої Матері, Трофима
6. Вт. Христини, кн. Бориса і Гліба
7. Ср. Успіння праведної Анни, Олімпіяди
8. Чт. Єрмолая, Параскеви, Мойсея Угрина Печерськ.
9. Пт. Пантелеймона цілителя, Анфіси
10. Сб. Апп. Прохора, Мойсея чудотворця Печерськ.

Супрасльської ікони БМ

11. Нд. Калиника, Константина, Серафими
12. Пн. Ап. Сили, Іоана Воїна, Анатолія
13. Вт. Євдокима, Юліти
14. Ср. мчч. Маккавеїв, початок Успенського посту
15. Чт. Перенесення мощів архидиякона Стефана
16. Пт. Ісаакія, Далмата, Фавста
17. Сб. 7 мчч. у Єфесі, Євдокії
18. Нд. Євсигнія, Нонни
19. Пн. ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДНЄ (Спаса)
20. Вт. Дометія, Пимена і Меркурія Печерських
21. Ср. Еміліяна, Григорія Печерського, Мирона
22. Чт. Ап. Матвія, Юліяна, Маркіяна
23. Пт. Лаврентія, Сикста
24. Сб. Феодора і Василія Печер., Феодора Острожськ. і Печерського. День Незалежності України
25. Нд. Олександра. Белзької ікони БМ (у Ченстохові)
26. Пн. Максима, Іполіта, Іриня
27. Вт. Михея, перенесен. мощів прп. Феодосія Печер.
28. Ср. УСПІННЯ БОГОРОДИЦІ

29. Чт. Перенесення Нерукотворн. образу, Діюмида
30. Пт. Мирона, Аліпія Печерського
31. Сб. Флора і Лавра, Серапіона

СЕРПЕНЬ

- 1. Нд.** Андрія Стратилата, Тимофія
Старокорнинської ікони Богородиці
2. Пн. Прор. Самуїла, Севира, Мемнона
3. Вт. Ап. Фадея, Васси, Авраамія Печерського
4. Ср. Агафоника, Зотика, Афанасія
5. Чт. Луппа, Іриней Ліонського
- 6. Пт.** Євтихія, Петра, **Максима Горлицького**
7. Сб. Ап. Варфоломея, ап. Тита
- 8. Нд.** **Адріана і Наталії**
9. Пн. Пимена Вел., Кукші і Пимена Печерських
- 10. Вт.** **Іова Почаївського**, Собор отців Києво-Печер. в Дальніх печерах спочиваючих, Мойсея
- 11. Ср.** **Усіння голови пророка Іоана Предтечі**
12. Чт. Олександра, Іоана і Павла Нового
13. Пт. Покл. пояса Пр. Богородиці. Кипріяна, Геннадія
- 14. Сб.** **Симеона Стовпика. Марти, Евода**
Початок церковного року
- 15. Нд.** **Маманта, Іоана Постн., Антонія і Феодосія Печ.**
16. Пн. Анфима, Феоктиста
17. Вт. Бавили, прор. Мойсея Боговидця
- 18. Ср.** **Афанасія Берест., Захарії, Єлизавети, Раїси**
19. Чт. Спомин чуда Архистратига Михаїла в Хонех
20. Пт. Созонта, Макарія Канівського
- 21. Сб.** **РІЗДВО ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ**
Холмської і Почаївської ікон Богородиці
- 22. Нд.** **Йоакима і Анни, Северіяна,**
Перенесення мощей мп. Гавриїла
23. Пн. Минодори, Митродори, Павла Печерського
24. Вт. Силуана, Феодори Олександрійської
25. Ср. Автонома, Феодора, Юліяна
26. Чт. Корнилія, Кроніда, Леонтія
- 27. Пт.** **ВОЗДВИЖЕННЯ ЧЕСНОГО ХРЕСТА**
28. Сб. Микити, Максима, Феотода
- 29. Нд.** **Євфимії, Віктора, Людмили**
Ліснянської ікони Богородиці
30. Пн. Віри, Надії, Любові і матері їх Софії

1. Вт. Євменія, Аріядни, Софії, Ірини
2. Ср. Трофима, кн. Ігоря Чернігів. і Київського
3. Чт. Євстафія (Остапа), Миайла Чернігівськ. і Олега
4. Пт. Ап. Кодрата, Димитрія Ростовського
5. Сб. Йони, Фоки, Петра
- 6. Нд.** **Іоана Хрестителя, Андрія, Петра, Іраїди**
7. Пн. фекли, Копрія, Владислава
8. Вт. Євфросинії, Сергія Радонезького
- 9. Ср.** **Ап. і Єв. Іоана Богослова**
10. Чт. Калістрата, Апп. Марка, Аристарха
11. Пт. Харитона, Собор Отців Києво-Печерських в Близьких Печерах спочиваючих
12. Сб. Киріяка, феофана
- 13. Нд.** **Григорія, Михаїла Першого митроп. Київського Гайнівської ікони Богородиці**
- 14. Пн.** **ПОКРОВА ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ**
Романа
15. Вт. Кипріяна, Юстини і Феоктиста
16. Ср. Діонісія Ареопажита, Іоана, Діонісія Печерськ.
17. Чт. Елладія, Онисима і Аммона Печер., Вероніки
18. Пт. Харитини, Даміана, Єремії і Матвія Печер.
- 19. Сб.** **Ап. Фоми, Іоана**
- 20. Нд.** **Сергія і Вахха, Юліяна, Сергія Печерського**
21. Пн. Пелагії, Таїсії, Досифея
- 22. Вт.** **Ап. Якова Алфесового, Авраама**
- 23. Ср.** **Євлампія, Собор Волинських святих**
24. Чт. Ап. Филипа, феофана, феофана Печ., Зінаїди
25. Пт. Прова, Косми, Мартина
26. Сб. Іверської ікони БМ, Карпа, Веніаміна Печер.
- 27. Нд.** **Назарія, Параскеви Сербської,**
Миколи Святоші Печерського
28. Пн. Євфимія Нового, Лукіяна Печерського
29. Вт. Лонгіна Сотника, Лонгіна Печерського
30. Ср. Прор. Осії, Андрія Критського
- 31. Чт.** **Ап. і єв. Луки, Марина, Юліяна**

1. Пт. ● Йоїля, Іоана Рильського
2. Сб. **Дмитрівська. Родительська.** Артемія
3. **Нд.** Іларіона Великого, Дасія, Гая, Зотика
4. Пн. Рівноапостольного Аверкія
5. Вт. Ап. Якова брата Господнього, Ігнатія
6. Ср. Ікони БМ «Всіх Скорбящих Радость»
Арефи, Сисоя і Феофила Печерських
7. Чт. Маркіяна і Мартирія, Мартирія Печерського
8. Пт. **Димитрія Солунського**, Луппа, Феофила Печ.
9. Сб. Нестора Солунськ., Нестора Літописця Печер.
10. **Нд.** **Іова Почаївського. Параскеви-П'ятн., Терентія**
11. Пн. ● Леонтія Тарногородського. Анастасії, Аврамія,
Клавдія Тарногородської ікони БМ
12. Вт. Зиновія, Зиновії, Маркіяна, Анастасії
13. Ср. Ап. Стахія, Урбана, Спиридона і Нікодіма Печ.
14. Чт. Безсрібників і чудотворців Косми і Даміяна
15. Пт. Акиндина, Пігасія, Афтонія
16. Сб. Акепсима і Йосифа
17. **Нд.** **Йоанія Великого, Никандра**
18. Пн. Галактіона і Єлїстимії
19. Вт. Павла Константинопольськ., Луки Печерського
20. Ср. Мчч. у Мелітині. Феодота, Кирила, Зосими
21. **Чт. Собор Архистратига Михайла**
22. Пт. Нектарія, Матрони, Онисифора Печерського
23. Сб. Ап. Родіона, Ореста, Олімпа
24. **Нд.** **Мини, Віктора, Стефаніди, Феодора**
25. Пн. Ахії, Ніла, Іоана Милостивого
26. Вт. Іоана Золотоустого. Антоніна
27. Ср. Ап. Филипа. Юстиніана
28. Чт. Гурія, Самона, Авіва, Паїсія Величковського
29. Пт. Ап. і єв. **Матвія**, Фулвіяна
30. Сб. Григорія Чудотворця, Никона

1. **Нд.** **Платона, Романа і Варула**
2. Пн. Авдія, Варлаама, Варлаама Печерського
3. Вт. Григорія Декаполїта, Прокла, Дїодора
4. **Ср ВВЕДЕННЯ В ХРАМ БОГОРОДИЦІ**
5. Чт. Ап. Филимона і Архипа,
Ярополка-Петра князя Володимиро-Волинськ.
6. Пт. Амфілохія, **Архімандрита Григорія (Перадзе)**
7. Сб. Катерини, Меркурія, Меркурія Печерського
8. **Нд.** **Климентя, Петра**
9. Пн. Аліпія Стовпника, Якова
10. Вт. Якова, Всеволода, Романа
11. Ср. Стефана Нового, Іринарха
12. Чт. Парамона, Філумена, Акакія, Нектарія Печер.
13. Пт. Ап. **Андрія Первозваного**, Фрументія
14. Сб. Наума, Філарета, Ананії
15. **Нд.** **Авакума, Афанасія Печерського**
16. Пн. Софонії, Сави, Феодула
17. Вт. **Мучениці Варвари**, Юліянії, Іоана
18. Ср. Сави Освященого, Анастасія, Карїона
19. **Чт. Миколая Чудотворця Мир Ликійських**
20. Пт. Амвросія, Іоана Печерського
21. Сб. Потапія, ап. Сосфена
22. **Нд.** **Анни, Софронія, Стефана**
23. Пн. Мини, Ермогена і Євграфа
24. Вт. Даниїла Стовпника, Никона Печерського
25. Ср. ● Спиридона, Олександра
26. Чт. ● Євстратія, Авксентія, Євгенія, Мардарія Печ.
27. Пт. Фирса, Левкія і Калиника
28. Сб. Єлевферія, Собор Кримських святих
29. **Нд.** **Святих праотців. Аггея, Марина, Феофанії**
30. Пн. Пророка Даниїла і трьох юнаків
31. Пн. Севастіяна, Зої, Модеста

www.nadbuhom.pl

ЛИСТОПАД

ГРУДЕНЬ

Kalendarz na rok 2024 jest specjalnym dodatkiem do Ukraińskiego Pisma Podlasia «Nad Buhom i Narwoju». Wydawanie pisma jest realizowane dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej

фотографії Юрія Гаврилюка
Писанки Олександри Гаврилюк

